

ÚJ

KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKTEREMTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP

70. ÉVFOLYAM / 1-2. SZÁM | 2014. JANUÁR-FEBRUÁR

MÉDIA

ÉS OKTATÁS

ÚJ GENERÁCIÓS
TANKÖNYVEK

JÓZSA JUDIT

„CSAK RAJTUNK ÁLL,
TUDUNK-E LÉLEKEMELŐT ALKOTNI
A HAGYOMÁNYAINKBÓL”

OFI
OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA
KÖZNEVELÉSÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁR

KÖZLEMÉNY

a 2015. évre vonatkozó pedagógus minősítési keretszám és a minősítési tervbe történő felvétel különös feltételeinek a meghatározásáról és közzétételéről

A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet (a továbbiakban: kormányrendelet) 10. § (1) bekezdése alapján az oktatásért felelős miniszter 2014. február utolsó napjáig közzéteszi a következő naptári évre vonatkozó minősítési keretszámot és a minősítési tervbe történő felvétel különös feltételeit.

A pedagógus előmeneteli rendszer 2013. szeptember 1-jei bevezetésekor a köznevelési intézményekben foglalkoztatott több mint 150 000 pedagógusnak, pedagógiai szakértőnek és pedagógiai előadónak (azok kivételével, akik a 2013. szeptember 1-jétől számított tizedik tanév végéig eléri az irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt) az első minősítési eljárásban vagy minősítő vizsgán – a nemzeti köznevelésről szóló törvény értelmében – 2018. június 30-ig kell részt vennie. A minősítési keretszám meghatározása az idej és elkövetkezendő években erre figyelemmel történik.

2015. évre vonatkozóan a pedagógus minősítési keretszámot az oktatásért felelős miniszter átruházott hatáskörében eljárva **30 000** főben határozom meg.

A 2015. évi minősítési tervbe történő felvétel különös feltételeit az alábbiakban határozom meg:

- **pedagógus szakvizsga és legalább 8 év szakmai gyakorlat vagy**
- **legalább 30 év szakmai gyakorlat.**

A különös feltételeknek legkésőbb a jelentkezés időpontjában kell megfelelni.

A 2015. évi minősítési tervbe történő felvétel szempontjából figyelmen kívül kell hagyni azt, aki a kormányrendelet 36. § (3) alapján 2015. január 1-jével Pedagógus II. fokozatba kerül.

A minősítési tervbe történő jelentkezés és felvétel szabályait a kormányrendelet 10. §-a határozza meg.

A 2015. évi minősítő vizsgákra és minősítési eljárásokra a jelentkezési határidő (a rendeleti szabályok értelmében): 2014. március 31.

A minősítő vizsga, minősítési eljárás lebonyolításának feltétele, hogy a jelentkező pedagógus feltöltse portfólióját az Oktatási Hivatal által működtetett informatikai támogató rendszerbe. A portfólió feltöltésére a kormányrendelet közeljövőben megjelenő módosítása értelmében várhatóan november 30-ig lesz lehetőség. A jelentkezés és a portfólió feltöltés technikai részleteiről az Oktatási Hivatal rövidesen részletes tájékoztatót bocsát a köznevelési intézményvezetők rendelkezésére.

Dr. Hoffmann Rózsa

Beköszöntő

Indri Gyula | szerkesztőbizottsági tag

Kedves Olvasó!

Lapunk **hetvenedik** évfolyamát indítjuk most útjára, s bizony ez szép kort jelent még egy folyóirat életében is. Ezért aztán minden okunk megvan arra, hogy fiatalos lendülettel vágjunk bele az új évbe, annál is inkább, mert kerek évfordulóiban idén sincs hiány, és ahogy a régi mondás tartja: ki tudja, mit hoz a múlt. Persze a régvolt történéseken nemcsak merengeni lehet, mint tette azt annak idején Vörösmarty vagy Kölcsey, hanem a felidézett események gondolkodni való feladványokként is szolgálnak jelenünk jobb megértése vagy jövőnk egyes mozzanatainak megsejtése, netán tervezése érdekében.

Három, látszólag össze nem illő évfordulót említek: száz éve kezdődött az első világháború, hetven éve zajlott a holokauszt, és kétszáz éve született Ybl Miklós. És hogyan függ össze mindez a közneveléssel? Mindennapi beszélgetéseink adják meg a választ: bár Európa jelenleg történelmének egyik leghosszabb békés időszakát éli, határaitól nem messze háborús konfliktusok zajlanak. Az erőszak képei, hírei, a válságok miatti kiszolgáltatottság, létbizonytalanság érzése mindannyiunk életében jelen van, gyermekeinket nem óvhatjuk meg az agresszió hétköznapivá, természetessé válásától. Pedig ez az, ami igazán veszélyes: amikor az erőszak normává válik, csoportnyomás támogatja, mint történt ez a háborúkban vagy a holokauszt idején.

Az iskolában mindez tananyaggá egyszerűsödik, amiről beszélni, beszélgetni kell, hogy igazán megértsék azok a nemzedékek is, akik puskát szerencsére csak a céllövöldében láttak, de akik egyre több időt töltenek a virtuális térben. Monitorok és képernyők előtt igazgatják profiljukat, lájkolnak és posztolnak, akik kamaszként is elsősorban fogyasztanak és nem láznak. Velük kellene minél többet beszélgetnünk, hogy véleményt formálhassanak, rólunk és önmagukról, és nemcsak önismeretük, de lelkiismeretük is épüljön. Mert mindannyian megszenvedjük majd, ha jelentéktelenné válnak ezek a fogalmak fiataljaink számára. Az ókori görög kocsihajtó tekintetének tudatosságát lenne jó látni a szemükben, aki nemcsak a lovait, hanem önmagát is kordában tartotta.

És hogy jön ide Ybl Miklós kétszáz éve? Úgy, hogy ő egy ellentmondásos, nehéz korban a tervezést, az építkezést, a nemzet felemelését választotta, a jövőnek dolgozott, az általa épített templomok, kastélyok többsége ma is áll, a pesti Operaház messze földön híres, a Várkert Bazárt pedig talán idén tavasszal már láthatjuk régi pompájában. Példák, témák tehát szép számmal akadnak, gondolkodjunk el rajtuk az új évben is.

A delphoi kocsihajtó, Kr.e 470 körül

Felelős szerkesztő: Pálfi Erika • **Főszerkesztő:** Balatoni Kinga Cecília • **Szerkesztőbizottsági tagok:** Aczél Petra elnök, Gloviczki Zoltán, Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán • **Tanácsadó testület:** Bagdy Emőke, Gáspár Mihály, Lányi András, Lévai Balázs • **Szerkesztő:** Indri Dániel • **Tervezőszerkesztő:** Pattantyus Gergely • **Olvasószerkesztők:** Dobos Zsuzsanna, Gyimesné Szekeres Ágnes, Juhász Zsuzsanna • **Megrendelés/hirdetés:** Takács Brigitta, Telefon: (06-1) 235-7220, E-mail: kiado@ofi.hu • **Felelős kiadó:** Kaposi József

Szerkesztőség: 1055 Budapest, Szalay utca 10-14. VI. 644., Telefon: (06-1) 235-7276, E-mail: kozneveles@ofi.hu, Internet: ofi.hu/kozneveles • **Kiadja:** Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet • **Nyomda:** WOW Stúdió Kft. [1138 Budapest, Népfürdő u. 3/B.] • **Terjesztés:** Magyar Posta Zrt. • **Előfizetés:** az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet címén. Az Új Köznevelés lapszáma minden iskola egy példányban ingyenesen megkapja. • **További példányszámok rendelése,** illetve egyéb megrendelések esetén egy lapszám ára 600 Ft • **Címoldalon:** Józsa Judit (Fotó: Oláh Gergely Máté) • **Fotók:** Europress Fotóügynökség

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Indri Gyula: Beköszöntő

AKTUÁLIS**PEDAGÓGUS-ÉRTÉKELÉS**

- 3 Pedagógus-értékelés külföldön
5 Útmutató a pedagógusminősítési rendszerhez

KÍSÉRLETI TANKÖNYVEK

- 6 Tankönyvek új generációja jön
8 A szakiskolai közismereti program
10 Az első kísérleti tankönyv

OKTATÁS AZ EU-BAN 2014–2020

- 12 Oktatásfejlesztés uniós támogatásból
14 Élethosszig tartó tanulás
16 Korai iskolaelhagyás
18 Célirányos fejlesztések

VAN ÚJ A NAT ALATT**MÉDIATUDATOSSÁG**

- 19 Média az oktatásban
21 Médiaszabályozás
22 Internetes zaklatás
27 Az internet nem felejt
31 A mese élni tanít

OKTATÁS-NEVELÉS

- 34 A Pákozdi Katonai Emlékpark
38 Diákvédelmi programok
40 A kalocsai Haynald Obszervatórium története

A HÓNAP TÉMÁJA: MAGYAR KULTÚRA

- 42 Józsa Judit – Agyagból teremt csodát
47 Nagy Ádám – Jelképeink: a nemzeti kultúra mindennapos őrzői
50 Aczél Petra: Darabáru
51 Balázs Géza: Mindennapi érintkezéskultúránk

A MI VILÁGUNK

- 52 Pozsonyiné Puskás Gabriella
55 Dobos Krisztina
56 Hernádi Sándor
58 Szabolcs Ottó
60 Január – Február
64 Programajánló

Pedagógus-értékelés külföldön

Évek kellenek egy jól működő rendszer kialakításához

Gósi Lilla | Fotó: Nagy Gábor

Ahány ország, annyiféle pedagógus-értékelési rendszer létezik. Ezen rendszerek elméletét **Dr. Halász Gábor**, az ELTE egyetemi tanára, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet tudományos tanácsadója jól ismeri. A téma szakértőjétől, aki többek között nemzetközi összehasonlító elemzésekkel, oktatáspolitikával és felsőoktatás-kutatással is foglalkozik, megtudtuk, manapság melyek a pedagógus-értékeléssel kapcsolatos nemzetközi trendek.

– Mi a legfontosabb tudnivaló a külföldi értékelési rendszerekről?

– Nagy tarkaság jellemzi a világot a közoktatás terén, de az értékelési funkció általában véve felértékelődött. Olyan koherens közoktatási értékelési rendszerek alakulnak ki, amelyekben a pedagógus-értékelés is egyre nagyobb súlyt kap. Az elmúlt évben zárult le egy átfogó OECD-vizsgálat az értékelési rendszerekről, így rengeteg információval rendelkezünk.

– Mi derült ki a kutatásokból?

– A skála egyik végpontján található azok a rendszerek, ahol a pedagógus-értékelést intézményi feladatnak tekintik, míg a másik végpont országai standard, nemzeti rendszereket hoznak létre, és ezt próbálják egyformán érvényesíteni minden iskolában. De különböznek a rendszerek a tekintetben is, hogy milyen mértékben tekintik fontos funkciónak a fejlesztést, a visszajelzést, a minősítést; hogy az értékelést a pedagógusok karrier-előmenetelét, fizetését meghatározó elemként kezelik-e. Ezenfelül változó, hogy mennyire épül a pedagógus-értékelés előre meghatározott kompetenciastandardokra, milyen bonyolult mérési technikákat alkalmaznak, és mekkora szerepet kap az ön-, illetve a külső értékelés.

– Tudna említeni konkrét példákat?

– A holland iskolarendszer rendkívül sokszínű, itt egyáltalán nincs egységes, országos rendszer: az értékelés az intézményvezető felelősségi köréhez tartozik. Nagy hangsúlyt fektetnek az önértékelésre: minden pedagógus egy személyes dossziében értékeli önmagát, amit aztán megvitatnak az iskolavezetővel. Chilében viszont egyetemekkel együttműködve a tanárokról készített videófelvevételek elemzésére építik a pedagógus-értékelést.

– A magyar értékelési rendszer több modell elemeit ötvözi?

– Úgy látom, különböző modellek elemeit tartalmazza, de hangsúlyozom, ez még nem egy lezárt rendszer. A fejlesztők olyan nyitott, adaptív modellben gondolkodnak, amely a bevezetés során alakul, gazdagodik. Például a portfólió elem egy olyan bonyolult technológia, amelynek a megtanulása időigényes. Nagyon összetett, érzékeny eszköz, hiszen rajta keresztül belelátni a pedagógus szakmai meggyőződésrendszerébe, rutinjaiba, felfogásába. A fejlesztőknek éppen ezért a frontális bevezetés helyett, amennyire lehet, a fokozatosságra kell törekedniük. Szükség van a tanulási folyamatra.

– Melyik ország oktatási rendszerét tartja példaértékűnek az értékelési funkció tekintetében?

– Az angolok nagyon ügyesen kombinálják a külső standardokra és az iskolavezetésre épülő értékelést. Finnországban, ahol Európa legjobban teljesítő oktatási rendszere működik, nincs olyan külső ellenőrzési mechanizmus, amit felügyeletnek nevezünk. Mégis, egy finn iskolába belépve rögtön látni, hogy az értékelési funkció átítatja az iskola egészének működését. A finn pedagógusok nap mint nap kapnak visszajelzést a munkájukra vonatkozóan attól a közösségtől, amelyben dolgoznak. Ezt döntően az intenzív belső kommunikáció hordozza. Hollandiában minden iskolában meg lehet nézni a pedagógusok személyes dossziéját. És alig van olyan fejlett ország, amely ne próbálna ezen a téren előrelépni. A svédek rendszere is különösen magas szintű, illetve remek példa Chile viszonylag friss, jól működő gyakorlata, ahol a fent említett innovatív megoldást tíz év alatt vezették be. A folyamat a 2000-es évek elején kezdődött, és mára egy működőképes, jól dokumentált rendszerré vált. De évek teltek el azzal, hogy végigbeszélték, kidolgozták, hogyan lehet integrálni a túlterhelt pedagógusok életébe és munkájába az elméletet. Volt idő az adaptációs folyamatra. Ők azért tudtak egy ilyen szofisztikált rendszert létrehozni, mert nagyon erős volt a szakmai kommunikáció. Ez tette lehetővé, hogy a különböző szereplők azonosuljanak azokkal a módszerekkel, amelyeknek a kidolgozásában maguk is részt vettek, és valahol sajátjuknak érezték a megoldásokat.

A magyar értékelési rendszer – és benne a portfólió elem – még alakulóban van. A folyamatos szakmai kommunikáció segíti a rendszer korrigálását. Körülbelül egy évtizednek kell eltelnie, hogy rutinszerűen működjön, és mindenki természetesnek vegye.

– Mennyi időre van szükség ahhoz, hogy a magyar modell jól működjön?

– Ahhoz, hogy rutinszerűen működjön, és mindenki természetesnek vegye, körülbelül egy évtizednek el kell telnie. De érdemes hozzátenni, hogy hazánkban az elmúlt években sok iskolavezető vett részt szakmai fejlesztési programokban, ahol a humán erőforrás-menedzsment képességeiket fejlesztették. Sok olyan iskola van ma Magyarországon, amelynek már most is van működő pedagógus-értékelési rendszere. Ezeket a jó tapasztalatokat érdemes összegyűjteni. Nagy jelentősége van annak, hogy folyamatos értékelés kövesse a program bevezetését, amely lehetővé teszi a rendszer korrigálását. Nemcsak a fejlesztők és a pedagógusszakma, valamint az iskolák közötti kommunikációnak van nagy jelentősége, hanem a fejlesztők és a szakpolitikai döntéshozók közötti dialógusnak is.

Útmutató a pedagógusminősítési rendszerhez

Fotó: Nagy Gábor

Az Oktatási Hivatal honlapján december óta érhető el a pedagógusminősítési rendszer általános tájékoztatója, az emberi erőforrások minisztere által jóváhagyott **Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez** című kiadvány. **Tóth Mária**t, a TÁMOP-3.1.5/12: Pedagógusképzés támogatása kiemelt uniós projekt szakmai vezetőjét arról kérdeztük, hogyan segíti a pedagógusok munkáját az összeállítás.

➤ – **Korábbi lapszámunkban a portfólióval kapcsolatos tudnivalókat foglalta össze Kotschy Beáta, az Oktatási Hivatal szakértője és Nagy Regina, a konzorciumi partner Educatio Nkft. TÁMOP-3.1.5 szakmai vezetője. Mit tartalmaz a www.oktatas.hu felületen elérhető tájékoztató?**

– A pedagógusminősítés alapdokumentumaként a pedagógusok előmeneteli rendszeréről szóló 326/2013. (VIII. 30.) számú kormányrendelet gyakorlatba ültetését, a rendeletben foglaltak értelmezését és alkalmazását szolgálja. Tartalmazza a pedagógusminősítési rendszer minden fontos részletét, konkrét segítséget nyújt a pedagógusoknak a minősítésre való hatékony felkészüléshez, összefoglalja az e-portfólióval kapcsolatos tudnivalókat, annak elkészítéséhez formanyomtatványok, dokumentumminták és -sablonok, illetve segítő szempontsorok is megtalálhatók benne. Részletesen leírja az óra/foglalkozáslátogatás menetét, az egyes elemek értékelését, a szintleírásokat és indikátorokat. A tájékoztató márciusban kiegészül a speciális területekhez és szakokhoz kötődő anyagokkal, így például az óvodai, a kollégiumi, az alapfokú művészeti, a gyógypedagógiai neveléshez, illetve a szaktantárgyakhoz kapcsolódó tudnivalókkal.

– **Mikortól tölthetik fel a jogosultak első körben e-portfóliójukat?**

– Az online felület intézményi tesztelését és a korrekciós időszakot követően február 6-án nyílt meg a feltöltőfelület, melyhez az intézményvezetők engedélyezik a hozzáférést most az első pilot időszakban azoknak, akik a Pedagógus II. fokozatba történő átmeneti besorolás feltételeinek megfelelnek, vagyis 14 év szakmai gyakorlatuk és szakvizsgájuk van, illetve szeretnék e-portfóliójukat feltölteni. Erre 2014. április 30-ig lesz lehetőségük. Azoknak a pedagógusoknak, akik a fenti feltételeknek nem tesznek eleget, javasoljuk, hogy tanulmányozzák az Útmutatót, ismerjék meg a minősítési eljárást,

illetve a kiadvány alapján megkezdhetik az anyagok gyűjtését, mérlegelhetik, hogy a dokumentumok melyik kompetenciához rendelhetők, átgondolhatják a reflexiókat. Érdemes időt hagyni arra, hogy az anyag összeálljon kerek egészé, és ezek után az utolsó fázis a feltöltés. Az Útmutató tanulmányozása során a minősítési rendszerrel kapcsolatban felmerült kérdéseket a **minosites@oh.gov.hu** e-mail címen várjuk. Nyitottak vagyunk az észrevételekre, a jobbító szándékú javaslatokra, hiszen a visszajelzések alapján tudjuk elvégezni a szükséges korrekciókat, illetve a pilotprojektek keretében idén sorra kerülő 1200 próbaminősítés, 400 gyakornoki próbaminősítő vizsga, valamint 20 000 e-portfólió értékelésének tapasztalatai alapján van lehetőség a minősítés továbbfejlesztésére.

– **Az Útmutatón kívül milyen formában történik a tájékoztatás?**

– Munkatársaimmal folyamatosan járjuk az országot, konferenciákon veszünk részt, előadásokat tartunk, válaszolunk a fent említett e-mail címre érkező kérdésekre. A projekttel kapcsolatos információk megtalálhatók a **www.oktatas.hu** weboldalon és a pedagógus-életpályamodell tematikus hírleveleiben, amelyekre a **http://hirlevel.oktatas.gov.hu/** linken lehet feliratkozni.

– **Kik működtek közre az Útmutató elkészítésében?**

– A tájékoztató szerzői Antalné Szabó Ágnes, Hámori Veronika, Kimmel Magdolna, Kotschy Beáta, Móri Árpádné, Szőke-Milinte Enikő és Wölfling Zsuzsanna, szakmai lektor Gloviczki Zoltán és Farkas László voltak. A tartalom kialakításához hozzájárultak a projekt szakmai szakértői, bevontunk felsőoktatási és köznevelési intézményekben dolgozó szakembereket, valamint folyamatosan együtt dolgozunk konzorciumi partnereink, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet és az Educatio Nkft. munkatársaival.

Tankönyvek új generációja jön

Változnak a diákok, a szerzői nézőpontok és különösképpen a tankönyvek

Balatoni Kinga Cecília

Megváltoztak a tanulási igények és szokások – és ez új készítési és szemléletmódot igényel a tankönyvek összeállításánál. Az új generációjú tankönyvekről, az ehhez kapcsolódó fejlesztő munkáról és a megváltozott tankönyvkiadási rendszerről beszélgettünk **Dr. Kaposi Józseffel**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) főigazgatójával.

➤ **– A tankönyvek fejlesztése és kiadása – egy decemberi kormányhatározat értelmében – idén január 1-jétől az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet feladata lett. Miért volt erre szükség és mennyiben új szerep ez?**

– A tavaly év végén elfogadott törvény legfontosabb célkitűzése, hogy a 21. század kihívásainak megfelelő, minőségi tankönyvek segítsék a következő generáció felkészítését a versenyképes tudáshoz és piacképes végzettséghez. A köznevelési rendszer átalakításának, és ezen belül az állami szerepvállalás növekedésének fontos velejárója tankönyvek, taneszközök fejlesztése. Már csak azért is, mert – miként egy amerikai tankönyvkutató megfogalmazta – „a tankönyvek megváltoztatása a leggazdaságosabb és leghatékonyabb módja az osztálytermi munka tartalmának és a tanításnak fejlesztésére” (Marylin és Calfee).

A kormányzat többek között ezen gondolatok mentén döntött úgy, hogy ismét meghatározó szerepet kíván betölteni a tankönyvkiadás területén – hasonlóan a 2000-es évek eleji állapotokhoz, amikor még többségi állami tulajdonban volt a Nemzeti Tankönyvkiadó. Az elmúlt években kialakult teljes piacosítás sok szempontból javított a tankönyvek általános színvonalán, de a kiadók versenye (a különböző nyilvános, vagy nem nyilvános premizálási formák) nem egy esetben a tankönyvek iskolai választásánál a minőségi szempontokat háttérbe szorította.

Az állam 2011-ben garanciát vállalt arra, hogy a családokat mentesíteni fogja a tankönyvek megvásárlásának terhe alól, hiszen a Köznevelési törvény arról rendelkezett, hogy 2013 őszétől felmenő rendszerben az általános iskolákban be kell vezetni az ingyenes tankönyveket. A piacon jelenleg több mint 5000 tankönyvi cím szerepel, melyeknek éves forgalma mintegy tizenötmilliárd forintba tehető. Ebből az összegből kb. hétmilliárd

forintot a szülők fizetnek ki. Az állami tankönyvellátás létrehozásának lényeges eleme, hogy a szülőknek gyermekeik iskoláztatása egyre kisebb anyagi terhet jelentsen. Azáltal, hogy a tankönyvek állami keretben és magasabb példányszámban készülnek, értelemszerűen fajlagosan a nyomdai költségek is olcsóbbá válnak. Így az ingyenesség állami megteremtése a költségvetés számára fenntartható módon valósítható meg.

– **Mennyire szeretnék redukálni a tankönyvek számát?**

– A mi szempontjainkat nem a mennyiségi korlátozás határozza meg, hanem a minőségi szempontok maradéktalan és teljeskörű érvényesülése. Úgy gondoljuk, hogy olyan állami fejlesztésű tankönyveket kell és szabad csinálni, amelyek nemcsak formálisan igazodnak a tantervi levárásokhoz, hanem szellemiségükben is teljes mértékben követik azt. Homlokterükben szaktudományi alaposág, a korszerű tudásfelfogás és a fiatalok megváltozott tanulási szokásai állnak. Továbbá az a célkitűzés, hogy elősegítsék az élményszerű, felfedezésen alapuló tanulást, illetve az élethosszig tartó tanulási képességek kialakítását.

A fejlesztésnél a 21. századi technikai eszközök adta lehetőségekkel nemcsak lehet, de kell is élnünk, ha a minőségen túl érdekes és befogadható tankönyveket kívánunk összeállítani. Ezért is kapcsolódik össze a tankönyvfejlesztés a létrehozandó Nemzeti Közoktatási Portállal, amely széleskörű digitális felületet biztosít a különböző tankönyvek anyagainak, illetve az ezekhez kapcsolódó feladatoknak, módszertani segédleteknek. Ezért is – illetve azért, mert véglegesítés előtt kísérletként kipróbáljuk a tankönyveket – nevezzük az általunk fejlesztett tankönyveket a tankönyvek új generációjának.

Egy korszerű tankönyv ma már nem csupán egyetlen könyv, hanem egy fejlesztő eszközrendszer, ami feladatlapokat, kompetenciafejlesztő és értékelő eszközöket, valamint tanári segédletet is tartalmaz.

- Ebből adódóan megváltoznak a tankönyvszerkesztési szempontok?

- Igen. Nem egy-egy szerző írja majd a tankönyveket, hanem szakemberek csoportja, akik közt lesz gyakorló pedagógus, pedagógiai fejlesztő, szak módszertani szakember, könyvszakértő, digitális szakember is – így mindenki hozzáteszi majd azt, amihez a legjobban ért. Ráadásul a tankönyv és annak digitális kiegészítése együtt, egy időben készül. Így dolgoztunk az első kísérleti tankönyvünkön, a 9. évfolyam számára készített Szakiskolai közismereti kísérleti tankönyvön is, melyet az Intézetünk tavaly állított össze. Ebben öt tantárgyi blokk van, a tananyag nyelvezeténél különösen figyeltünk a könnyebb érthetőségre, és vizualitásában – betűtípusában, színeiben, elrendezésében és képi anyagában – is informatívabb. Ezidáig alapvetően pozitívak a visszajelzések, amiket kaptunk.

- Említette a kísérleti szót. Mitől kísérleti egy tankönyv?

- A kifejlesztett tankönyveket először reprezentatív körben próbáljuk ki, erre mindig egy egész tanévet szánunk, ezt követően, a visszajelzéseket és a javaslatokat figyelembevéve korrigáljuk és véglegesítjük azokat.

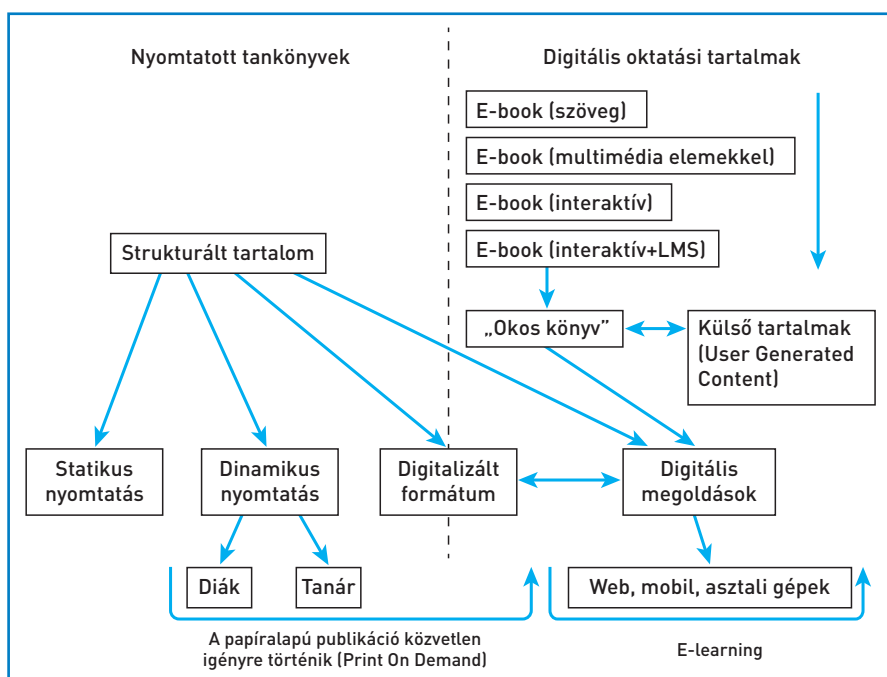
Elsősorban a pedagógusok szakmai véleményére számítunk, de a diákok és a szülők észrevételeit is kérni fogjuk a könyvek tanulhatósága szempontjából. Ráadásul az Intézetünkben nemcsak a tankönyvkészítés jelent fejlesztő munkát, hanem annak a módszertani eszköztárnak, eljárásrendnek a kialakítása is, amely a tankönyvek kísérleti kipróbálását jelenti. Ezt az eljárásrendet, illetve módszertant jelenleg a 9. évfolyamos szakiskolai tankönyv kipróbálásán keresztül teszteljük.

- Mindez hatalmas feladatnak tűnik. Mikorra, illetve milyen ütemben várható az új generációs tankönyvek megjelenése?

- Felmenő rendszerben jelennek meg az új fejlesztésű tankönyvek. A 2014/15-ös tanévre az első-második, az ötödik-hatodik, valamint a kilencedik-tizedik évfolyamokon várható 23 tankönyv, illetve ehhez kapcsolódó munkafüzet, feladat-, illetve szöveggyűjtemény, egyelőre még csak az ún. alaptantárgyak (pl. magyar, matematika) esetében. Ezeket az évfolyamokat éri el ugyanis a 2013/14-es tanévtől módosított Nemzeti alaptanterv. Ezt követően évente újabb és újabb kiadvány megjelenése várható. Az új generációs tankönyvek teljes rendszere körülbelül 2020-ra válhat általánossá.

- Van-e elegendő szakember a tankönyvek elkészítéséhez?

- A tankönyvfejlesztő munka az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet keretein belül folyik, de szükség lesz további szakembereken bevonására. Szeretnénk a már ismert tankönyves szerzők és szerkesztők legjobbjaival együtt dolgozni a jövőben, lehetőséget adva nekik arra, hogy részt vegyenek a fejlesztő munkában.

A nyomtatott és digitális tartalmak kapcsolatrendszere

A 2014/15-ös tanévben várható tankönyvek:

- Ábécés olvasókönyv 1., 2.
- Matematika 1., 2., 5., 6., 9., 10.
- Környezetismeret 1., 2.
- Irodalom 5., 6., 9., 10.
- Nyelvtan 5., 6., 9., 10.
- Történelem 5., 6., 9., 10.
- Erkölcstan 5., 6.
- Természetismeret 5., 6.
- Szakiskolai tankönyv 11.

A szakiskolai közismereti program

Gyökeres változásokra van szükség

Hugyecz Enikő Henriett | Fotó: Nagy Gábor

A szakiskolai közismereti program (SZAKI) 2011-ben készült el, és az idei tanév volt az első, amelyben már e szerint kezdték meg a kilencedikes szakiskolások a tanulmányaikat. A programról, a közismereti kísérleti tankönyvről és a jövő feladatairól kérdeztük Mayer Józsefet, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) Tartalomfejlesztési és Módszertani Központ igazgatóhelyettesét.

A szakiskolai közismereti program más típusú tartalmakat és másképpen próbál átadni a diákoknak. Olyan tantárgyi blokkokat, „műveltségterületeket” alakítottunk ki, amelyekben a hagyományos tantárgyak tartalmi elemei integrált módon jelennek meg. Ilyen például az osztályközösség-építő program.

– Milyen koncepciója van a szakiskolai közismereti programnak? Miben különbözik a korábbi gyakorlattól?

– A szakiskolai közismereti program egyik alapja az a tény, hogy a szakiskolába felvételt nyerő diákok olyan háttérrel érkeznek, amelyre a korábbi gyakorlat nem tudott építeni, mert nem vette figyelembe a hátrányokat és kompetenciahiányokat. Erre kíván reflektálni az új program, amely más típusú tartalmakat és másképpen próbál átadni a szakiskolásoknak. A korábbi négy évfolyamos képzésben a tanulók az első két évben többnyire közismereti tantárgyakat tanultak hagyományos tantárgyi struktúrában. A jelenlegi szerkezetben a képzés időtartama három (tan)évre csökkent. Mégis, szerintem nem ez a legjelentősebb változás, hanem inkább az, hogy a közismereti tantárgyak óraszámait heti 12 órában állapították meg, amelyből öt óra jut a testnevelésre, kettő az idegen nyelv(ek) tanulására. A többi tantárgy „osztozik” a maradék óraszámra.

– Három év alatt mi fér bele a közismereti tárgyakba?

– Az OFI-ban zajló fejlesztés egyrészt arra irányult, hogy olyan tantárgyakat, „műveltségterületeket” alakítson ki, amelyekben

a hagyományos tantárgyak tartalmi elemei integrált módon jelennek meg. Ilyennek tekinthető elsősorban a *természetismeret* (kémia, fizika, biológia, földrajz) és az ún. *KOMA-program*, amely az irodalom, nyelvtan, kommunikáció és a művészeti ismeretek tartalmi elemeit foglalja magában. A tartalmi elemek kidolgozásakor a fejlesztőknek nem volt könnyű dolguk, hiszen az óraszámok adta keretekben kellett gondolkodniuk. Kulcseleme a közismereti tantárgyi blokkoknak az *osztályközösség-építő program*, amely egyrészt a tanulói és az iskolai közösség erősítésére irányult, másrészt az a szerepe, hogy erősítse a tanulóknál a tanulással kapcsolatos motivációt, felkeltse az érdeklődést az egyes tantárgyak tartalmi elemei iránt. Rendkívüli mértékben megnő ebben a koncepcióban az osztályfőnök szerepe és felelőssége. Munkatársaimmal folyamatosan azt hangsúlyoztuk, hogy eredményes és hatékony munkát csak akkor tudunk elképzelni, ha az egy osztályban tanító pedagógusok szakmai együttműködése kiterjed a tervezéstől a megvalósításig.

- Készült a programhoz egy közismereti kísérleti tankönyv. Miben különbözik ez a hagyományos tankönyvektől?

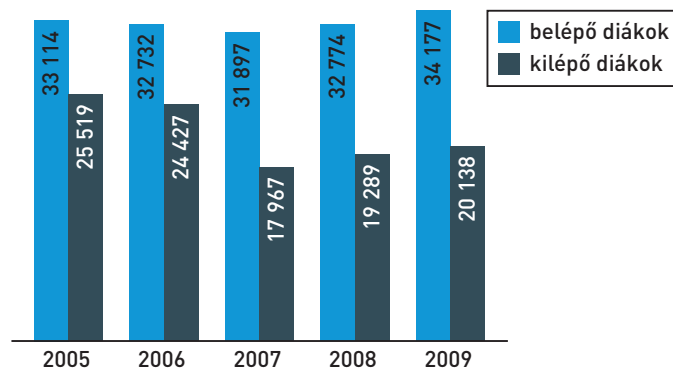
- Elsősorban abban, hogy egy kötetben kaptak helyet – az idegen nyelv és a testnevelés kivételével – a közismereti tantárgyak tartalmi elemei. Eredetileg a fejlesztés során nem gondolkodtunk tankönyvben. Két évvel ezelőtt elkészítettünk egy tananyagot, amelyet feltöltöttünk a szaki.ofi.hu honlapra. Ez minden közismereti órára tartalmazott tananyagot, módszertant, és a tanulók számára munkalapokat is a tanórákra. 2012 nyarán, amikor ezt az ország több pontján bemutattuk, az volt a pedagógusok véleménye, hogy ez „nagyon jó”, de szerencsésnek tartanak, ha tankönyv is készülne. Több dolog is a pedagógusok rendelkezésére áll tehát. Az azonban kétségtelen, hogy ebben az iskolatípusban sem lehet már hagyományos módon tanítani. Mi arra törekedtünk, hogy fejlesztéseink eredményeképpen változzon a tanári szerep és bővüljön a módszertár.

- Milyen visszajelzések érkeztek eddig a könyvről? Készül a további évfolyamoknak is tankönyv?

- Ebben a félévben zajlik számos iskola bevonásával a kötet „tesztelése”. Ezt a kutatást Kerber Zoltán vezeti az OFI-ban. Célunk, hogy a következő tanévben olyan tankönyvet kapjanak kézhez a diákok, amelybe már beépítettük mind a pedagógusok, mind a diákok észrevételeit. Mindez természetesen megkönnyíti a tizedik évfolyam számára készülő kötet elkészítését is, amely jellegében hasonló lesz, mint ez a tankönyv.

„Szakiskolások középiskolája”

Azok számára, akik elvégezték a szakiskolát, de szeretnének eljutni az érettségiig, terveztünk egy iskolatípust. Ebben az iskolában különösen azoknak a tárgyaknak lesz magas az óraszám, amelyekből a tanulóknak érettségizniük kell. Most egyeztetjük ennek a kétéves iskolának a programtervezetét.

Tanulói kudarcok a szakiskolában

- A SZAKI mellett elindultak a HÍD-programok is. Ezekhez a programokhoz is készül tananyag?

- Igen. Eddig a HÍD I-II. programok nevelési-oktatási programjai készültek el, amelyekben moduláris szerkezetben tananyag is található. Ezek támogatására ebben az évben „tantárgyanként” munkatankönyvek készülnek, amelyek nemcsak az említett programokban, hanem az ebben a félévben fejlesztendő HÍD III. programban is használhatók lesznek. (Ez a program a tervek szerint azok számára készül, akik nem végezték el az általános iskolát, de már átlépték a tankötelezettség időhatárát.)

- Mi a véleménye arról a vélekedésről, hogy ez az iskolatípus „zsákutca-jellegű” lenne?

- Arra törekszünk, hogy azok a tanulók, akik az általános iskolát követően szakiskolákba lépnek, ha elvégezték ezt az iskolát, tovább tudjanak lépni, ha akarnak. Ezért terveztünk a számukra egy olyan iskolatípust, amelynek a „munkacíme” az, hogy szakiskolások középiskolája. Ennek a kétéves iskolának, amely az érettségihez vezethetné el a tanulókat, most egyeztetjük a programtervezetét. Ebben az iskolában különösen azoknak a tárgyaknak lesz magas az óraszám, amelyekből a tanulóknak érettségizniük kell.

- Összességében hogyan értékelné ma azon fiatalok helyzetét, akik a szakiskolát választják?

- Az általános iskolából többnyire azok a tanulók kerülnek a szakiskolákba, akiknek gyenge a tanulmányi eredményük. Sok tanulóval egyéb probléma is van, amely nem könnyíti meg a pedagógusok munkáját. Tény azonban, hogy az elmúlt évtizedben a szakiskolákban nagyon magas arányban fordultak elő tanulással kapcsolatos kudarcok, sok tanuló a végzettség megszerzése előtt már elhagyja az iskola, a tanulás világát. Ezeket a tényeket fontos tudni, mert ezek nélkül nem lenne érthető az a fejlesztői szándék, amely ezt az iskolát tekintve a gyökeres változtatások igénye mellett tette le a voksát.

Az első kísérleti tankönyv

Visszajelzéseket várunk

Hugyeczy Enikő Henriett | Fotó: Nagy Gábor

Szeptember óta minden kilencedik évfolyamos szakiskolás tanulónak lehetősége van az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) által kidolgozott Szakiskolai közismereti kísérleti tankönyvből tanulni. Kerber Zoltánnal, az OFI tudományos munkatársával beszélgettünk a kísérleti tankönyv mibenlétéről és kipróbálásának módszertanáról.

> – Mitől is más ez a tankönyv?

– Az intézetben három évvel ezelőtt indult el a szakiskolai közismereti program kialakítása. A program keretében kidolgozott tankönyv újdonsága, hogy öt tantárgyi területet ölel fel egy kötetben (osztályközösség-építés, matematika, természetismeret, kommunikáció-magyar, történelem-társadalomismeret). Ez azért is fontos, mert a szerzők, ahol csak lehetett, figyeltek a tantárgyközi tartalmak megjelenítésére és a kereszttantervi elemek hangsúlyozására. A különböző tantárgyi tartalmak így komplex módon, egymásra épülve jelennek meg.

A programban és a tankönyvben is integráló szerepet játszik az osztályfőnöki órából létrejött osztályközösség-építő program. Igyekeztünk olyan tankönyvet létrehozni, amely a diákok számára is vonzó és érdekes. Rengeteg vizuális tartalommal (képek, táblázatok, diagramok, ábrák, rajzok) egészítettük ki az egyes tantárgyak tananyagait, az egyes témákhoz nagyon sok kérdés, feladat, illetve projektmunka is kapcsolódik.

– A tankönyv nem véletlenül kapta a kísérleti tankönyv nevet. Mit takar ez a megnevezés?

– A kísérleti tankönyv megfogalmazás arra utal, hogy a tankönyv fejlesztési folyamata még nem zárult le. A fejlesztés részének tekintjük azt is, hogy a gyakorlati kipróbálás tapasztalatai beépüljenek a tankönyvbe. Szeretnénk az iskolákat és a pedagógusokat bevonni a fejlesztő munkába, legyen szó akár tartalmi, akár módszertani kérdésekről, hogy egy kipróbált, gyakorlati-orientált tankönyv segíthesse a szakiskolai közismereti képzés eredményes megújítását.

– Milyen visszajelzések érkeztek eddig a tankönyvről?

– A tankönyv használatának követésére, monitorozására a második félévtől lesz lehetőségünk, de az elmúlt időszakban számos szakiskolával egyeztetünk már a tankönyv használatának tapasztalatairól. Alapve-

tően pozitívak a visszajelzések, a pedagógusok többsége tisztában van azzal, hogy a szakiskolai közismereti képzés területén alapvető változásokra van szükség. Ez a tankönyv számos ponton a korábbi gyakorlattól eltérő szakmai és módszertani megoldásokat is tartalmaz. Természetesen vannak olyan vélemények is, melyek vagy az egyes tantárgyi területekkel, vagy a tankönyv felépítésével, konkrét tananyagokkal kapcsolatban tesznek kritikusabb megjegyzéseket. Ez így természetes. Szeretnénk a közeljövőben módszertani útmutatóval is segíteni a pedagógusok munkáját.

” Nem csak arról szeretnénk információt kapni, hogy hogyan válik be a szakiskolai tankönyv, hanem arról is, hogyan lehet eredményesen vizsgálni, monitorozni egy tankönyv használatát a gyakorlatban. ”

– Milyen módszerekkel vizsgálják a tankönyv eredményességét, hogyan zajlik a tankönyv kipróbálása?

– A szakiskolai közismereti tankönyv kipróbálása túlmutat a konkrét tankönyv ügyén. Egy korrekt beválasztási vizsgálat módszertanilag rendkívül összetett, nagy költségigénnyel járó kutatást igényel. Az akkreditációs folyamatba illesztett tankönyvi kipróbálásnak ennél jóval szűkebb keretek között kell megvalósulnia – ezért kell jól kiválasztani azokat a mérőeszközöket, amelyek alkalmasak arra, hogy tankönyvek gyakorlati kipróbálását rendszerszinten működőképesse tegyék. A szakiskolai tankönyv kipróbálása ennek a módszertani tisztázásnak a próbafolyamata is lesz, másrészt a kipróbálásához szükséges eszközrendszer tesztelésére is alkalmas ad. Tehát nemcsak arról szeretnénk in-

MÓDSZERTAN

A kipróbálás kutatási elemei:

A) Kvantitatív elemek:

- kérdőív a pedagógusok és diákok részére
- értékelő raszter

B) Kvalitatív elemek:

- tanítási naplók/értékelő lapok
- óralátogatások
- interjúk (pedagógusok, tanulók)
- fókuszcsoporthoz interjúk (tanulók)

A kérdőív részei:

A) Általános kérdések:

- a tanárra
- az iskolára és
- a tankönyvre vonatkozóan

B) A tankönyv értékelésére vonatkozó kérdések:

- életszerűség, érdekesség
- az ismeretanyag szakszerűsége
- olvashatóság, érthetőség
- a tananyag szerkezete és tartalma
- szemléletesség
- gondolkodtatás
- tanulásirányítás
- önellenőrzés, önálló tanulás, értékelés
- társadalmi felelősségvállalás
- személyesség

C) Az öt műveltségterületre/tantárgyra vonatkozó specifikus kérdések (pl. tananyag arányai, fejlesztési céloknak való megfelelés):

- osztályközösség-építés
- matematika
- természetismeret
- kommunikáció-magyar
- történelem-társadalomismeret

Interjú kérdések:

A) Bemelegítő kérdések

B) Tankönyv- és taneszközhasználat (taníthatóság, tanulhatóság, órai munka stb.)

C) Együttműködés (műhelymunka, munkaközösségek)

D) Módszertan (pedagógiai gyakorlat, kompetenciák fejlesztése, megújulás stb.)

E) Eredményesség (SZAKI-tankönyv hatása)

formációkat kapni, hogy hogyan válik be a szakiskolai tankönyv, hanem arról is, hogyan lehet eredményesen vizsgálni, monitorozni egy tankönyv használatát a gyakorlatban. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív eszközöket is használni fogunk.

– Hazánkban eddig nem igazán volt valódi tankönyv-kipróbálás, így ennek a módszertana sem kidolgozott. Milyen nemzetközi példák voltak adaptálhatók?

– Tankönyvi bevételek vizsgálatokra valóban nincs se hazai, se túl nagy nemzetközi tapasztalat. Ebben a projektben mi a tankönyvek kipróbálásához szük-

séges eszközrendszer kialakítását vállaltuk, mely a bevételek vizsgálatoknál szűkebben értelmezhető kereteket ad. Tankönyvértékelésekre vonatkozóan viszont mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban találtunk olyan forrásokat, melyek jól segítik a munkánkat. A különböző értékelő raszterek kialakítására már számos jó gyakorlat van külföldön. *Jaan Mikk* észt tankönyvkutató tapasztalatait például jól tudjuk adaptálni. De igyekszünk minden tankönyvkutatásban kurrens eredményt felhasználni a munkánk során.

– Hogyan próbálják a tankönyvből tanító pedagógusok tapasztalatait beemelni a fejlesztésekbe? A kipróbálás eredményei alapján át kell-e dolgozni majd a könyvet?

– A tankönyv használatának vizsgálatába 28 szakiskolát vontunk be az ország minden régiójából, de figyeltünk arra is, hogy a különböző szakmaterületek is reprezentálva legyenek. Kérdőíves felméréssel, interjúkkal, a tankönyvi fejezetekre vonatkozó tanítási naplók kitöltésével, óralátogatásokkal próbálunk információkhoz jutni.

Mindazokat a javaslatokat, tapasztalatokat, melyek a tankönyvet jobbá és eredményesebben taníthatóvá teszik, a szerzők be fogják építeni a tankönyv következő kiadásába. Az egész kipróbálási folyamatnak ez az értelme. Egy fejlesztési folyamat akkor zárul le, ha a pedagógusok osztálytermi, gyakorlati tapasztalatai is meg tudnak jelenni a tankönyvben. Ezeket nem lehet előre megjósolni, szükség van a kipróbálásra. Másrészt mindez alapvetően fogja segíteni a 10. évfolyamos tankönyv fejlesztését, megírását is.

Oktatásfejlesztés uniós támogatásból

A következő hét év hangsúlyai

Stöckert-Kozák Annamária

A 2014–2020-as költségvetési időszakban az Európai Unió kiemelten támogatja az élethosszig tartó tanulás megvalósítását és a korai iskolaelhagyás csökkentését. A célok elérését az Európai Szociális Alap támogatja. **Köpeczi-Bócz Tamás** EU fejlesztési miniszteri biztost a források lehívásáról, a fejlesztések irányáról kérdeztük.

– Az Európa 2020 uniós stratégiában megfogalmazott célokra Magyarország az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programban (EFOP) és a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP) is reagál, hiszen az egész életen át tartó tanulás fogalmát alapvetően gazdasági, munkaerő-piaci szempontból lehet értelmezni. Így az egész életen át tartó tanulásra a GINOP nagyobb támogatási keretet tud majd rendelkezésre bocsátani.

A mi feladatunk, hogy az oktatási rendszer fel tudja készíteni a jövő munkavállalóit az egész életen át tartó tanulásra. Nyilván mindig vannak kiemelt területek – nyelvi képzés, informatika, egyéb életviteli kompetenciák –, de az elkövetkező hét év hangsúlyai most még nem látszanak egyértelműen. Egy operatív program vezérelvekre épül, ugyanakkor természetesen az igény is befolyásoló tényező. Ez azt jelenti, hogy a következő hét évben lehetnek hangsúlyáthelyezések.

– Magyarország számára is fontos az élethosszig tartó tanulás gondolatának erősítése és a korai iskolaelhagyás csökkentése. Az uniós és a hazai stratégia ezért függhet össze.

– Az oktatáspolitikai nemzeti ügy, ebben továbbra sincs változás. Ugyanakkor, mivel ez gazdasági kérdés is, az EU közös piacának hasonló mechanizmusokkal kell működnie. Ezt segíti az egész életen át tartó tanulás stratégiája, illetve annak a megvalósítása. A versenyképesség egyik eleme, hiszen mindenkire vonatkozik. Más kérdés az iskolai lemorzsolódás. Ez is levezethető munkaerő-piaci elemekből, de sokkal inkább nemzeti, társadalmi kérdés. Alapvetően a társadalmi különbségek csökkentését jelenti, aminek leghatékonyabb eszköze az oktatás. Azt az ideális helyzetet szeretnénk elérni, amikor minden tanuló azonos minőségű oktatáshoz jut. Ez magában foglalja mind a tárgyi feltételeket, mind a magasan képzett pedagógusokat. Ezek a programok nagyon komplexek, és a családok, a helyi közösség számára is kínálnak fejlesztéseket, szolgáltatásokat. Az Európai Bizottság is érzékeli az iskolai lemorzsolódás megelőzésének a társadalmi súlyát, így nagy hangsúlyt adott ennek a 2013. évi országspecifikus ajánlásokban, valamint az EFOP-egyeztetéseken. Az EFOP nem pusztán külön specifikus célt és intézkedést szentel a lemorzsolódás megelőzésének, hanem ezt teszi az oktatáson belüli minőségjavítás egyik céljává.

A két kiemelt fejlesztési területtel, az élethosszig tartó tanulás megvalósításával és az iskolai lemorzsolódás megelőzésével külön interjúkban foglalkozunk az 14–15. és az 16–17. oldalon.

„Elvárás lesz, hogy a támogatásokat valóban fejlesztésre, és ne működtetésre fordítsuk.”

– Jelenleg mi a fejlesztések iránya?

– Merőben új logika szerint zajlanak a 2014–2020-as időszak fejlesztései. A 2020-as stratégiai vállalások konkrét indikátorokat tartalmaznak. A hangsúlyok átcsoportosítása azt szolgálja majd, hogy egyenletesen tudjuk elérni az összes ilyen mutatószámot. Ennek eszköze a köztes értékelés, illetve új eszközként jelenik meg a teljesítménytartalék, amit csak bizonyos célérték elérésénél lehet felszabadítani. Azt is figyelni fogjuk, hogy mely konkrét lépések segítik elő az adott célt. Mindezek alapján tudunk majd korrigálni. Ezekről a mérhető eszközöktől azt várjuk, hogy hatékonyabb és mindenki számára egyértelmű fejlesztéspolitika valósuljon meg az oktatás területén is.

Mozaikszavak tengerében

Az elmúlt években ismerőssé vált TÁMOP, TIOP, ROP stb. mozaikszavak után/helyett most újabbakat kell megtanulnunk.

MAHOP: Magyar Halgazdálkodási Operatív Program

KEHOP: Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program

EFOP: Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program

GINOP: Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program

IKOP: Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program

TOP: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

VEKOP: Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program

VP: Vidékfejlesztési Program

– Az Unió szigorúbban fogja a források felhasználását, a célok elérését vizsgálni. Mit jelent ez számunkra?

– Fontos, hogy a támogatásokat valóban fejlesztésre, és ne működtetésre fordítsuk. A projektek szintjén ez azt jelenti, hogy a vállalt indikátorok valós mutatószámok lesznek. A helyzetet az is egyszerűsíti, hogy jogi személyként csak a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtal, vagy legfeljebb 4-5 intézménnyel kell kapcsolatban lennünk, így az oktatási intézményeknek valószínűleg nem is kell majd pályázniuk, és kiszámíthatóbb finanszírozásra számíthatnak.

– Mikortól lehet lehívni a forrásokat?

– A jogszabály lehetővé teszi, hogy új programok 2014. január 1-től indulhassanak, de még futnak az előző uniós költségvetési időszak programjai, így ez nem lenne célszerű. Emellett a programok indításának, a források lehívásának több feltétele is van. A legfontosabb a 2020-ig szóló fejlesztési kereteket rögzítő Partnerségi Megállapodás elfogadása. A megállapodás tartalmazza az összes operatív program keretét és főbb céljait, amiből pontosan kiderül, hogy Magyarország mely területekre, mekkora összeget fordít. Ezt követően kezdődhetnek a hivatalos tárgyalások az operatív programokról, közte az EFOP-ról. A tárgyalásokat minél hamarabb le szeretnénk zárni, de egyes kérdésekben akár az év végéig is eltarthatnak. További kritérium az úgynevezett előzetes feltételek teljesítése, ami az oktatás területét is érinti. Ezek jellemzően stratégiai dokumentumok meglétét írják elő. Tehát csak az EFOP hivatalos jóváhagyása és a kapcsolódó előzetes feltételek teljesítése után tud Magyarország forrást lehívni az Európai Bizottságtól. 2014 a felkészülés éve. Fontos szempontnak tartom, hogy a pályázatok, a programok illeszkedjenek a tanév rendszeréhez. Úgy gondolom, hogy a 2014/15-ös tanévben már indítani fogunk programokat, így a következő tanév szeptemberében már megnyílnak a források az iskolák számára.

„A 2014/15-ös tanévben már indulni fognak programok, így a következő tanév szeptemberében már megnyílnak a források az iskolák számára.”

Élethosszig tartó tanulás

Nem csupán tudásátadásról van szó

Stöckert-Kozák Annamária | Fotó: Nagy Gábor

Tudásalapú társadalomban élünk, több értelemben is. A tudás generálja a fejlődést, és a munkaerőpiac igénye is nő a magasan képzett munkaerő iránt. Aki korán kiszorul az iskolarendszerből, vagy nem tudja folyamatosan frissíteni ismereteit, könnyen a

társadalom peremére szorulhat. Az élethosszig tartó tanulásra való készség elsajátítása emiatt elengedhetetlen. **Imre Annával**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet szakértőjével beszélgettünk.

– Az élethosszig tartó tanulás fogalma az 1990-es évek második felétől került előtérbe nemzetközi szervezetek (OECD, Európai Unió) közvetítésével, s azóta sem veszített fontosságából. Hátterében az áll, hogy a gyors társadalmi, gazdasági és technikai fejlődés megnövekedett elvárásokat támaszt, amelyeknek csak folyamatos tanulással lehet megfelelni, különösen a munkaerőpiacon való helytálláshoz. Ennek érdekében már fiatal kortól kezdve el kell sajátítani a felkészültségünk folyamatos megújításához szükséges készségeket, és meg kell őriznünk a tanulás iránti nyitottságot. Hozzájárul az élethosszig tartó tanuláshoz az oktatási rendszerben bekövetkezett expanzió is, de a tanulás szükségessége már átlépte az oktatási rendszer határát. Az élethosszig tartó tanulás fogalmával az életben, a gyakorlatban használható képességek kerültek előtérbe, ennek érdekében újra kell gondolni az oktatási rendszerek működését, az oktatási intézmények gyakorlatát is. A szakpolitika feladata elősegíteni, hogy ez a megközelítés koherens módon az oktatási rendszer minden szintjén érvényesüljön.

– **Hogyan valósulhat meg mindennek a gyakorlatba való átültetése?**

– A folyamat a kétezres évek után indult meg, ennek érdekében fogalmazódott meg uniós keretben a 8 kulcskompetencia, ami az anyanyelvi kommunikációtól, idegennyelvi tudástól egészen a szociális kompetenciákig olyan készségeket fog át, amelyekre ma az életben való tartós boldoguláshoz feltétlenül szükség van. Ezt a folyamatot támogatja a képesítési keretrendszer kidolgozása és a pedagógusok kompetenciaalapú felkészítése is.

Az oktatási rendszer feladata, hogy az életen át tartó tanulásra felkészítse a tanulókat, sőt, a rendszer más szereplőit is. Mindennek megvalósulásához azonban mélyreható változásokra van szükség mind a tanulásról való gondolkodásban, mind a napi gyakorlatban. A közoktatás szempontjából az élethosszig tartó tanulás megalapozása az egyik legnagyobb kihívás: az a cél, hogy minden tanuló úgy lépjen ki a közoktatás rendszeréből, hogy birtokában van a legfontosabb készségeknek. Ennek érdekében minden tanulóra oda kell figyelni, mert a lemaradás kockázata nagymértékben megnőtt – ezen a ponton összekapcsolódik a kérdés a korai iskolaelhagyás problémájával.

Az életen át tartó tanulásra való felkészítéshez szükséges az a sokat emlegetett hangsúlyváltás, ami a korábbi gyakorlattal szemben a hangsúlyt a tanárról és a tanítás folyamatáról a tanulóra és a tanulásra helyezi, amihez hozzátartozik még sok más

” A hangsúly a tanárról és a tanítás folyamatáról a tanulóra és a tanulásra helyeződik át. Mindez felértékeli a tanárok szerepét, hiszen a diákokat nekik kell felkészíteniük. ”

fontos dolog is: például, hogy az oktatási intézmények képesek legyenek mindezt elősegíteni, hogy az oktatási rendszer a tanulási utakat rugalmasan tudja kezelni, s hogy a tanulók is megalapozottabb döntéseket tudjanak hozni a saját pályájuk során.

– Ha a korábbi gyakorlattal szemben a tanulók kerülnek a középpontba, milyen feladata van a pedagógusoknak?

– Paradox módon ez felértékeli a tanárok szerepét. Hiszen a diákokat mindegyre nekik kell felkészíteniük, ráadásul úgy, hogy őket erre nem készítették fel. Márpedig ez sokkal nehezebb feladat, mint a pusztán tudásátadás, különösen heterogén tanulói összetétel mellett. A helyzetet nehezíti, hogy ellentmondó feladatokra kell felkészíteniük a tanulókat: a versenyképesség mellett a tudásalapú társadalom veszélyei ellen is fel kell vértetni őket, például az együttműködési készségek kialakításával.

– Miként lehet segíteni a tanárokat mindebben?

– Sokat jelenthet a most kiépülő szaktanácsadási rendszer, a tanári életpálya-modell is, de intézményi szinten is sokat tehet az iskolavezetés, az egymástól való tanulás lehetőségének kialakítása. Nagyon fontos az is, hogy jelentősebb változások során hogyan zajlik a gyakorlatba való átültetés, ezek során kapnak-e támogatást.

– Az Európai Unió 2020-ig tartó stratégiájában prioritást élvez a korai iskolaelhagyás és az élethosszig tartó tanulás. Itt tagorszádként mi a feladatunk?

– Az EU-s és a saját célkitűzéseinket mindkét területen összhangba kell hoznunk. Most úgy tűnik, hogy ez nagy kihívás lesz. Felmérések szerint a magyar lakosság körében gyenge a hajlandóság az élethosszig való tanulásra, és nagyok az oktatási rendszerben a különbségek. Úgy gondolom, a feladatot mindkét esetben akkor oldjuk meg jól, ha a célkitűzéseket le tudjuk fordítani a fiatalokat elérő, eltérő szükségleteiket is figyelembe vevő gyakorlatokra. Mindez nagy felelősséggel járó, összetett feladat, ami nem egyik napról a másikra valósítható meg.

Az élethosszig tartó tanulóhoz szükséges kulcskompetenciák

- › Anyanyelvi kommunikáció
- › Idegen nyelvi kommunikáció
- › Matematikai, természettudományi és technológiai kompetenciák
- › Digitális kompetencia
- › A tanulás tanulása
- › Személyközi és állampolgári kompetenciák
- › Vállalkozói kompetencia
- › Kulturális kompetencia

” Már fiatal kortól kezdve el kell sajátítani a felkészültségünk folyamatos megújításához szükséges készségeket, és meg kell őriznünk a tanulás iránti nyitottságot. ”

Korai iskolaelhagyás

Több szakterület összefogására van szükség

Stöckert-Kozák Annamária | Fotó: Nagy Gábor

2020-ig 10 százalék alá kell csökkenteni a korai iskolaelhagyók számát – írja elő az Európa 2020 stratégia. A megvalósításhoz uniós források is rendelkezésre állnak. Ezek lehívásának előfeltétele a nemzeti stratégia megalkotása. **Loboda Zoltán**, az Oktatási Hivatal tanácsadója válaszol a felmerülő kérdésekre.

– Az Európa 2020 stratégia öt számszerű célkitűzést fogalmaz meg, ezek közül egyik a korai iskolaelhagyók arányának 10 százalék alá csökkentése az Unió átlagában. Korai iskolaelhagyónak a fiatalok azon csoportját tekintjük, akik 18–24 éves korukban nem rendelkeznek középfokú végzettséggel, és nem vesznek részt képzésben. A definíció a foglalkoztatás oldaláról közelíti meg a problémát. Ugyanis a középfokú végzettség és szakképesítés az, ami esélyt ad a társadalomban, az életben és a munkaerőpiacon való boldoguláshoz.

Magyar viszonylatban úgy értelmezhető, hogy a szakképesítés nélküli általános iskolai végzettség magában hordozza a munkaerőpiacról való kiszorulás és a társadalom peremére sodródás kockázatát.

– Magyarországon mekkora probléma a korai iskolaelhagyás?

– Az oktatáspolitikában régóta használt kifejezés a lemorzsolódás. Az általános iskolából vagy a középfokú oktatásból kimaradt diákok aránya Magyarországon nem olyan nagy, közel van az uniós átlaghoz. 2009-ig csökkenő tendenciát mutatott, de 2010-11-ben az arány emelkedett. Közben az uniós átlag csökkent. Magyarország abban az átlaghoz közeli csoportban van, ahol a korai iskolaelhagyók aránya 9-12 százalék között mozog. Most az a feladat, hogy az oktatáspolitikát más területekkel összefogva, így a szociális területektől a foglalkoztatásig, közösen lépjen a korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében.

– Mi az oka a korai iskolaelhagyásnak?

– Ez valójában egy folyamat vége. Sokféleképpen elemezték, de egyértelmű, hogy a jelenség mögött egyéni történetek húzódnak meg, így a beavatkozások középpontjában is az egyénnek kell lennie. Persze vannak jellemzők, amelyek utalnak bizonyos csoportok veszélyeztetettségére.

Az egyéni szintű tényezők között nagy súllyal esik latba a szülők alacsony iskolai végzettsége, a halmozottan hátrányos helyzet, valamilyen kisebbséghez tartozás, a szegénység, a településbeli különbségek.

Az intézményi szintű tényezőknél azt vizsgálták, hogy az intézmény képes-e reagálni a különböző igényekkel és szociokulturális háttérből érkező diákok tanulási igényeire.

A rendszerszintű tényezők esetében pedig számos olyan elemet azonosítottak, amelyek valamilyen támogatási szolgáltatás hiányára utalnak, netalán jogszabályi inkonzisztenciára. Az is előfordulhat, hogy megfelelő jelzőrendszer hiányában, a kelletnél később történik beavatkozás a korai iskolaelhagyásba torkolló folyamatba.

”
Most az a feladat, hogy az oktatáspolitikát más területekkel összefogva, így a szociális területektől a foglalkoztatásig, közösen lépjen a korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében.

– Külön stratégia készül a korai iskolaelhagyás csökkentésére. Ennek milyen céljai, intézkedései vannak?

– Az Európai Szociális Alapból (ESZA) finanszírozott támogatások egyik előfeltétele, hogy a tagállamok meghatározott szakpolitikai témákban, mint például a korai iskolaelhagyás elleni küzdelem, nemzeti stratégiát készítsenek. A stratégiakészítést azért írta elő a tagállamok számára az Európai Bizottság, hogy vizsgálja: az ESZA támogatások milyen mértékben egészítik ki, járulnak hozzá a nemzeti stratégiai célok megvalósításához, annak érdekében, hogy ne aprózódjanak el a különböző intézkedések. A nemzeti

stratégiának három nagy területre kell reflektálni: a megelőző, tehát a prevenciós; a beavatkozási, vagyis az intervenciós; és a kompenzációs intézkedések körére. A készülő stratégiánk ezeket a célokat igazítja a hazai szabályozási és intézményi környezethez. A nemzeti stratégia az ESZA forrásaihoz való hozzáférés feltétele, de az abban foglaltak megvalósítása már támogatható az uniós alapokból.

– Az európai uniós rendelet 3 prioritást fogalmaz meg az ESZA oktatásra, képzésre mozgósítható forrásai kapcsán: a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése, a korai iskolaelhagyás csökkentése, illetve az egész életen át tartó tanulás támogatása. Utóbbi kettő szoros összefüggést mutat.

– Az egész életen át tartó tanulásról szóló nemzeti keretstratégia szakmai változata megszületett, a Kormány és az uniós szervekkel való egyeztetés után kerül jóváhagyásra. A keretstratégia három nagy átfogó célt fogalmaz meg: az egyik az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzáférés javítása és a részvétel növelése. A második átfogó cél az egész életen át tartó tanulás alapelveinek erősítése az oktatási és képzési rendszerben. A harmadik a tanulásra ösztönzés, a tanulás értékének és eredményeinek láthatósága és elismerése. Mivel a két stratégia szakmapolitikai szempontból részben átfedi egymást, ezért szoros összhangot kell teremteni a korai iskolaelhagyás csökkentését és az egész életen át tartó tanulás növelését célzó két stratégia között.

Korai iskolaelhagyók:

a fiatalok azon csoportja, akik 18–24 éves korukban nem rendelkeznek középfokú végzettséggel, és nem vesznek részt képzésben.

Célirányos fejlesztések

Stöckert-Kozák Annamária | Fotó: Nagy Gábor

A korai iskolaelhagyók számának csökkentését és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelését kiemelt célként fogalmazza meg az Európa 2020 stratégia. Az Európai Bizottság a cél megvalósításának érdekében egységes oktatási, képzési és ifjúságügyi program létrehozását, és több mint 15 milliárd euró elkülönítését javasolja. **Thaisz Miklóst**, az EMMI Köznevelés-fejlesztési főosztály vezetőjét ennek kapcsán arról kérdezzük: a hazai oktatásban melyek lesznek a fő témák.

➤ – Eddig is sokat tettünk a köznevelés színvonalának emelése érdekében, de a legutóbbi PISA-felmérés eredményei is azt mutatják, hogy további intézkedésekre van szükség. Az esélyteremtő, a felzárkózást támogató, tehetségsegítő, méltányos köznevelési rendszer megteremtésén túl egyik kiemelt célunk – az EU-s céloknak megfelelően – a korai iskolaelhagyás csökkentése. Erre vonatkozóan külön stratégia is készült. De specifikus célok is találhatóak a köznevelés-fejlesztési stratégiában. Kiemelten fontos például a pedagógushivatás vonzóvá tétele, hiszen a pedagógusok kulcsszerepet játszanak a köznevelési rendszer színvonalának emelésében. Ezt szolgálja többek között a pedagógusminősítési, a tanfelügyeleti és a szaktanácsadási rendszer fejlesztése is. A specifikus célok közé sorolhatjuk a köznevelési rendszer irányításához kapcsolódó fejlesztéseket, vagy a tartalmi szabályozókban szereplő követelmények megvalósításának támogatását.

Fontos, hogy a forrásokat a megfelelő helyre irányítsuk, hogy tényleg ott történjenek intézkedések, ahol arra szükség van.

– Milyen forrásokból finanszírozzák a fejlesztéseket?

– Az elmúlt 2-3 évben igyekeztünk az európai uniós forrásokat egyértelműen a magyar köznevelési rendszer szolgálatába állítani. Ennek érdekében, ha kellett, már elindult projekteket is átalakítottunk, hogy hasznosulásuk és fenntarthatóságuk biztosított legyen. A 2014–2020-as EU-s költségvetési periódusban is olyan fejlesztéseket fogunk támogatni uniós forrásból, amelyek valós megoldást tudnak nyújtani a magyar köznevelési rendszer legnagyobb problémáira. A köznevelés-fejlesztési stratégiában azonban olyan elemek is találhatóak, amelyek nem, vagy nem egészen európai uniós forrásokból, hanem hazai források felhasználásával valósulnak meg.

Nagyon fontos, hogy a forrásokat a megfelelő helyre irányítsuk, hogy tényleg ott történjenek intézkedések, ahol arra szükség van. Ilyenek például az alacsonyabb teljesítményt nyújtó intézmények felzárkóztatása, az infrastrukturális beruházások, valamint a pedagógusok módszertani képzése is. Utóbbi fontos elem, hisz új tartalmi szabályozás lépett hatályba 2013. szeptembertől felmenő rendszerben.

– Az iskola, a pedagógusok és a diákok mit fognak érzékelni a változásokból?

– Sok mindent érzékeltek, érzékelnek, és úgy látom, sikerrel kezdtük el a valós igényekhez igazítani a fejlesztéseket. A pedagógusokat célozza meg az új pedagógus-előmeneteli rendszer, a tanfelügyeleti és a szaktanácsadói rendszer fejlesztése. Ezen túl nagyszámú módszertani és egyéb továbbképzésre van lehetőségük, ugyancsak EU-s forrásból. A délutánig nyitva tartó iskolákkal kapcsolatos fejlesztések, a mindennapos testnevelés, az infrastruktúrafejlesztés, és számos más intézkedés eredményét a pedagógusok mellett viszont a diákok is érzékelik. A tartalmi szabályozás egységesítése, vagyis az új Nat bevezetése megkönnyíti az intézmények közötti átjárhatóságot. Reményeink szerint a korai iskolaelhagyás megelőzését szolgáló konkrét intézkedések jótékony hatásait szintén érzékelni fogják a családok.

– Az EU mennyire ellenőrzi, hogy miként valósulnak meg a célok?

– Új típusú ellenőrzések várhatók, melyek módjáról még nem tudunk részleteket, de az biztos, hogy a korábbinál szigorúbban kontrollálják majd a stratégia megvalósulását. Ez egyébként abszolút szinkronban van a mi elképzeléseinkkel. Nekünk is az az érdekünk, hogy a kitűzött célokat a lehető legteljesebben megvalósítsuk.

Média az oktatásban

Magabiztosan az információ tengerében

Stöckert-Kozák Annamária | Fotó: Nagy Gábor

A médiatudatosság egyre fontosabb kérdés, hiszen a gyerekek rengeteg időt töltenek az interneten. Ha okostelefont használnak, a szülei még kevésbé vannak azzal tisztában, hogy milyen oldalakat látogatnak, milyen ismeretekhez jutnak hozzá. Az információs műveltségről **Varga Katalint**, az OFI – Pedagógiai Könyvtár és Múzeum igazgatóját kérdeztük.

– Kutatási területem, a könyvtárhoz, az olvasáshoz kapcsolódva, az úgynevezett information literacy, vagyis az információs műveltség. Ez az a tudás, aminek segítségével a különböző csatornákon felénk áramló rengeteg információt megtanuljuk kezelni, értékelni és hasznosítani. A médiatudatosság, a média- és az információs műveltség nagyon erősen összefügg, az UNESCO dokumentumaiban a fogalmakat együtt használják. Úgy gondolom, hogy a korlátozás helyett a gyerekeket és a fiatalokat meg kell tanítani arra, hogy értő módon bánjanak a különböző médiumok által közvetített információkkal. Komplex módon kell kezelni a kérdést, nem lehet különválasztani az olvasást és a médiát. Az információs műveltséget alkotó készségekkel is együtt kellene foglalkozni. Ez nem csak abból áll, hogy tudatosan bánok a médiával, ott kezdődik, hogy tudom, mit akarok megtudni, képes vagyok megkeresni, majd megszünni az információt, amit végül fel is tudok használni. Úgy érzem, hogy ez a komplex szemlélet hiányzik az oktatási dokumentumokból.

A diákok nagyon jól ismerik a technikát, a programokat, de a komplex problémamegoldást, a gondolkodást, az értékelést és a válogatást nekünk kell megtanítanunk nekik.

– A Nat-ban miként szerepel a médiatudatosság kérdése?

– A digitális kompetencia ma nagyon hangsúlyos kérdés, a téma központi helyet foglal el a Nat-ban. De amiatt hiányérzetem van, hogy csak elemeiben. Tehát szerepel a Nat-ban, hogy fejlesszük a problémamegoldó készséget. Egy másik helyen megjelenik, hogy erősíteni kell az információszerzési készségeket, a tudatos információhasználatot. Meglátásom szerint eredményesebb együtt, egyszerre fejleszteni az információkeresést és a kritikai gondolkodást. Nem elég a digitális írástudást, a digitális kompetenciákat előtérbe helyezni, hisz az csak egy eleme az információs műveltségnek. Nemcsak a technológiákkal, a különböző programokkal kell megismertetni a gyerekeket, hanem az is fontos lenne, hogy az összes elemet egyformán fejlesszük.

– Hol a helyszíne az oktatásban az információs műveltség kialakításához szükséges készségek elsajátításának?

– A megfelelő készségek, kompetenciák elsajátításáért elsősorban az oktatás és az oktatási színterek, illetve a kultúra egyéb területei, pl. a könyvtárak tudnak sokat tenni. Ez egy klasszikus általános kompetencia, így elsajátítása tantárgyközi feladat, nem lehet egyetlen tantárgy keretébe utalni. Tudatosan olyan feladatokat kell adni a gyerekeknek, akár magyar irodalom, akár matematikaórán, amely során szinte észrevétlenül megtanulják ezeket a készségeket. Végezzenek kutatásokat, dolgozzanak projekt munkán.

– Miként lehet segíteni a tanárokat ebben?

– Tapasztalatom szerint, ha kellőképpen orientáljuk és segítjük a pedagógusokat a helyes hangsúlyok eltalálásában, akkor nagyon jó dolgokat tudnak kitalálni és megvalósítani. Segítség lehet számukra a jó gyakorlatok, módszertani javaslatok megismerése. Erre törekszünk az OFI-n belül az én területemen is. Például létrehoztuk az Olvasás Portált, ahol igyekszünk jó gyakorlatokat, ötleteket közzétenni, gyűjteni. Miniprogramokat is fejlesztettünk. Jó lenne, ha a pedagógusoknak több ideje és lehetősége lenne arra, hogy hasznosítani tudják a legújabb kutatások eredményeit. Maguknak a pedagógusoknak is fejleszteniük kell az információs műveltségüket, ennek a követelményrendszerre nemrégiben jelent meg magyar nyelven is.

– A különböző médiumokból csak úgy árad a sok információ, amik között könnyű elveszni.

– A netgeneráció, a digitális bennszülöttek egészen másként fogyasztják az információt: sokkal gyorsabban, kevésbé elmélyülten, szinte válogatás nélkül. Emiatt is nagyon fontos lenne, hogy a pedagógusok megköveteljék a diákoktól, hogy mindig hivatkozzanak a felhasznált forrásra. A szakemberek szerint a gyerekek a sajátjuknak tekintik azt, amit az interneten megtalálnak.

– Ezen a ponton szóba jön a hitelesség kérdése.

– A gyerekeknek mindössze 8-10 százaléka foglalkozik az információ hitelességével. Nem tudják, hogy miként kell több forrást is megkeresni, összehasonlítani az ott találtakat. Arra végképp nincsenek technikáik, hogy megnézzék, mi a hiteles, és mi nem. Nem is foglalkoznak vele. Sokszor nem tudják, hogy az interneten elérhető információ nem csak pozitív lehet. A diákok nagyon jól ismerik a technikát, a programokat, de a komplex problémamegoldást, a gondolkodást, az értékelést és a válogatást nekünk kell megtanítanunk nekik. Ehhez szükséges lenne az iskolai könyvtárak fejlesztése, és hogy mindenki felismerje: a könyvtár az oktatás mögött álló forrásközpont, információs bázis, hangsúlyos eleme az oktatási folyamatnak.

Médiaszabályozás

Univerzális összefogás szükséges

Mizsei Bernadett | Fotó: Nagy Gábor

A jog a gyermekvédelem fontos kiegészítője, de nem csodaszer – mondja a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának tagja, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense.

Dr. Koltay András szerint az egész világra kiterjedő összefogásra van szükség, a gyermekekkel pedig őszintén kell beszélni a média lehetséges veszélyeiről.

> **- A televízió és az internet sok veszélyt rejt magában. A közmédiának milyen szerepe van a médiatudatosság fejlesztésében?**

- A problémák egy részét a jogi szabályozás képes kezelni, de az igazi feladat az oktatási rendszeré, még inkább pedig a családoké. Ez persze nehézkesen kivitelezhető, és nemcsak azért, mert a közpolitika e téren az elmúlt évtizedekben nem vázolt fel egy világos irányvonalat, hanem azért is, mert a tanároknak és a szülőknek nagyon nehéz követni a médiavilág fejlődését, így nem tudnak a gyermekek felé hitelesen megnyilvánulni olyasmiről, amivel nincsenek is pontosan tisztában.

- Elegendő a hazai és az európai uniós jogi szabályozás?

- A jogi szabályozás a gyermekvédelem fontos kiegészítője, de nem minden gondot megoldani képes csodaszer. Ráadásul azon új mediaszolgáltatások szabályozása, amelyek a következő évtizedekben a gyermekek médiafogyasztási szokásait meg fogják határozni, egyáltalán nem kiforrott, és egész Európa küzd a felmerülő kérdésekkel. További nehézség, hogy a jövő új mediaszabályozása nem lehet kizárólag nemzeti, mert a gyermekekre veszélyes szolgáltatások a világ bármely pontjáról érkehetnek, és például egy egyesült államokbeli szolgáltatás jelenleg nincs tekintettel az európai normákra. Azaz regionális, de még inkább univerzális megállapodásokra lesz majd szükség.

- Hogyan fejleszthetjük a gyermekek, fiatalok médiatudatosságát, médiakultúráját?

- Fontos lenne, hogy a szülők és a pedagógusok maguk is nyomon kövessék a médiavilág változásait, majd pedig átélhetően, őszintén beszéljenek a lehetséges veszélyekről a gyermekekkel. Nem célszerű direkt tiltani mindent, amiről azt gondoljuk, veszélyes, mert az annál inkább érdekes lesz számukra. Megdöbbenő egyébként, hogy milyen mértékben alakítja át a társadalmi

„Őnbecsapás azt gondolni, hogy ugyanaz valamit a fejünkben tárolni, mint egy „guglizással” megkeresni. Utóbbi kétségtelenül kényelmesebb, de egyáltalán nem szolgálja az illető szellemi fejlődését.”

együttélés korábbi módjait a média, és az is, hogy a legtöbb gyermek, szülő és család ez ellen teljesen védtelen, nem is ismeri a veszélyeket, illetve nem használja ki a fejlődés vitathatatlan előnyeit sem.

- Ha bármi kérdésük van, a fiatalok leginkább az interneten keresnek választ problémáikra. Ez mennyire hatékony, illetve biztonságos út?

- Az emberi tudásról alkotott kép az elmúlt néhány évben gyökeresen kezd átalakulni. Amíg korábban jó esetben az otthoni könyvespolc volt a forrás, addig ma az internet az. Gond, hogy – ellentétben a könyvekkel – az interneten az információ hitelességét senki nem ellenőrzi. Ráadásul önbecsapás azt gondolni, hogy ugyanaz valamit a fejünkben tárolni, mint egy „guglizással” megkeresni. Utóbbi kétségtelenül kényelmesebb, de egyáltalán nem szolgálja az illető szellemi fejlődését.

- Az év első felében nyitja meg kapuit Budapesten a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság médiaértésközpontja, a Búvösvölgy Oktató Központ. Mi volt a céljuk a központ létrehozásával?

- A Búvösvölgy a médiaműveltség, illetve a gyermekvédelem intézményrendszerének egy építőköve lesz. Egymagában nem fordíthat meg trendeket, de hozzájárulhat ahhoz, hogy a gyerekek és tanáraik megismerkedjenek az új médiavilág kihívásaival. Remélhetőleg minden magyar iskolás gyerek egy hétre eljut oda, és talán utána tovább is gondolja az ott tapasztaltakat.

Internetes zaklatás

Meg kell értenünk a gyerekek világát, hogy segíthessünk nekik

Sallai Éva | Fotó: Nagy Gábor

Az internet használata, a számítógépek, az okostelefonok és a videojátékok gyors elterjedésével világszerte – így hazánkban is – mind gyakoribb a fiatalok körében az online zaklatás (cyberbullying), amely súlyos traumát okozva akár az öngyilkosságba hajszolhatja elszenvedőjét.

A problémával már hosszú ideje foglalkozó két szakember: **dr. Aczél Petra**, a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kara Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet igazgatója és **dr. Aáry-Tamás Lajos**, az oktatási jogok biztosa arra a kérdésre keresett választ, hogy miről ismerhető fel az internetes zaklatás, és mit tehetnek ellene a szülők, a tanárok és maguk az érintettek.

> – Mit nevezünk internetes zaklatásnak? Melyek a leggyakoribb formái?

Aáry-Tamás Lajos: – Az „internetes zaklatás” magyar kifejezés. Az angol elnevezés, a „cyberbullying” azaz a „cyber” térben történő zaklatás a definíció szerint mindig gyermek és gyermek közötti zaklatás, tehát amikor a gyerekek egymást gúnyolják, csúfolják, zaklatják az interneten. Ennek számos formája fordulhat elő. Történhet úgy, hogy e-mailen küldözgetnek üzeneteket, amelyekben fenyegetnek vagy kiközösítenek valakit. Ma már a mobiltelefon olyan eszköz, ami helyettesíti a számítógépet, így telefonon keresztül is küldhetnek szöveges üzenetet, fényképet a másikat megalázó helyzetekről. Vannak blogok, internetes naplók, amelyekben mindenfélét írhatnak a gyerekek egymásról, itt is gyakori, hogy valakit kipécéznek.

Előfordul, hogy az interneten létrehoznak különböző szavazásokat; mondjuk, szavazni lehet arra, ki a legromdább az osztályban. Ezeket a zaklatási formákat gyakorlatilag nem tudják befolyásolni azok, akik az áldozatai. Gyakran előfordul a közösségi portálokon, hogy valaki létrehoz a másik gyerek fényképével, neve egy-egy betűjének a megváltoztatásával nagyon hasonló profilt, mint az eredeti, és ennek a gyereknek a nevében kezd el rasszista vagy szexuális töltetű üzeneteket küldözgetni a barátainak. Ekkor az áldozat egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen tudja bebizonyítani, hogy az ő nevében valaki más az üzenetek küldője. Szoktak pornográf felvételeket vagy vulgáris kifejezéseket is küldözgetni, lehetetlen helyzetbe hozva ezzel az áldozatot.

Gyakran valakinek az e-mail fiókját szerzik meg, és az ő nevében küldözgetnek hihetetlen tartalmú e-maileket. Van egy olyan jelenség is, amikor az elkövető áldozatként tünteti fel saját magát, tehát úgy ír a többieknek, hogy képzeljétek, mit tett velem ez a szemét, szóljatok az érdekemben valamit, és ekkor a barátok szidalmakkal árasztják el azt az „elkövetőt”, aki valójában áldozattá válik. Tehát igen rafinált

módjai vannak annak, ahogyan a gyerekek egymást képesek zaklatni, kiközösíteni, kikapcsolni a közösségből. Ez tud talán a leginkább fájni, mert a gyerekek szeretnek mindig „online” üzemmódban, aktívan benne lenni a közösségben, és ha onnét kirekesztik őket, akkor – a tengerentúli vagy a nyugat-európai példák is azt mutatják – igen szélsőséges helyzetekbe kerülhetnek. Hetente kapunk hírt öngyilkos tinédzserkről, akik tettük indokaként azt jelölik meg, hogy őket gyakorlatilag halálba zaklatták.

„Van egy olyan jelenség is, amikor az elkövető áldozatként tünteti fel saját magát, tehát úgy ír a többieknek, hogy képzeljétek, mit tett velem ez a szemét, szóljatok az érdekemben valamit, és ekkor a barátok szidalmaikkal árasztják el azt az „elkövetőt”, aki valójában áldozattá válik.”

– Közösségekben vagy az iskolában a gyerekek korábban is csúfolták néha egymást. Mennyiben más az internetes zaklatás?

Aczél Petra: – A gyermekközösségekben nem új jelenség az iskolai csúfolás, amelynek során egyik gyerek a másikat hosszan és kitartóan, visszatérő módon, szavakkal bántja, gúnyolja, piszkálja. A nagy különbség az internetes vagy újmédiás zaklatás és a hagyományos, iskolai zaklatás között az, hogy az újmédiában, a világhálón nincs egyetlen perc szünet sem. Nincsenek fizikai vagy földrajzi határok. Ha egy iskolában vagy közösségben valaki valakit folyamatosan csúfol, akkor abból az iskolából, abból a közösségből el lehet jönni, akár el lehet egy másik városba költözni, és ott tiszta lappal lehet kezdeni. Az újmédiában nincsen „tiszta lap”. A háló teljesen körbevonja ezt a generációt, egyrészt állandó, szünetmentes jelenlétre hívja, másrészt folyamatosan kommunikál vele, akár – mint a zaklatás során is – rettenetes, bántó üzenetekkel.

A másik fontos momentum, hogy az internetes zaklatásnak vagy kiberzaklatásnak mindig van egy olyan mozzanata, ami a valóságos életből indul. Természetesen az is lehet, hogy valakit kipécéznek találmra. Gondolom, az én generációm még emlékszik a vonalas telefonos zaklatóra, aki kiszúrta egy telefonszámot, hónapokig hívogatta váratlan pillanatokban, és bizony nem válogatta meg a szavait, ha valaki felvette a kagylót. De az internetes zaklatáskor általában van egy valóságos kiinduló mozzanat, például a fiatalok összevesznek egy szerelmi kérdésben, esetleg valaki nem adja oda a házi feladatát a másiknak, és ennek nyomán indulnak el a különböző típusú zaklató folyamatok: a szidalmazás, a lejáratás, az önazonosság ellopása.

– Legutóbb egy 14 éves fiúról olvashattuk a hírekben, hogy azért lett öngyilkos, mert a vörös haja miatt folyamatosan csúfolták. Kommunikációs szempontból miért ennyire fájó az érintetteknek az internetes zaklatás?

Aczél Petra: – A zaklatás folyamatosságának tekintetében az okostelefon új dimenziót nyitott meg. Erre ugyanis – az internetre, közösségi oldalakra, e-mail címre való kapcsoltsága miatt – folyamatosan mérhetetlen mennyiségű jelzés érkezik olyan szöveggel, amelyet itt most nem idéznék. Gondoljunk bele abba, hogy ilyenekből naponta akár több százzal találkozik a címzett, folyamatosan olyasmiket olvasva magáról, hogy te micsoda utolsó, milyen semmirekellő vagy! Ez rendkívül fenyegető és nem egykönnyen dolgozható fel egy fiatal számára. Nehéz pszichológiai értelemben szembesülni azzal, hogy ilyesmi ok nélkül megtörténik, ráadásul legtöbbször az osztálytársak, a barátok, az érintett számára fontos közösség részéről.

Gyakran tesznek fel osztálytársak olyan képeket, fotókat az internetre, amelyek lejáratnak valakit, pl. olyan videót, ami azt mutatja, ahogy valakit a társai megvernek, megrugdosnak. Eddig is előfordult, hogy fiatalok egymást megverték, körbeállva, drukkolva végignézték, majd híresztelték az eseményt, de a feltöltött videó esetében nemcsak egy szűk kör, a valóságos társas környezet tagjai nézik meg, mi történt, hanem akár több millió ember. Ráadásul, ha akarja, éjjel-nappal. Eközben a felvételtől nagy mennyiségű másolat is születhet a neten, eltüntethetlenné válik. Tehát ezek kiirthatatlanok a digitális rendszerből, nem szüntethetők meg, mert az internet nem felejt. Ott úszik a megaláztatás, bántás filmje a globális adatlevesben, és később bárhol, bárhol előkerülhet. Ez az elkerülhetetlenség is vezet a kilátástalanság érzéséhez, az öngyilkosságokhoz.

Én a múltkor a neten találkoztam egy olyan képpel, amelyen gyerekek ábrázolták, miként látják a cyberbullyingot, a kiberzaklatást. Felvágott ereket mutattak, ahogyan abból szavak csöpögnek ki vér helyett: azok a sértő szavak, amelyek maradandó sebeket okoznak önértékükön és a társas világ iránti bizalmukon.

– Kihez fordulhatnak segítségért a diákok, a kamaszok? Mit javasolna a zaklatás elszenvetőinek az oktatási jogok biztosa?

Aáry-Tamás Lajos: – Nagyon nehéz megmondani, hogy kihez forduljanak. Vannak anonim lelkisegély-szolgáltatást nyújtó állami és civil szervezetek, amelyeknél telefonon vagy az interneten lehet jelentkezni, és országosan elérhetőek. A tinédzserekkel beszélve én azt látom a legnagyobb problémának, hogy nem mernek még a szüleikhez sem fordulni. Van ugyanis ennek egy kockázata. Az áldozat gyakran attól tart, úgy fognak rá tekinteni, mint aki maga is hozzájárult az áldozattá váláshoz, ezért fél elmondani bárkinek, hogy mi tör-

„Először a szülőket kellene rávenni arra, hogy higgyenek a gyereküknek, bízzanak a gyerekükben, és főleg legyen idejük meghallgatni őket, hogy a gyerekek merjenek szólni, kérdezni, és ne féljenek attól, hogy bármilyen retorziója lesz. Még nehezebb kérdés viszont, hogy a gyerekeket hogyan lehet rávenni arra, hogy bízzanak a szüleikben vagy a tanáraikban.”

ténik vele. A másik ok, amiért hallgat, hogy mi szülők – ha erős impulzus ér a gyerekeinkkel kapcsolatban – hajlamosak vagyunk úgy reagálni, esetleg büntetni, hogy eltiltjuk őket a számítógéptől. Pedig éppen ez az, amit ők nem akarnak, amitől félnek. Tehát az áldozat attól is retteg, hogy nem elég, hogy a társai kiközösítik, vegzálják, a szülei még ki is zárják a netről. Úgy érzi, ettől végképp egyedül marad. Ezért gondolják a gyerekek, hogy inkább nem szólnak a szüleiknek, és ők maguk megpróbálnak valamit kezdeni ezzel. Láthatjuk a hírekből, hogy néha nem sikerül fölvenniük a versenyt ezzel a szörnyű helyzettel, belepusztulnak.

Ma nehéz bármit mondani a gyerekeknek. Azt gondolom, először a szülőket kellene rávenni arra, hogy higgyenek a gyereküknek, bízzanak a gyerekükben, és főleg legyen idejük meghallgatni őket, hogy a gyerekek merjenek szólni, kérdezni, és ne féljenek attól, hogy bármilyen retorziója lesz. Higgyék el a szülők, amit a gyerekük mond, hogy történt vele valami olyasmi, ami bántja, ne menjenek el emellett szó nélkül. Még nehezebb kérdés viszont, hogy a gyerekeket hogyan lehet rávenni arra, hogy bízzanak a szüleikben vagy a tanáraikban.

Mi felnőttek, alig tudunk valamit a médiának erről a világáról. Halvány fogalmunk sincs arról, hogyan működik, a gyerekeink ebben hogyan élnek. Ők ebben lubickolnak, maguk állítják föl az erkölcsi szabályokat, nem tudunk nekik segíteni. Ez egy rettenetes élménye az én generációmnak, mert a történelemben kevés ilyen helyzet volt, amikor a gyerekek többet tudtak, mint a felnőttek. Most az újmédia esetében ez a helyzet, és bizony nagyon sok szülő megriad attól, mit is mondjon, hogyan segítsen a gyermekén, aki szintén riadt.

– Talán mégis segíthetne a szülő, a felnőtt, ha technikailag nem is, de legalább az emberismeretével, a tapasztalatával.

Aczél Petra: – Néhány kutató azt mondja, hogy az emberiség történetében először jött létre egy olyan kultúra, amelyben a tudás birtokosai nem a középkorúak vagy az idősebbek, hanem a fiatalok. Vagyis most az a kérdés

a mi generációnk számára, hogy tudunk-e úgy civilizálni, mint annakidején a bevándorlók a bennszülötteket? Képesek vagyunk-e arra, hogy a saját kultúránkat egy kicsit mégis átörökítsük, és a régebbivel újracivilizáljuk a fiatal nemzedéket? De – egyetértve Aáry-Tamás Lajossal –, az a jellemző, hogy nincs szülői tudatosság sem. Gondoljunk arra, hogy a szülő is milyen meg gondolatlanul küld el egy-egy sms-t vagy e-mailt, nem figyelve arra, hogy azt a címzett is továbbküldheti, ha tehát ír benne valami butaságot, személyességet vagy meg gondolatlanságot, az millió helyre eljuthat.

A másik nehézség, hogy a „kiberbullit”, a zaklatót, szinte lehetetlen megállítani. Beáll tehát a zaklatás helyzete: megállapítható, hogy valóban folyamatosan piszkálnak, zaklatnak egy gyereket, egészen alantas módon üldözik sértésekkel, szidalmakkal, akár még az online játékokban is bántják. Ezt a tartóssá váló, fokozódó nyomást kellene megállítani, megszüntetni. Nem könnyű, hiszen az új médiatér jellemzően anonim, amelyben virtuális lények vagyunk. Ebben kellene azonosítani, hogy ki az, aki tényleg nyomja azt a gombot, ki az, aki tényleg ott ül egy képernyő előtt, és kiszúrt minket vagy a gyerekünket. Aztán pedig, ha bármely cím nyomára jutunk, onnan egyszerre megszűnnek a szitkok, de másnap egy új címről, profilról már újra megjelenik a több száz jelzés, poszt. Olyan térben vagyunk tehát, ahol a megoldások sem könnyűek, mert nem lehet jól és könnyen azonosítani, felismerni azt, aki zaklat.

„Az új médiakommunikáció nyelvezetében nem olyan egyszerű megállapítani a stílusjegyeket, és meghatározni, melyik a vulgáris, a familiáris, a kiművelt nyelvhasználat. Itt már nem könnyű eldönteni, hogy a vulgaritás mikor bántás és mikor nem az.”

– Melyek lehetnek azok a kommunikációs jelek, amelyekre érdemes figyelni akár a diáknak, akit zaklatni kezdenek, akár a diák szüleinek vagy a tanárainak?

Aczél Petra: – Van néhány jele, kritériuma a zaklatásnak, ilyen az például, hogy folyamatosan és ismétlődően, érzelmileg abuzív, bántó jelleggel áll elő. De azért ez sem állapítható meg mindig egyszerűen. Mondok egy példát. Tegyük fel, hogy a kamasz fiam megmutatja, hogyan kommunikál a közösségi oldalon a barátaival, és engem megdöbönt az a tónus, amit ezekben a posztokban a fiúk használnak. Mire ő elneveti magát, és azt mondja, ugyan Mama, nincs semmi baj, nagyon jóban vagyunk a haverokkal! Máskor meg azt látom, hogy igencsak elkeseredett, és bár én nem veszek észre semmit a digitális felületen, ami feltűnően sértő, a haveri

HÁRMAS SZABÁLY

Tanács gyerekeknek, ha internetes zaklatás éri őket

Állj le! Ne reagálj azonnal.	1.	STOP! Don't do anything.
Blokkold a csatornát! A lehető összes módon korlátozd és szakítsd meg a kapcsolat lehetőségét a zaklatóval.	2.	BLOCK! Block the cyberbully or limit all communications to those on your buddy list.
Mondd el, mi történik veled! Szüleidnek, egy megbízható felnőttnek, tanárodnak vagy barátodnak.	3.	Tell! Tell a trusted adult, you don't have to face this alone.

tónustól eltérő lenne, ő mégis arról panaszkodik – ha egyáltalán elmondja –, hogy megbántották. Tehát az új médiakommunikáció nyelvezetében nem olyan egyszerű megállapítani a stílusjegyeket, és meghatározni, melyik a vulgáris, a familiáris, a kiművelt nyelvhasználat. Itt már nem könnyű eldönteni, hogy a vulgaritás mikor bántás és mikor nem az.

A másik nehézség, hogy csak az, akit zaklatnak, tudja pontosan, mi a kiindulópontja az őt ért bántásoknak, hogy milyen tekintetben zaklatás, ami vele történik. Tehát a szülőnek, vagy a segíteni akaró felnőttnek, tanárnak általában hiányzik egy – vagy több – lényeges információs láncszem. Azt szokták tanácsolni a gyerekeknek, ha úgy érzik, hogy zaklatják őket – és ez az, amit kívülről nehéz kommunikációs szempontból megítélni –, akkor kövessék a hármas szabályt, ami így hangzik: ismerd fel, mi történik, blokkold a csatornát, és fordulj egy felnőtthez (vagy egy idősebb társadhoz), mondd el, mit élsz át! Mondd el, hogy miben van részed, és mutasd meg azokat az üzeneteket, amiket kapsz! És, ami a legfontosabb, ne okold magad, és ne kicsinyítsd a problémát. Előfordul, hogy a szülők hajlamosak legyinteni: „á, ez csupán egy-két sms”. De aztán jöhet húsz, ötven, 100 vagy akár 700. Tudunk olyan történetet, hogy mire hazaér a kislány az iskolából, már várja 700 e-mail, ami mind arról szól, hogy ő milyen utolsó utcalány. Tehát a mennyiségekre a szülők nem mindig érzékenyek, pedig akár egyetlen sms is tud zaklató lenni, és annak a jelét mutatja, hogy megkezdődött a káros folyamat.

A Biztonságosinternet Hotline 2011 májusa óta fogad bejelentéseket az interneten található káros és illegális tartalmakkal kapcsolatban. A Biztonságosinternet Hotline-t a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. üzemelteti a magyarországi Safer Internet program keretén belül.

Biztonságosinternet Hotline:
www.biztonsagosinternet.hu

További információ: www.saferinternet.hu

– Segíthet-e a tanár, ha online zaklatást vagy zavart viselkedést tapasztal az osztályában?

Aáry-Tamás Lajos: – Természetesen a gyerekekkel kapcsolatos ügyekben a szülők azt várják, hogy a tanárok legyenek a segítségükre. Az igazi gond az, hogy a kiberzaklatás nem iskolai probléma. Igaz, hogy előfordul az iskolában, és akár iskolai vagy osztályon belüli ellentét is lehet a valóságos alapja – tehát diákok közötti jelenségről beszélünk –, de folyamatosan tart, délután, este, éjszaka, tehát a nap 24 órájában, bárhol, bármikor. Ezért tehát nem iskolai probléma. Ha a tanár mégis „behúzza” az iskolába, és elkezd felderíteni, vagy kiderül, mert néha azért ki is derül, és elkezd „kezelni”, akkor egy jogi gátba ütközik, hogy kezelhet-e egy iskolán kívüli problémát vagy nem. És gyakran visszaverik a tanár kezdeményezését, mondván, ehhez semmi köze. Tehát a tanárnak megvannak a korlátai ebben a kérdésben, azon túlmenően, hogy valószínűleg ő is nagyon kevés információval rendelkezik.

Aczél Petra: – Érdekes és elgondolkodtató a nemzetközi szakemberek megfigyelése, hogy bár a kiberzaklatás nem az iskolában történik, mégis csökken a mértéke a nyári szünetekben. Tehát nyilván az iskolai élethez, de nem az iskola teréhez-világához kapcsolódik. És ez valóban a tanár nehézsége is, mert nem tud hol, nem tud hogyan bekapcsolódni, segíteni a tanítványainak. Hallottam olyan esetekről, amikor a tanár, a legjobb indulattal, az iskolában a közösség előtt, tehát nyilvánosan hozott felszínre egy esetet, meggondolatlanul fokozva az érintett tanítvány megalázottságát. Így már az egész iskola – az újmédiát nem használó közeg is – tudta, hogy a zaklatás áldozatával mi történt.

És van itt szerintem még egy érdekes körülmény. Az online zaklatónál nagyon sokszor előfordul, hogy egyébként nagyon csendes, jó tanuló, vagyis nem feltétlenül problémás gyerek. Így aztán, amikor mondjuk az iskolában hall a tanárától a kiberzaklatásról, azt mondja: ez rám nem vonatkozik. Ugyan csúnyaságokat néha írok ennek-annak, de én egyébként nagyon rendes gyerek vagyok. Előfordulhat az is, hogy valakit, aki nagyon szeretne a vagány lányok vagy a vagány fiúk csapatához

„Tervezünk egy magyarországi cyberbullying-vizsgálatot. Ebbe bevonunk majd gyerekeket, akik segítenek nekünk megérteni ezt az egész kérdéskört, mert nagy valószínűséggel akkor tudjuk majd, hogy mit tehetünk ellene, ha alaposan megismertük. – Erre a jelenségre végképp igaz, hogy a gyerekek nélkül nem fog menni.”

tartozni, zsarolással vagy csak a hecc kedvéért rávesznek, hogy e-mailben több osztálytársáról írjon bántó véleményt, kritizálja őket. Majd azok, akik erre rábírták, szétküldik a világhálón a szöveget, tehát ő anélkül, hogy igazán rosszat akart volna, rosszat tesz, csak azért, hogy valakikhez tartozhasson. Végül őt feketítik be a többiek előtt, tulajdonképpen belőle is áldozat lesz.

Vannak olyanok, akik szerint éppen akkor követünk el hibát, amikor nagyon erősen próbáljuk kategorizálni, kiből lehet kiberzaklató és kiből lehet kiberáldozat. Helyes lányokból, sikeres gyerekekből is lehet áldozat, mint ahogy nagyon jó tanulók osztott önazonossággal üldözhetnek valakit vagy akár többeket is a szidalmakkal.

– Az online zaklatás az oktatási szakemberek figyelmének is a középpontjába került. A konferenciák szervezésén, előadások tartásán túl ők mit tehetnek a kollektív felelősség erősítése, a médiatudatosság javítása érdekében?

Aáry-Tamás Lajos: – Egyetlenegy dolgot tudunk tenni. Lesz egy nagy központi program, ami igazából az iskolai agresszió visszaszorításáról szól, de úgy döntöttünk, hogy átcsoportosítunk a forrásokból egy magyarországi cyberbullying-vizsgálatra. Szeretnénk

megismerni ezt a jelenséget, sokkal többet tudni róla, mint amennyit ma tudunk. Ebbe bevonunk majd gyerekeket, akik segítenek nekünk megérteni ezt az egész kérdéskört, mert nagy valószínűséggel akkor tudjuk majd, hogy mit tehetünk ellene, ha alaposan megismertük. Sokkal többet kellene tudnunk arról, mi is zajlik ebben a térben. Én azt gondolom, egy ilyen átfogó vizsgálat után, ami nemsokára elindul, sokkal okosabbak leszünk, képesek leszünk a vitáinkat lefolytatni, a gyerekekkel közösen keresni és megtalálni a megoldást. Erre a jelenségre végképp igaz, hogy a gyerekek nélkül nem fog menni. Ha mi a korábbi szabályaink vagy elképzeléseink szerint járunk el, akkor a gyerekek be fognak zárkózni előlünk, mert tartanak majd attól, hogy szétcsapjuk ezt a felületet. Óriási jelentősége lenne egy ilyen vizsgálatnak!

Európában több ország is foglalkozik ezzel a problémával, ezért az a tervünk, hogy az európai barátainkkal közösen folytatunk hasonló módszertannal vizsgálatot. Tudjuk, hogy a német, az angol vagy a francia gyerekek hasonló cselekményei semmiben sem különböznek a magyarokétól, kizárólag csak a nyelvben vagy néhány elkövetési formában. Az amerikaiak elöl járnak, ők már jobban látják ezt a kérdéskört, de itt a távolságok egész egyszerűen lecsökkennek. Amit az amerikai gyerekek az újmédiában kipróbálnak, azt a magyar gyerekek pár hét múlva ugyanúgy meg tudják tenni.

Aczél Petra: – A nemzetközi összefogás szerintem azért is különösen fontos, mert a cyberbullying-jelenség lényegi jellemzője a globalitás. Vagyis éppen azért nehéz ellene fellépni, azért nem lehet leállítani, mert az egész világon mindenütt megjelenik, felbukkanhat. Senki, aki a „hálózat része”, nem tud elmenekülni előle. Megjegyzem, ugyanaz a digitális újmédia, amely megengedi, hogy zaklassanak egy gyereket, azt is lehetővé teszi, hogy fel is világosítsuk erről. Ez az az eset tehát, amikor a veszélyt hordozó technológiát használhatjuk jóra is: arra, hogy eljussunk a gyerekekhez, fiatalokhoz, felhívjuk a figyelmüket a veszélyekre, és tudatosítsuk bennük a védekezés lehetőségeit.

■ **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány** ➔ e-mail: info@kek-vonal.hu

■ **NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt.** ➔ e-mail: bejelentes@biztonsagosinternet.hu

■ **Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat** ➔ www.gyermekmento.hu, e-mail: ngysz@gyermekmento.hu

Az internet nem felejt

„Tetszik” vagy sem...

Gósi Lilla

A világháló egy olyan szerteágazó fa, ahol már követni sem tudjuk, hol végzi egy-egy kép, adat. Veszélyeiről ki tudna többet, mint az, aki egyszerre használja és kutatja? A témáról öt hozzáértő fiatal készített előadást **Az internet nem felejt** címmel. Januártól egy országjáró turné keretében hazánk középiskoláit veszik célba.

> Lelkesek, sokoldalúak és mindhárman fiatalok, ám egyéni szakterületeik különböznek. Talán éppen ezért, az előadók tökéletesen kiegészítik egymást. **Kocsis-M. Brigitta** műsorvezető, HR-szakértő, szerkesztő-riporter és Zsigmond Márta-díjas újságíró. **Dr. Pataki Gábor** kommunikációs szakértő, szakjogász, újságíró, aki írt könyvet és táboroztat fiatalokat. A csapat **dr. Kiss Andrással**, **Egerszegi Annával** és **Nagy Viktorral** teljes, annál is inkább, hiszen András jogász, Anna pedagógus, Viktor pedig riporter és műsorvezető. És mindannyian a húszas éveikben járó fiatalok.

Pataki Gábor: – Tudatos döntés volt, hogy a csapatot ne öt jogász vagy öt kommunikációs szakember alkossa, valamint, hogy korban se legyünk nagyon messze a hallgatóságunktól. Emellett az előadás közben is figyelünk arra, hogy folyamatosan váltsuk egymást – nem fordul elő, hogy egy ember beszél harminc percen keresztül, amíg szóbanövényként áll mellette a másik kettő. Egy előadást ugyanis mindig három ember tart, és vetésforgóban váltjuk egymást.

**– Miért pont az internet kényes témájáról készítettetek előadást?
Ki volt az ötletgazda?**

Pataki Gábor: – Adatvédelmi projektvezetőként dolgozom egy tanácsadó cégnél, amelynek a honlapján és Facebook-oldalán időnként publikálunk adatvédelemmel kapcsolatos, a nagyközönség számára is érdekes szakmai cikkeket. Itt jelent meg az a cikk, amit a fiatalok internetezési szokásairól írtam *Az internet nem felejt* címmel. Amikor ezen dolgoztam, eszembe jutottak azok a drogprevenciós előadások, amelyeket mindannyian végigültünk. Szükség van rájuk, hasznosak, de több esetben az előadók nem tudtak megszólítani bennünket, mert nem tudtak a mi nyelvünkön. Ilyenkor visszapattannak az információk.

Brigit az újságíró-iskolában ismertem meg. Andrisról tudtam, hogy az internetes bűncselekményekről és ezek polgárjogi vetületéről írta a szakdolgozatát. Mindhárman fiatalok vagyunk, használjuk az internetet nap mint nap, ráadásul más-más szemszögből: HR-esként, jogászként, kommunikációs szakemberként látjuk a hátulütőit. Így született meg a cikk, már Brigivel és Andrissal együttműködve.

Aztán önálló életre kelt, a megjelenése után nagyon sokan osztották meg, olvasták és like-olták. Eljutott a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársághoz. Hozzájuk tartoznak az adatvédelmi kérdések, ők gondozzák a gyerekebarát internet és a gyerekebarát igazságszolgáltatási csomagokat.

Balatoni Monika államtitkár asszony látott kapcsolódási lehetőséget, és úgy vélte, a cikkben leírtak továbbgondolásra érdemesek.

– Miért gondoltátok, hogy a középiskolás fiatalokat meg kell menteni?

Pataki Gábor: – Nem megmenteni akarjuk a fiatalokat, hanem elmondani nekik a jogaikat és a tényeket. Ezek ismeretében mindenki azt csinál, amit akar. A fiatalok nem azért nem használják tudatosan az internetet, mert nem akarják, vagy nem érdekli őket az adatvédelem, hanem azért, mert senki nem mondta el nekik, hogyan kell. Amikor kutatni kezdtünk, mi is csak azt tudtuk, hogy ez egy ingoványos terület. Nem tudják, hogy a Facebook európai központja Írországban van; amikor a *www.baratikor.com*-ot használják, akkor Lettország törvényei az irányadóak; amikor twittelnek, akkor az amerikai kongresszusi könyvtárban örök életre ott marad a tweetjük.

” Nem tudják, hogy a Facebook európai központja Írországban van; amikor a *www.baratikor.com*-ot használják, akkor Lettország törvényei az irányadóak; és amikor twittelnek, akkor az amerikai kongresszusi könyvtárban örök életre ott marad a tweetjük.

Kocsis-M. Brigitta: – Nem szeretnénk és nem is tudnánk mindenki mellett ott ülni és rácsapni a kezére, amikor egy szexi vagy „gáz” fotót feltölt magáról. Mi csak azt szeretnénk, hogy mielőtt megtenné, jusson eszébe, hogy ebből később baja lehet. Úgy döntse el, hogy feltölti-e, hogy tudja, mi lehet a következménye. Nem biztos, hogy lesz negatív következménye, de a fiatalnak legyen ott a fejében, hogy lehet.

Pataki Gábor: – A drogprevenációs előadás sem arról szól, hogy jön velünk mindig valaki, hanem, hogy ne hagyjam őrizetlenül az italomat...

– Hol jártok jelenleg az előadással?

Pataki Gábor: – 2013 az előkészítés éve volt, a folyamat az év végén gyorsult fel. Tartottunk próbaelőadás-

CYBERBULLYING >

”Olyan cselekmény, amely az internet, mobiltelefonok, illetve más infokommunikációs eszközök felhasználásával rövid szöveges üzeneteken, illetve internetes posztokon keresztül vagy képek segítségével más ember megsértésére, illetve zaklatására irányul.”

(The National Crime Prevention Council, USA)

kat, a diákok reakciói alapján leszűkítettük a témákat. Jártunk Tatán, Tatabányán és tartottunk előadást a pedagógusoknak rendezett, „Médiatudatosság az oktatásban” című OFI konferencián. Aztán az államtitkárság jóvoltából januártól márciusig harminc előadást tartunk szerte az országban, hetente hármat is, így bővítettük a csapatot: immár Annával és Viktorral öten járjuk az iskolákat. Nagyjából a sorozat 2/3-ánál azt mondhatjuk, hogy jó a fogadtatása a diákok és a tanárok részéről is (anonim módon kérdőívzetjük a hallgatósságot), így akár az sem elképzelhetetlen, hogy ez egy hosszú távú projektté nőheti ki magát.

– Fő célotok egy párbeszéd elindítása. Ez a program lényege?

Kocsis-M. Brigitta: – Így van. Egy statisztika szerint a magyarországi fiatalok egyharmadát érintette már valamilyen formában a cyberbullying, ezt a kérdőívünk eredménye is megerősíti. Ha levetítjük ezt egy előadásra, százból harminc-harmincöt ember érintett – vagy személyesen, vagy egy ismerősük által. Nekik már az segítség lehet, hogy erről beszélünk. Ráadásul később is kereshetnek bennünket, a csapatban van pszichológus. És lehet kérdezni online, figyeljük a honlapunkat és a Facebook-oldalunkat. Az itt felmerülő témákat beépítjük az előadásba és a kérdésekre is válaszolunk.

Pataki Gábor: – Nem egy problémáról, hanem egy jelenségről beszélünk. Ahogy a nagyszüleink sem tudtak a szüleink néhány dolgával mit kezdeni, úgy él ez a jelen generációkra is. Ezt nem problémaként kell elszeparálni és körülvágni szikével, önmagában nézni és kiirtani, hanem megnézni és beszélni róla. Persze homokba is dughatjuk a fejünket...

Dr. Kiss András, Egerszegi Anna, Dr. Pataki Gábor, Kocsis-M. Brigitta, Nagy Viktor

– Elhíresült eset az amerikai Amanda Toddé, aki online zaklatás áldozata lett. 2012-ben követett el öngyilkosságot, miután kikerült róla az internetre egy féltreztelen kép. Ez Amerika, de akár nálunk is megtörténhet. Azt mondjátok: „rosszallás helyett a jelenség mederben tartásával foglalkozhatunk.” Hogyan? Mit tehetünk?

Kocsis-M. Brigitta: – A morális felelősségünk nagyon nagy. Amikor azt látjuk, hogy valaki feltesz egy olyan képet, montázst, ami kellemetlen helyzetbe hozza a másikat, ne like-oljuk száztizenegyediként. Nem kell vicces kommentet írni hozzá vagy megosztani, mert lehet, hogy pont ebből lesz a baj. Talán nekünk vice, de előfordulhat, hogy a másíknak komoly sérüléseket okoz. A közösség szerepe, hogy ha látjuk, hogy valakit bántanak, álljunk mellé, ne csatlakozzunk a bántókhoz. Sok tanár és diák mondta, hogy sokkoló, amiről beszélünk. Mivel azonban a fiataloknak megemelkedett az ingerküszöbe, kell a pozitív sokkhatás, az „aha-érzés”.

Pataki Gábor: – Az előadás mások által megfogalmazott pozitívuma, hogy felvillantunk olyan témákat, amelyek egymástól messzinek tünnek, de komoly összhata-sai vannak. Egyet hátralepve adunk egy nagy képet: Nézzétek, ebben vagytok benne, mindez így és így függ össze! Például egy átlagos tizenéves még nem gondol a munkavállalásra, pedig ha középiskolásként megoszt egy bulifotót, ha kiírja, hogy még hétfőn is másnaposan ment be a suliba vagy szidja a tanárait, az a jövőjére is hatással lehet.

– Nemcsak jogi értelemben, hanem informatikailag is érdekes dolog: ami a Facebookra felkerül, az ott is marad...

Pataki Gábor: – A jogi és informatikai működés elválík egymástól. Jogilag minden országnak van egy adatvédelmi törvénye, amely a kérdést szabályozza. Hogy melyik ország szabályozása hatályos abban a pillanatban, hogy használok valamit az interneten, azt nem az én állampolgárságom határozza meg, hanem hogy amit használok, az hova tartozik. Lehet, hogy magyar nyelvű az oldal, de Lettország törvényei az irányadóak. Elvileg kérhetem egy kép törlését, de bele kell gondolnunk, hogy egy fotót másodpercek alatt le lehet menteni, megosztani. Már is önálló életre kel. Egy fa indul el annyi lehetséges leágazással, hogy hiába törlöm a gyökerét, már harminc lépéssel előttem jár.

” Sok tanár és diák mondta, hogy sokkoló, amiről beszélünk. Mivel azonban a fiataloknak megemelkedett az ingerküszöbe, kell a pozitív sokkhatás, az „aha-érzés”.

Nem fogom tudni az összes képet törölni. Követni sem tudom. Kipróbálták, hogy letöröltek egy képet, de a korábbi linket beírva megtalálták a már törölt fotót az interneten.

– Olyannyira befolyásolja az életünket, hogy már a párkeresésre is hatással van. Az online ismerkedések valóban vannak íratlan szabályai?

Kocsis-M. Brigitta: – Az előadásban van egy ábra, amely az ismerkedési dinamikát mutatja be. Ebből kiderül, hogy ma az ismerkedési fázisok fele-háromnegyede a Facebookon történik, és csak utána kezdenek el személyesen beszélgetni, találkozni a fiatalok. Megdöbbentő.

– Mit üzentek a pedagógusoknak? Ők többnyire úgynevezett „digitális bevándorlók”, az online-nal csak ismerkednek vagy épphogy megismerkedtek, míg a diákok „digitális bennszülöttekként” ebbe nőttek bele. A veszélyeknek pedig ők vannak kitéve közvetlenül.

Kocsis-M. Brigitta: – Az internet kétélű fegyver, minden attól függ, mit kezdünk vele. Fontos, hogy szerezzenek róla információt! A Facebookon rengeteg olyan interakció zajlik, amely később az iskolában folytatódik a fiatalok között. Ha a tanár ebből a világból teljesen kivonja magát, nem foglalkozik vele, akkor nagyon szűk

szeletét látja annak, ami a kezei között nevelkedő fiatalokkal történik. Nem kell félni tőle, nyugodtan használhatják, mert lehet helyesen használni. Sok középiskolában Facebook-csoportban beszélnek meg, hogy legyen-e osztálypénz, hogyan lesz az osztálykirándulás.

– Milyenek a reakciók? Volt, aki szkeptikusan fogadta a hallottakat?

Kocsis-M. Brigitta: – Előfordult, hogy az előadás elején megkérdeztem, van-e olyan, aki nincs fent semmilyen közösségi oldalon. Egy tanár büszkén feltette a kezét „én nem adom ki magam” jelszóval. A végén már nem volt ennyire ellenálló, sikerült felnyitni a szemét. De a fiatalok között is akadt olyan, aki az elején látványosan telefonált, nem érdekelte. A végére sokkolódott, ő tapsolt a lehangosabban.

Pataki Gábor: – Nincs két egyforma előadás. Más a közönség, és mindig történik valami új. A zaklatás kapcsán beszélünk kell a januári székesfehérvári szakiskolás fiú öngyilkossági kísérletéről, a szexuális zaklatás kapcsán a csepeli tornatanárról, egyre többen és többen keresnek meg minket saját problémáikkal – ezekből a „klasszikus” és az online zaklatás általános vonásai szépen kirajzolódnak. Kíváncsiak vagyunk a véleményekre, a fiatalok reakcióira. Azt mondjuk, nézzük meg, beszéljünk róla!

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK >

Az előadásról és az előadókról bővebben:

> www.azinternetnemfelejt.hu

> www.facebook.com/azinternetnemfelejt

**Kérjük, támogassa
a Nemzeti Tehetség Programot adója 1%-ával.**

Technikai szám: 1823

A mese élni tanít

Képzelet- és fantázia-tréning

Szekeres Nikolett

Létezik kapcsolat média és mese között? Hogyan hat fantáziánkra és képzeletünkre a televízió és az internet? Milyen közösségekre építhetünk ma? Ezekről, és még sok, a világban való viszonyulásunkat meghatározó kérdésről beszélgettünk a neves mesekutatóval és meseterapeutával, **Boldizsár Ildikóval**.

– Mit gondolsz, a mese és a média nyelve közelít valahol egymáshoz, vagy nagyon távoli területekről, nem igazán összekapcsolható valóságokról beszélhetünk inkább?

– A kettőnek tulajdonképpen semmi köze egymáshoz. A mese nyelve először is nem egy kitalált, megalkotott műnyelv, hanem egy régóta létező, mindenki számára ismerős, közös nyelv. Ahogyan elkezded mondani, hogy *egyszer volt, hol nem volt*, azaz elkezdesz mesélni, a mese szerkezetét nyelvbe foglalod. Ez ismerősként jelenik meg a mese hallgatójában. Kihagyhatsz akár részeket, és nem kell kiszínezned a képeket sem, mert ez a mesenyelv további képeket hív elő abban, aki a mesét hallgatja. A média nyelve információs nyelv, pontosabban az információ átadására szakosodott nyelv, tehát mindenképpen két eltérő beszédmódot kell megkülönböztetnünk, ráadásul a funkciójuk is egészen más.

– Maradjunk még egy kicsit a két műfaj összehasonlításánál. Ha a valósághoz fűződő viszonyukat nézzük, első ránézésre a mese az, ami totálisan elrugaszkodik a valóságtól, aztán, ha mélyebbre merészkedünk, nyilvánvalóvá válik, hogy ez a sztereotip megközelítés egyáltalán nem működik...

– A népmesék belső valóságot tükröznek, a média valósághoz való viszonyáról azonban csak az a kifejezés jut eszembe elsőre, hogy szelektív. A mese a valóság minden szeletét meg tudja mutatni a történeteken keresztül, a média viszont szelektál különböző szempontok alapján, vagy azt is mondhatnám: manipulál. A mese nem választhat nyelvet, mert öröktől fogva olyan, ahogyan most halljuk. A mesenyelv nem sokat változott az évszázadok folyamán, a média nyelve viszont a szelekció/manipuláció szempontjai szerint változik.

– Pár generációt végigkísértél már a mesélések és a meseterápia folyamán, ez alatt az idő alatt a gyerekek média általi meghatározottsága egyre erőteljesebbé vált. Jól sejtem, hogy ez a te munkádat is erősen befolyásolta?

– Egyértelműen és határozottan kijelenthetem, hogy az én munkámban ez totális akadályként jelenik meg. A meseterápiára hozott gyerekek, ha sokat néz tévét, vagy folyamatosan internetet használ, nagyon nehezen mozdítható ki, mert már egy olyan nyelv birtokában van, ami szinte kizárja azt, hogy értse ezt a másik nyelvet. Egyrészt maga a nyelvhasználat, ahogy erről már beszélünk, nagymértékben különbözik, másrészt, és ez ugyanolyan lényeges, ha közhelyes is, a médian keresztül nevelt gyerek kész képekkel találkozik, ami meggátolja abban, hogy belső képeket készítsen arról, amiket hall. Ha egy gyerek nem tud belső képeket készíteni, vagyis nem tudja elképzelni azt, amit hall, súlyos problémái lesznek. Az egy dolog, hogy nem érti magát a mesét, mert mondjuk unalmasnak tartja, de minden későbbi tanulás alapja az, hogy el tudja-e képzelni azt, amit lát. Kudarc éri az irodalomórán, de egy fizikai kísérletnél is.

– Úgy vettem észre, hogy a magyar iskolarendszerben a tapasztalásra épülő tanítási módszer nagyon tanárfüggő.

– Most szenvedélyesen izgat a kémia, a fizika, a biokémia, mert képekben látom a történeteket, és így a képleteket is, de nekem szerencsém van, mert a meséken keresztül megtanultam szeretni a fizika és kémia képleteit... Egyébként Einstein is azt mondta magáról, mindent annak köszönhet, hogy egy olyan iskolába járt, ahol a vizuális gondolkísérletek első számú pedagógiai eszköznek számítottak. De visszatérve, a gyerek nem fogja érteni az iskolai tananyagot sem, ha nem működik a fantáziája. A média nyelve a meseterápia szempontjából abban okozza a legnagyobb kárt, hogy kiiktatja, leszűkíti, lebontja és megsemmisíti a fantáziát. Egyetértek abban Verena Kast jungiánus pszichológussal, hogy az emberiség legnagyobb kincse a fantáziája. Elég meredeknek gondoltam tíz éve ezt a mondatot, de ma már tudom, hogy így van, mert ha valaki nem tudja előre elképzelni, hogy mit fog megvalósítani, ha nem tudja kitalálni, hogyan szeretne élni, képtelen lesz rátalálni arra az útra, ami a tettekhez elvezeti. A legnagyobb motiváló erő az, hogy el tudjuk képzelni a tettek nyomán bekövetkező változásokat, képekben láthatjuk előre, hogy mi fog velünk történni, ha ezt és ezt csináljuk. A média valahol ezt a képességet veszi el.

– Egy terápia során hogyan tudsz ezen segíteni? Vannak egyáltalán mesék, amelyek alkalmasak e szétartó világok közelítésére? Úgy tűnik, hogy e nyelvek alapvetően „elkülönöződő” volta miatt a „standard” terápiás lehetőségeken túlnő a probléma, és így jóval összetettebb feladatként jelenhet csak meg...

– Nem, mesékkel nem tudom előhívni ezt a képességet, először meg kell tanítanom mesét hallgatni a páciens. Úgy hívom ezt a módszert, hogy „képzelet- és fantázia-

tréning”. A mesehallgató gyerek, aki belső képeket lát, bír egy vizuálisan megjeleníthető képpel is: tágra nyílt szemek, kicsit szétnyíló ajkak, félig kipirosult arc, és hiába néz rád, tudod, hogy nem téged lát, hanem belül lát. Annak a gyereknek, aki nem érzi, nem ismeri ezeket a belső képeket, a történehallgatás során nem fogod a reakcióit látni. A szavak önmagukban nem jelentenek számára semmit, mert hozzá van szokva, hogy a szavakat képek kísérik. Ez a képesség sajnos elsatnyul, de újra lehet ébreszteni. Hogy néz ez ki a gyakorlatban? Mindenfélét elképzelünk: például egy kutyát, később egy piros pöttyös kutyát, majd egy ötfülvű, piros pöttyös kutyát, aztán egy olyan piros pöttyös, ötfülvű kutyát, aki zöld fogkefével szaladgál. Megtanítom őket először képeket látni, és a valóságos képektől a lehető legabszurdabb képekig viszem el őket.

– Hogyan viselik ezt?

– Fantasztikus öröm kíséri a folyamatot. A kép készítése közben folytonosan változik a viselkedésük, hiszen amit eddig nem ismertek, hogy a teremtőjévé válnak valaminek – hiszen a képkészítés nem más, mint teremtés –, ez a teremtő erő motiválja és növeli a teljesítményüket, boldogságot és örömet élnek át. Az örömtelen gyerekek örömhöz jutnak azáltal, hogy elkészítik a dolgokat. Én a terápiával ezt tudom adni.

– Elzárni mégsem lehet a gyerekeket a médiától, hiszen kivetné őket magából a társadalom. Ráadásul ma már sok háztartásból kirakják a tévét, de a filmet nem, hiszen teljesen jogosan művészetként és szórakozásként aposztrofálódik. Mégis, ennek eredményeképpen, manapság, amikor például rajzol egy gyerek, akkor sokszor nem saját belső fantáziavilágot jelenít meg, hanem Batmant és egyéb hősöket...

– Igen, a mi családjunkban sincs ez másképp sajnos. Nem lehet kizárni a médiát, én is felneveltem két és fél gyereket már (*A harmadik még kicsi – a szerk.*), és tudom, hogy a másfajta, az átlagtól eltérő módszer és gondolkodás mindig jár némi magánnyal, kirekesztettséggel. Nagy dilemma volt szülőként engedni vagy nem beleengedni a gyereket a televízió, az internet világába,

”

A legnagyobb motiváló erő az, hogy el tudjuk képzelni a tettek nyomán bekövetkező változásokat, képekben láthatjuk előre, hogy mi fog velünk történni, ha ezt és ezt csináljuk. A média valahol ezt a képességet veszi el.

”

és azért kellett bizonyos szinten megtennem, mert nem tudtak a gyerekekkel miről beszélgetni a kortárs csoportokban. A Tini nindzsa teknőcök kapcsán volt némi nézeteltérés az oviban, hogy akkor ki is az a Leonardo és Michelangelo, az enyém erősködött, hogy híres művészek, a többi gyerek pedig védte a saját igazát, hogy nindzsa-teknőcök. Nagyon emlékezetes volt, a fiam magára maradt, és megverték, hogy hogyan mondhat ilyen hülyeségeket. A szülőnek el kell döntenie, hogy mi mellé áll, képes-e szelektálni, és azzal kell foglalkoznia, hogy mit tud adni a másik oldalon, a televízió helyett.

- A szelektálás, vagyis a választás lehetőségének és a választásból fakadó szabadságnak egészséges megélése, azaz a választás elsajátítása ezek szerint működhet... Ebben tud segíteni a mese?

- Ezen a meseterápia nem tud segíteni, szülői segítség és kontroll kell, a szülő jelenléte a fontos.

- És a gyerekek hogyan viszonyulnak ma a mesékhez?

- Ha a gyerekek meseértését kérdezed, akkor van egy nagyon súlyos, új tapasztalatom. Az utóbbi időben, amikor mesélni mentem, minden egyes látogatásnál ugyanaz a koreográfia zajlott. Van egy tarisznyám, ebben szoktam a színes kendőkkel szimbolizálni a meséket, amikből válogathatnak, és ősz óta bármelyik iskolában jártam, mindenhol ugyanaz történt. A gyerekek felszólaltak, hogy olyan mesét szeretnének, aminek rossz a vége, vagyis azt szeretnék hallani, hogy a gonosz győzzön, és amikor megkérdeztem, hogy miért is, mindenhol az volt a válasz, hogy azért, mert már baromira unják, hogy mindig a jó győz.

- Ez a tendencia azért már az én gyerekkoromban is megvolt, de talán korban kicsit később. Másrészt inkább a groteszk és az abszurditás felé tolódott el, nem feltétlenül a jó-rossz relációjának megváltoztatásával, hanem inkább valami ösztönösen kételkedő, erősen művészi, az egyén és a világ valóban relativizálható viszonyaiból fakadó jelenségekre való reakcióként, annak feldolgozásaként.

- Ez így van, és az ovis kor az utolsó, ahol ösztönös és spontán tudásuk volt a gyerekeknek a jóról. Ma már lassan az oviban is újra kell tanítani, hogy a jó győz, ami véleményem szerint régebben természetes tudás volt. Én a mítoszokból és a mesékből azt tanultam, hogy a fény mindig győz a sötétség fölött, és bár tudunk arról, hogy a sötétség is tud uralkodni, az nem a rend része. Ebben azt gondolom, hogy nagy felelősség terheli a médiát, és azokat a csatornákat, ahol ez a „sötétség” tematika megy reggeltől estig. A gyerekek agya arra fejlődik, amerre terelgetjük, fejlesztjük őket, ha ilyen irányba

” A mai gyerekeknek a szavak önmagukban nem jelentenek semmit, mert hozzá vannak szokva, hogy a szavakat képek kísérik. Ez a képesség sajnos elsatnyul, de újra lehet ébreszteni. ”

befolyásolja őket a média, és ezt látják, nemcsak rajzfilmekben, hanem az egész világ működésében (ehhez elég csak egy híradót megnéznünk), akkor nincs csodálkozni való azon, hogy az agyuk így kezd el gondolkodni, működni, és a rossz győzelmét kéri számon. A 3-4 éveseknek egyáltalán nem kellene tévét nézniük, ha „muszáj”, akkor nézzenek magyar népmeséket úgy öt éves kortól. Nekik a televízió vagy az internet még teljesen felesleges. A fantáziájukat kell edzeni, erősíteni a belső képeiket, és megtanítani őket saját testükben létezni. Egy 3-4 éves gyereknek meg kell érkeznie a saját testébe, meg kell tanulnia, mire való a keze, a lába, az érzékszervei, ami csak belső képek segítségével történhet. 5 éves kortól jön el igazán a népmesék ideje, amikor „kifordulhat” magából lassan egy gyerek, és elkezd a külvilághoz kapcsolódni. Ha a 3-4 éves gyereket kívülről töltjük meg impulzusokkal, nem az életkoruknak megfelelő segítségben részesítjük őket.

- Mi a helyzet a nagyobb gyerekeket és a felnőtteket érintő közösségi oldalakkal?

- Ezekben nagyon sok az illúzió, annak illúziója, hogy érezhetem: tartozom valakihez. Csakhogy feltehetek én egy képet a kutyámról azzal, hogy most jöttem meg a kutyasétáltatásból, a kutyát attól még egyedül sétáltattam meg.

- Találkoztál az ezekhez az álvalóságokhoz túl erősen kapcsolódó problémás esetekkel?

- Persze, rengeteggel. Ez nem egy eset, hanem általános tünet. Csak képzeld el azt a szituációt, hogy hirtelen két hétig megszűnik az interneted. Van, aki képes öngyilkos gondolatokig eljutni, mert elveszti a kiépített kapaszkodókat. És persze nem lehet internet nélküli világról beszélni, sok jó dolog is van benne, védőhálókkal együtt (csoportok és így tovább), de én alapvetően valódi közösségekkel dolgozom. Az én misszióm valódi közösségek létrehozása, azok működtetése, és csak azt tudom tenni, hogy egy más alternatívát mutatok. Mindenki szabadon dönthet a felől, hogy mit választ.

A Pákozdi Katonai Emlékpark

A hazafias nevelés zarándokhelye lehet

Nagy Gábor | Fotó: KEMPP, Nagy Gábor

Valaha csata volt itt, ma az egyetlen fennmaradt hadszíntér, mely alkalmas a Magyar Honvédség átfogó bemutatására is, profi múzeumpedagógiával.

Hamarosan felnő az a generáció, akiknek már a szülei sem voltak sorkatonák, így a most alsó tagozatos gyermekek egyre kevésbé kapnak személyes történeteket a katonáéletről. A honvédelem ugyanakkor állampolgári kötelességünk, még ha szerencsés esetben nem is kell élesen alkalmaznunk. Hozzá tartozik az általános műveltséghez az is, hogy tudjuk, hány magyar katona szolgált külföldön, mióta van honvédség, vagy éppen melyek voltak a magyarok legnagyobb háborúi. Pákozdon, a Katonai Emlékparkban mindezekre együtt kapunk választ.

A látogatás során beszélgetőtársaim **dr. Görög István nyugalmazott ezredes**, az Emlékpark ügyvezetője, és **Oláh László** szakmai főreferens, az Emlékpark programjainak kidolgozója.

Első emlékem Pákozdról a 80-as évek végén, tízes éveim elején született, amikor szeptemberben, a pákozdi csata évfordulójának napján, Budapestről elbicikliztünk a Velencei-tó feletti dombon fekvő, fenyvessel tarkított ligetes rétre. Abban a korszakban a szakkörre a „Képes Történelem” című sorozat könyveinek mellékleteiből, a képeket kivágva ragasztottunk tablókat. A kerékpártúrára ma is élesen emlékszem, hiszen ez volt életem első komolyabb erőpróbája, ráadásul a végén úgy sátoroztunk, mint annak idején honvédjeink.

Talán ezen élményeimből merítve érkeztem egy jeges téli napon Pákozdra, annak a tudatában, hogy itt a pákozdi csatáról fogok kapni egy átfogó képet. Vezetőm, dr. Görög István hamar felvilágosított, hogy valóban régen járhattam erre, mert a kimaradt negyed évszázad

alatt a tematika igencsak kibővült. Habár egy áldozat is sok, de valahogyan ezen a hadszíntéren nem éreztem azt a mélységes nyomást, amit más csatatéren éreztem valaha. Ennek talán az az oka, hogy Pákozdi a tudatunkban egy számunkra sikeres, mindössze pár órás villámcsataként él.

A helyszín bejárása során dr. Görög István az egykori hadszíntér legmagasabb dombján – teljes körpanorámával a Velencei-tóra és a Velencei-hegységre –, fogalmazta meg talán a legfontosabb és örökérvényű gondolatot, hogy a történelem ismerete, és annak pozitív hozománya nem abban rejlik, hogy adott évszámokat, szakkifejezéseket bemagoljunk, hanem abban, hogy a szálakat értelmezve képesek leszünk összefüggésekben gondolkodni. Akárcsak a hétköznapi életben, de nem matematikai alapon, hanem a lehetséges verziók elemzésével árnyaltan gondolkodni.

Pákozdi a tizenegy Nemzeti Emlékhelyünk egyike (fotó: KEMPP)

– Mivel készülnek március 15-re?

Görög István: – Nem szeretném csak egy napra szűkíteni a válaszomat, hiszen a március eleje, közepe nagyon jelentős időszak a Katonai Emlékpark életében. Ebben az évben ez különösen igaz, mert március 8-án nyitjuk meg a 2014-es évadunkat, ez az a nap, amikortól újra szeretettel várjuk az érdeklődőket. Március 12-én lesz 15 éves a NATO-tagságunk, s egy országos vetélkedőnek, illetve szakmai tanácskozásnak ad otthont a Katonai Emlékpark, ahol hazánk egyetlen NATO tájékoztató pontja is működik. Március 13-án kerül sor a Hazafiság Iskolája pedagógiai programunk első idei rendezvényére, melynek keretében egy budapesti gimnázium 370 tanulója kapcsolódik be a programba. Másnap, március 14-én a Székesfehérvári István Király Általános Iskola teljes létszámmal érkezik hozzánk, akik ugyancsak a Hazafiság Iskolája pedagógiai programban vesznek részt. Az István Király Általános Iskola – a Hazafiság Iskolája keretében – a Katonai Emlékparkban rendezi meg a március 15-i ünnepségét.

– Önök egy ideje évről-évre eljátsszák a csatát az évforduló napján, szeptember 29-én. Mióta él ez a szokás, és mit érdemes erről tudni?

Görög István: – 15 évvel ezelőtt, a Pákozdi-sukorói csata 150. évfordulóján egy civil szervezet, a Honvédség és Társadalom Baráti Kör Székesfehérvári Szervezete vállalta fel, hogy az akkor elhagyatott álló Mészeg-hegyen megeleveníti a kiemelkedő jelentőségű csatát. Az akkori rendezvényen több tízezer érdeklődő jelent meg, igazolva azt, hogy a társadalom érdeklődik a hadtörténelem és annak kiemelkedő eseményei iránt. Az akkori köztársasági elnök, Göncz Árpád úr is megjelent a programon. Ezek a pozitív visszajelzések megerősítették a civil szervezetben, hogy érdemes és szükséges foglalkozni ezzel, s napjainkra ez az esemény egy nagyszabású fesztivállá, az egy hetes Honvédfesztivállá nőtte ki magát.

A Pákozdi Katonai Emlékpark megközelítése

Kerékpárral: 2011 óta biztonságosan körbeciklizhető a Velencei-tó, a körtáv pedig alig több 30 kilométernél. Már egyáltalán nem javasolnám, hogy a fővárosból közvetlenül biciklizzünk le a tóhoz, mint anno lehetett. Budapestről alig egy óra alatt érhető el a tó akár alacsony padlós, kerékpárszállításra alkalmas vonattal (érdeklődjenek a Vasútnál az elhelyezhető kerékpárok számáról). A kerékpárút közvetlenül az emlékpark mellett halad el.

Kajakkal, kenuval: Gárdony és Agárd strandjairól 3-4 km-es evezéssel elérhető a pákozdi kikötő. A sporthajókkal való kikötés lehetőségéről érdemes előzetesen érdeklődni.

Gyalogosan: A park szomszédságában található hazánk egyik legfiatalabb, de nagyon gazdag állománnyal rendelkező arborétuma, amelyben nemrég átadott kiállítás mutatja be a Velencei-tó állat- és növényvilágát. A Katonai emlékpark és az Arborétum kedvezményes közös jeggyel is látogatható.

Időutazás minden év szeptember 29-én (fotó: KEMPP)

– Miért pont erre a helyre esett a választás, hogy bemutassák az 1848 utáni magyar honvédséget, és csatáinkat időrendi sorrendben?

Görög István: – Ezt magától értetődővé teszi a hely szelleme. A Katonai Emlékparkból jól látszik a sukorói református templom, ahol 1848. szeptember 28-án döntöttek a hazánkba betört ellenség megállításának szükségességéről, majd másnap ebben a térségben, a csata hevében született meg a magyar honvédség. Ez a terület honvédségünk bölcsője. Alig több mint tíz kilométerre van Székesfehérvár, mely kiemelkedő szerepet játszott hadtörténelmünkben, s ma is igazi katonaváros. Itt húzódott a II. világháború Margit-vonala, melynek egy szakasza ma is megtekinthető, végigjárható.

– Milyen témákat mutatnak be?

Görög István: – A Katonai Emlékpark Pákozdi – mely az Országgyűlés döntése értelmében Nemzeti Emlék hely – négy nagy területre osztva jeleníti meg az elmúlt több mint 165 év hadtörténelmét. Az első az 1848/49-es időszak, a második a sorkatonaság 136 éves története, a harmadik a XX. század nagy háborúihoz kapcsolódik, a negyedik terület pedig a nemzetközi békefenntartásban való magyar részvételt és napjaink hadseregét mutatja be. Természetesen nem lehet és nem is akarjuk élesen elhatárolni egymástól ezeket a területeket, hiszen ahogy a történelem is folyamatos, úgy az emlékparkunkban is a folyamatosságra, a hitelességre, az érthetőségre és az élményszerűsége törekszünk.

– Mely korosztályoknak tartanak foglalkozásokat, s hányféle programcsomagból lehet választani?

Oláh László: – A honvédelem nem életkorhoz kötött, abban minden korosztálynak megvan a maga feladata, felelőssége. Az idősebbek feladata az ismeretek, tapasztalatok, élmények átadása, a fiataloké pedig az, hogy érdeklődve figyeljék ezeket. Ennek megfelelően a Katonai

Az aradi vértanúk tiszteletére emelt Vértanúk emlékműve (fotó: Nagy Gábor)

Emlékpark is arra törekszik, hogy területet biztosítson a családoknak, az iskolai és munkahelyi közösségeknek. Természetesen valljuk, hogy a hazafias-honvédelmi nevelés legfogékonyabb korosztályát a gyermekek adják, ennek megfelelően számukra dolgoztuk ki legaprólékosabban a programjaink döntő többségét. Ilyen a „Hazafiság Iskolája”, mely a Nemzeti alaptantervhez, az iskolák pedagógiai programjaihoz – természetesen elsősorban a történelem, hon- és népismeret, környezetismeret, földrajz és biológia tantárgyakhoz – kapcsolódóan kínál egész napos pedagógiai programot, ismereteket és élményeket a Pákozdra érkező tanintézményeknek. Ez a program az általános iskolák, valamint a középiskolák számára került kidolgozásra, és az elmúlt tanévekben „éles bevetésre”. 2011 ősze óta 29 iskola, 6.600 tanulója volt részese a programnak, s a tapasztalatok és a visszajelzések minden esetben nagyon jók. A kisebb gyermekeknek és a kisgyermekes családoknak szántuk az „Apródképző” elnevezésű programunkat, mely a kisgyermekek életkori sajátosságaihoz igazodva kínálja a hazafiság érzésének megalapozását, az érdeklődés felkeltésének lehetőségét.

– Egy frekventált napon hány gyermeket tudnak egyidőben foglalkoztatni?

Oláh László: – A Hazafiság Iskolája programunk keretében 350-400 gyermek egyszerre történő foglalkoztatását és magas színvonalú kiszolgálását tudjuk biztosítani, s ezt már többször a gyakorlatban is végrehajtottuk, sőt volt már példa arra is, hogy egyszerre több mint 500 gyermek vett részt az Emlékpark különböző programjain.

– Háborúkról, csatákról beszélni általában „felnőtt téma”. Milyen kommunikációs módszert használnak, hogy a gyermekek nyelvén beszéljenek?

Görög István: – Valóban felnőtt téma, de csak akkor válhat azzá, ha már gyermekkorban kapnak hozzá megfelelő „muníciót”, ismereteket és élményt, mely felkelti az érdeklődést és segít eligazodni. Ennek szellemében alakítottuk ki az emlékparkot is, ahol nincsenek véres jelenetek, de érzékelhetővé válik a béke értéke és kiemelkedő fontossága. A béke csak akkor jelent valamit, ha ismerjük az ellenoldalát, a háborút, annak kegyetlenségével és szenvedéseivel együtt. A legjobb és leghatékonyabb kommunikációs módszernek a hitelességet és a hozzá kapcsolódó élményszerűséget tartjuk. Nem tudunk egy-egy látogatás alkalmával mindent részletesen bemutatni, de tudunk érzéseket közvetíteni, otthoni vagy iskolai beszélgetéseket generálni, élményeket biztosítani, melyek beágyazódnak és komoly alapot biztosíthatnak a későbbi érdeklődéshez, a hazafiság érzésének kialakulásához és megerősödéséhez.

– Számomra a lövészárkok és a barakk a két leghatásosabb Emlékpark-béli részlet. Hogyan mutatják be emberközeli ezeket a két helyszínt?

Görög István: – Mi lehet emberközeli, mint végigsétálni egy eredeti II. világháborús lövészárkon, vagy belépni egy korabeli módon kialakított katonai barakkba, mely visszarepít bennünket a Doberdói fennsíkra? Ha például ezt még kiegészítjük egy kézigranát-dobással, akkor már teljesen testközeli, emberközeli, szívbemarkoló...

– Közismert szólás, hogy háborút szinte soha, de csatát annál többet nyertünk. Erdemes-e ezt így szóról-szóra tanítani, vagy van ennek jobb kommunikációja?

Görög István: – A történelem ennél sokkal összetettebb, hiszen minden eseménynek voltak előzményei, kiváltó okai és következményei. A nyertes és vesztes ütközeteknek egyaránt voltak hatásai és következményei, melyek újabb eseményeket generáltak. Nem célunk szlogenek és szólásmondások alapján bemutatni a hadtörténelmünket.

Vizuális csemege az Emlékpark honlapján:
www.kemp.hu

A világ legnagyobb terepi felbontású, repülőgépről készített ortofotója:
www.aerialrecord.com

– Most, hogy a hazafias nevelés bekerült a Nemzeti alaptantervbe, történt-e bármilyen módszertani, múzeumpedagógiai harmonizáció annak érdekében, hogy ezzel szinkronban tudják fogadni és foglalkoztatni az Önökhöz érkező iskolai csoportokat?

Oláh László: – Például a Hazafiság Iskolája program előkészítése időszakában nagyon sok pedagógussal, történésszel konzultáltunk, s véleményük, javaslatuk bekerült a programba, de itt nem ért véget ez a folyamat. Rendszeresen konzultálunk a programunkba bekapcsolódott iskolák vezetőivel, tanáraival, s tapasztalataikra támaszkodva tesszük állandóan tartalmasabbá, hatékonyabbá és naprakészebbé a programunkat. Munkatársainkat és önkénteseinket folyamatosan képezzük, s közösen dolgozzuk ki az újabb és újabb iskolai csoportoknak szóló programjainkat.

7 Moga János emlékműve
Moga János harcolt az 1848. szeptember 29-én lezajlott pákozd-sukorói csatában. Ki volt Ő? Írd a vonalra!

8 Obeliszk
Figyeld meg az obeliszk oldalán a Kossuth-címet! Miben tér el főképp a mai magyar címetől? Magyarázd meg!

A jelölések segítségével színezd ki Magyarország címerét!

A korona ennél sokkal színebb, de most az egyszerűség kedvéért egyszínűen használjuk.

arany (sárga)
ezüst (fehér)
vörös
kék
fekete
zöld
bíbor

A heraldika (címertan) tudománya már több évszázada kidolgozta a címerekben használatos színek grafikai jelölését. Ezeket napjainkban is sok helyen használjuk.

A címer mai formája a XVI. század óta fordul elő ábrázolásokon. A legutóbbi időben 1990 óta nemzeti jelképünk.

1848 1990 2013

13

A múzeumpedagógiai foglalkoztató egyedülálló a hazai kínálatban. A 19 oldalas, A/4-es formátumú színes füzet nemcsak rejtélyes feladatokat nyújt a helyszíni csapatmunkához, hanem szép emlék is hazavinni magunkkal. A gyermekek nyelvén írt kiadvány a felnőttek számára is kiváló összefoglaló mű a Magyar Honvédségről, hogy ismereteinket instant módon felrisszítsuk. Az eszközöket igénylő foglalkozásokhoz megfelelő helyszínt tud nyújtani az Emlékpark.

Élethű barakk az 1910-es évekből. Idén lesz a századik évfordulója az I. világháború kitörésének (fotó: Nagy Gábor)

– Milyen üzenettel szeretnék, hogy búcsúzzanak a vendégeik az Emlékparktól?

Görög István: – Számunkra az a legjobb búcsúzás, ha a távozó vendégeink úgy köszönnek el, hogy megérte eljönni, és majd vissza kívánnak térni. Szerencsére a 2010-es megnyitás óta, évente több tízezer teszik ezt meg, igazolva azt, hogy jó úton járunk. Természetesen ez az elégedettség érzése mellett a felelősség érzését is erősíti bennünk.

Sétánk végezetével bennem is összeáll a kép a kilátó dombon. Paradoxon, hogy a nagy csaták helyszínei, akárcsak Pákozd, mennyire megnyugszanak az évek során. Pár órával korábban még csak a pákozdi csatára koncentráltam, most pedig az elmúlt 165 év honvédelme szintetizálódik a fejemben, egy békét sugárzó táj közt a közepén. Leírhatatlan az a távlat, ami innen a látogató szeme elé tárul. A pákozdi Emlékpark lenyűgöző tájképével, installációival és pedagógiai eszköztárával inspirál, és gondolkodásra sarkall mindenkit, aki földjére lép, korosztálytól függetlenül. Pákozd után képesek leszünk kicsit összefüggéseiben szemlélni nemcsak a múltat, hanem a jelenünket és jövőnket is.

Diákvédelmi programok

A DADA és az ELLEN-SZER programok tapasztalatai

Mizsei Bernadett

A kamaszok általában zárkóztak a felnőtt társadalom irányába, de ha szeretettel fordulunk feléjük, akkor megnyílnak és beszélgetnek, így kideríthetjük, vannak-e problémáik – hívja fel a figyelmet **Németh Ágnes** rendőr alezredes. Az ORFK Bűnmegelőzési osztályának vezetőjét a diákvédelmi programok sikerességéről kérdeztük.

– Milyen eredményeket értek el a húsz évvel ezelőtt indult DADA programmal?

– Az 1992-93-as tanévben DADA (Dohányzás, Alkohol, Drog, AIDS) néven, közel ezer gyermek és hat rendőr oktató részvételével elindult a kísérleti oktatás három budapesti és két veszprémi általános iskolában, majd a következő tanévtől országosan is bevezették; ekkor Budapesten és tizenhét megyében összesen 72 iskolában 5152 gyermek kezdte el tanulni 55 rendőroktató segítségével. A DADA már egy olyan tematikus iskolai program volt, amely megfelelt a kor követelményeinek és messze túlmutatott a hagyományos rendőri osztályfőnöki órákon. Népszerűsége az iskolák körében töretlen volt, évről évre hatványozottan nőtt az oktatásba belépő iskolák, osztályok száma. A program húsz éve alatt több mint ezer rendőr szerezte meg a DADA oktatásához szükséges képzettséget, és több mint 276000 gyermek vett részt a programban.

– Mi a program legfontosabb küldetése?

– A DADA program nem egy statikus tananyag. Folyamatosan igazítjuk a bűnelkövetési módszerek alakulásához, a bűncselekmények volumenéhez, az oktatáspolitikához, az ifjúsági, a kábítószerügyi és a bűnmegelőzési stratégiákhoz. Legfőbb célunk, hogy megtanítsuk a diákoknak, hogyan ismerhetik fel a veszélyes helyzeteket, miként tudnak nemet mondani olyan dologra, amit igazán nem akarnak megcsinálni, de a társak biztatják őket, és hogyan találhatják meg a megoldást a felmerülő problémákra. És azzal is tisztában kell lenniük, hogy bármilyen döntést hoznak, annak vannak következményei és ezzel tisztában kell lenniük.

– Az ELLEN-SZER Program már középiskolásoknak szól. A lázadó kamaszok elfogadják egy rendőr tanácsait?

– A lázadó kamaszok sokszor senkinek a tanácsait nem fogadják el. Arra törekszünk az ELLEN-SZER programunknál is, hogy a diákokban tudatosuljon, hogy a döntéseiknek következményei vannak. Nemcsak saját magukra, hanem a környezetükre, barátaikra, családjukra nézve is, és ezekért a döntésekért felelősséget kell vállalniuk. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy bizalommal fordulnak a rendőrhöz, és kéri a véleményét. Hogy aztán mit tesznek? Ezt már tőlük kell megkérdezni. De a felelősségvállalás sokszor még a felnőtteknek sem erősségük.

- Milyen módszerekkel mérik fel a programjaik sikerét?

- A hatékonyságmérés során, amely a DADA és az ELLEN-SZER programok minőségbiztosításának elengedhetetlen részét képezi, a diákok három alkalommal töltenek ki kérdőívet, amelyek több, egymással szervesen összefüggő témakört ölelnek át, és blokkjaik lefedik a programok (DADA, ELLEN-SZER) egyes témaköreit, moduljait. Az oktatás megkezdésekor elvégzett ún. bemeneti mérés a képzési program céljaihoz igazodva méri föl a tanulók program előtti tudásszintjét és attitűdjét. A tanévek végén végzett ún. kimeneti mérések során a tananyagból elsajátított tudás szintjét, mélységét és a program hatására végbe ment attitűd- és magatartásbeli változásokat mérjük. Az adatfelvétel anonim módon, szülői hozzájárulással történik. A hatékonyságmérést, így a kérdőívek feldolgozását is az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet munkatársai végzik. Az első év tapasztalatairól készülő tanulmány várhatóan 2014 őszére készül el. A programok hatékonyságára, a programfejlesztés irányaira, lehetőségeire vonatkozó teljes körű elemzés pedig 2015 őszére várható.

- Milyen korai jelekből vehetjük észre pedagógusként és szülőként, hogy bajba került az általános vagy középiskolás diákunk, gyermekünk?

- Akár szülőként, akár pedagógusként a folyamatos beszélgetést ajánljuk annak kiderítésére, hogy vannak-e problémái a gyermekünknek. A kamaszok nyilván zárkóztak a felnőtt társadalom irányába, de ha szeretettel fordulunk feléjük, akkor megnyílnak és beszélgetnek. Nekünk felnőtteknek a felelősségünk, hogy kiszűrjük a mondataikból a gondokat, problémákat. Ha nem oszt meg velünk dolgokat a gyerek, már az is jelzésértékű kell, hogy legyen a számunkra.

- Kétszáz iskolába vezényeltek szeptembertől bűnmegelőzési tanácsadót. Mit tapasztalnak, mennyire sikeres ez a kezdeményezés?

- Az ORFK és az EMMI 2013 novemberében kérdőíves felmérést készített az új program működésének értékelésére, amelyet a 2013. december 17-én rendezett országos szakmai értekezleten tettünk közzé. A felmérés feltárta a nehézségeket, amelyek kiküszöbölésére mind az ORFK, mind pedig az EMMI megteszi a megfelelő lépéseket. Ugyanakkor egyértelműen levonható az a következtetés, hogy az iskolai bűnmegelőzési tanácsadói hálózat tevékenységét az iskolák jellemzően elismeréssel fogadták, folytatására, bővítésére igény van.

DADA Program

A Magyar Rendőrség általános iskolai ifjúságvédelmi, bűnmegelőzési programja.

A DADA mozaikszo, amelyben a betűk jelentése: Dohányzás-Alkohol-Drog-AIDS. A betűk

sorrendje, a fogalmak egymásutánisága nem véletlenszerű: követni igyekszik a fiatalok próbálkozásait és az ezek következtében jelentkező veszélyeket.

A Programot kizárólag rendőr oktathatja, mert ő olyan elsődleges, hiteles ismeretekkel áll a tanulók elé, amelyeknek sem a pedagógusok, sem a szülők nincsenek birtokában.

A DADA célja, hogy a gyermekek mindenkor felismerjék a veszélyhelyzeteket, meg tudják különböztetni a pozitív és a negatív befolyásolókat. Ki tudják számítani döntéseik, cselekedeteik következményét, eredményét. Legyenek képesek nemet mondani még a kortársaiktól érkező csábításnak, kínálásnak is, konfliktushelyzeteiket úgy oldják meg, hogy ne érezzék vesztesnek magukat.

A Program fő mondanivalója: tanul meg a veszélyhelyzetet mindenkor felismerni, a következményeket jól átgondolva helyesen dönteni, ha kell elutasítani a neked ártó dolgokat, de mindenképpen mondd el a szülőknél, tanárnak, rendőrnek, hogy mi történt, és ha lehet, próbáld meg elkerülni az ilyen helyzeteket.

ELLEN-SZER Program

A Magyar Rendőrség biztonságra nevelő középiskolai programja, célzottan a 10. és 11. évfolyamos fiatalok számára. A Program arra vállalkozik, hogy a kamaszkor kritikus időszakában mellé áll a fiataloknak és hasznos információkkal, tanácsokkal segíti őket az eligazodásban, abban, hogy ne váljanak veszteseivé ennek a korszaknak.

A Program alaptétele, hogy emelje a fiatalok biztonságát a legsúlyosabb devianciák, a bűnözéssel és a szerfogyasztással szemben. Tudatosítsa bennük, hogy a bűncselekményekkel szemben fel lehet és kell lépni, ne tűrjék el, hogy áldozat válják belőlük, kérjenek segítséget, illetve áldozattá válásuk elkerülése érdekében alkalmazzák az oktatás során megismert technikákat.

A Programban elhelyezkedő média témakör harmonikus egységet képez a Nemzeti Alaptanterv vizuális kultúra műveltségi területeinek irányelveivel. A rendőr oktató felvállalja, hogy elrendezi a tömeg-tájékoztató eszközökből áradó különböző információhalmazt, s azt „rendőri szemlélettel” közvetíti a diákok felé (lásd az erőszak tartalmú bűnügyi-, akció-, horror-, és pszicho-thriller filmeket). Ez a szerepe mintegy elősegíti, hogy a diák felismerje a média emberekre történő befolyásoló szerepét, azok káros hatásait. A középiskolai program ezért különös figyelmet szán a témának, ezáltal igyekszik ösztönözni a szelektivitásra épülő, értelmes médiahasználatot.

A program rész főbb nevelési céljai: önálló gondolkodásra nevelés; a döntési képesség, aktivitás kifejlesztése; a helyes értékrend kialakítása; az önazonosság, önismeret pozitív irányú fejlesztése; a nemes értelemben vett „helyi karakter” alakítása; a szociális magatartás képességeinek és készségeinek elsajátíttatása; szeretetteljes emberi kapcsolatok, fejlett együttműködési készség kialakítása; a toleranciára való nevelés; a szenvedélybetegség-mentes attitűd kialakítása.

A Program oktatására legalább 14 órát kell biztosítani.

A kalocsai Haynald Obszervatórium története

Tudományos eredmények egy középfokú oktatási intézményben

Rezsabek Nándor | Fotó: Rezsabek Nándor

Haynald Lajos

„Fennkölt szellemű egyházfőhöz méltó ama maradandó emlék, melyet Kalocsa városában egykori halhatatlan bíboros érseke, dr. Haynald Lajos, a hálából róla elnevezett csillagvizsgáló intézet megalapításával emelt. Ezen, a katolikus egyház tiszteletét és magyar hazánk díszét emelő alkotással a magasabb tudomány egyik főrangú intézetét teremté meg, melynek magasztos feladata fürkészni a mindenséget s föltárni csodáit, hogy ezáltal az ember megismerje annak mindenható alkotóját.” – olvashatjuk az 1928-ban a kalocsai csillagvizsgáló 50 éves jubileumára megjelent összefoglaló munkában. A Haynald Obszervatórium aranykorszaka azt az ideális közállapotot jelentette, amikor egy középfokú oktatási intézmény a köznevelés mellett kiemelkedő eredményeket produkáló tudományos egységnek is otthont ad. Írásunkban a csillagda történetét mutatjuk be – dióhéjban.

➤ **Haynald Lajos** (1816–1891) a botanikával aktívan foglalkozó, a csillagászatához vonzó tudós kalocsai érsek az 1870-es évek elején vette fel a kapcsolatot jezsuita rendtársával, Braun Károllyal, és ekkor ajánlotta fel neki az általa megálmodott, ekkor még a szervezés fázisában lévő csillagvizsgáló igazgatói posztját. A kalocsai Szent István Gimnáziumhoz, akkori nevén Stefaneumhoz tartozó obszervatórium műszerekkel történő felszerelését a kor neves asztronómusa, Konkoly Thege Miklós, az ógyallai magán, majd állami csillagda alapítója–igazgatója végezte a bíboros érsek megbízásából. A jezsuita csillagvizsgáló, a Haynald Obszervatórium 1878-ban kezdte meg működését.

Braun Károlynak, az első igazgatónak meghatározó szerepe volt a csillagda korszerű eszközökkel történő felszerelésében, az intézmény élén – éles szemű észlelőként – ő indította be a csillagászati megfigyeléseket, és ő jelölte ki a csillagvizsgáló elsősorban napmegfigyeléseket jelentő, később is meghatározó profilját, illetve neki köszönhetjük, hogy az eredetileg oktatási intézménynek szánt csillagda határozottan tudományos profilt kapott. Vezetésével emellett fogvatkozásokat, kisbolygókat figyeltek meg. Braun alaposan tanulmányozta az 1882. év fényes üstökösét, de vizsgálta a Krakatau-vulkán 1883-as kitörése okozta, a magaslégkörbe jutott por által bekövetkező hajnali égboltvörösödés jelenségét is. Nevéhez fűződik a csillagda földrajzi helyzetének nagy pontosságú meghatározása: vizsgálatairól az MTA – melynek levelező tagja volt – ülésein is beszámolt. Nagy hangsúlyt fektetett utódainak, Hüninger Adolfnak és

Az egykori Haynald obszervatóriumnak helyt adó kalocsai Szent István Gimnázium épülete

Fényi Gyulának a képzésére – kezdetben mindketten Braun asszisztenseként dolgoztak. 1884-ben lemondott igazgatói posztjáról, és nyugalomba vonult. Az általa vezetett intézmény történetét és működését két esztendő múlva könyv formájában publikálta.

Hüniger Adolf (1849–1911) 1884-ben került a Haynald Obszervatórium igazgatói székébe. Programszerűen, rendszeres észlelésekkel megindította a napfoltok és a protuberanciák megfigyelését; bolygók – Vénusz, Jupiter, Szaturnusz – vizsgálatával foglalkozott; az addig a gimnázium részeként működő meteorológiai állomást a csillagvizsgálóhoz csatolta, és megkezdte a helyi szélviszonyok vizsgálatát; megindította az obszervatórium közleményeinek kiadását. Rendszeresen publikált: magyar nyelven a csillagda kiadványai mellett az MTA matematikai tárgyú értekezései között, illetve az Akadémia értesítőjében, német nyelven a korszak legfontosabb szaklapjában, az *Astronomische Nachrichten*ben. A csillagda vezetői posztját 1885-ig töltötte be, de ezt követően is Kalocsán maradt, és 1889-ig a gimnázium felügyelőjeként dolgozott.

A Haynald Obszervatórium élén Fényi páter követte. **Fényi Gyula** (1845–1927) személyében az intézmény világhírűvé tételét megteremtő igazgatóját, a kiváló napészlelőt tisztelhetjük. A szerzetes a 19-20. század fordulóján olyan világszínvonalú napmegfigyelési anyagot gyűjtött össze, mely napjainkban is referenciaként szolgál a korszak naptevékenységének elemzéséhez. A csillagvizsgáló munkatársai közül az ő életművével találkozhatunk leginkább a különböző nyomtatott és internetes életrajzi forrásokban. Kalocsán szobra áll, utca viseli nevét, a Szent István Gimnáziumban dombormű állít emléket neki, sírját a város temetőjében, rendtársai közt találjuk. Szülővárosában, Sopronban emléktábláját láthatjuk, és itt is neveztek el róla közterületet. Miskolcon a jezsuita gimnázium, valamint ennek bemutató obszervatóriuma, a Fényi Gyula Csillagda viseli nevét.

Az intézményt 1913-tól 1948-ig irányító **Angehrn Tivadar** (1872–1952) elsősorban a meteorológiai megfigyelések tekintetében jeleskedett. Utódja, **Tibor Mátyás** (1902–1995) csillagpárok mérésével foglalkozott, kiadta Fényi Gyula 1896 és 1902 közötti protuberancia-gyűjteményét, és nagyszabású terveket szövögetett a csillagvizsgáló műszereinek megújítására. A történelem azonban közbeszólt. 1949-ben Angehrnt letartóztatta az ÁVH, majd külföldi emigrációba kényszerült. 1950-ben a kommunista diktatúra államosította a csillagvizsgálót, a főműszert és a könyvtárát Budapestre, Fényi észleléseit később Debrecenbe vitette. Tibor Mátyás élete hátralevő részében nem dolgozhatott tovább csillagászként.

„Kalocsán 1878-ban az akkori érseki gimnáziumban papi csillagvizsgálót létesítettek. (...) A felszabadulás után államosították a csillagdát. (...) A csillagda műszerei bemutatóra és amatőr célokra kiválóan alkalmasak, így a hajdani papi csillagdából a dolgozók csillagdája lett, mint bemutató csillagda (...) az 1951. év második felében kezdte meg munkáját.” – olvashatjuk a Csillagászati Évkönyv 1952-es kötetében. A kalocsai bemutató csillagvizsgáló létrejötté és több évtizedes működése azonban sajnálatos módon a 19-20. század fordulóján világviszonylatban is elismerésre méltó napészleléseket produkáló Haynald Obszervatórium kutatóhelyként történő végleges megszűnését is jelentette.

Józsa Judit

Agyagból teremt csodát

Gósi Lilla | Fotó: Szabó Ivett

Haza, család, hagyomány. **Józsa Judit** agyagból készült szobraiban megelevenednek honfoglaló magyarjaink és történelmünk legnagyobb asszonyai, megidézi táncainkat, népmeséink hőseit.

Amikor a találkozót megbeszéljük, szürke, rohanós és zajos Budapest. A nyugalmas utcácskát azonban, ahol a kerámiaművész nemrég nyitott galériája meleg fényeivel már messziről csalogat, hamar megtalálom. Odabent barátságosan fogad Józsa János korondi fazekasmester, Judit büszke édesapja és a művésznő maga. Hosszú hajával királynői jelenség, nincs benne semmi póz. Neki elhisszük, hogy a Magyar Kultúra Lovagjaként a tradíciókat és az értékeket szívből képviseli. Eltűnődöm, messze lehet Korond? Autóval fél nap. Messze, bizony. Judit szobrai között, őt hallgatva mégis úgy érzem, jóval közelebb...

– Misztikus kulcsszó a magyarság egész életében és művészetében. Mit jelent Önnek ez a fogalom?

– Itt ül mellettem az édesapám, úgyhogy egyértelmű, hogy mit jelent: hálás vagyok a jó Istennek, hogy olyan családba születtem, ahol ez fontos. Annak ellenére, hogy a Ceaușescu-rendszerben a székelység elnyomásban élt, a szüleim, különösen édesapám, megtanította nekem az igazi magyar történelmet és a magyar irodalmat. Mindez a véremben van, foglalkoztat, fontos számomra. Hogy egy-egy szoborban miként jelenik meg, függ a tudatosan választott témáktól: legyen szó a magyar irodalom kiemelkedő személyiségeinek múzsáiról, mesevilágunkról, a magyar táncokról vagy éppen a magyar nagyasszonyokról. Úgy érzem, ez a terület nincs igazán feldolgozva a magyar képzőművészetben, különösen a szobrászművészetben. Az én területem pedig specifikus, hiszen kerámiaszobrászatról van szó.

– Tulajdonképpen a hagyományból építkezve próbál egyedít alkotni?

– Pontosan. Örökségünk és hagyományaink, kultúránk és erényeink ismerete, szeretete nélkül olyanok vagyunk, mint egy fa gyökerek nélkül. A magyarságnak és a székelységnek ezek a gyökerei kimondottan erősek, van mire támaszkodni. Az pedig, hogy ebből merítve képesek vagyunk-e egyedít, maradandót, lélekemelőt alkotni – csak rajtunk áll.

– Elnézve számos díját, Önnek sikerül. Melyik a legkülönlegesebb elismerése?

– Minden díjnak örülök, de elsősorban nem ezek motiválnak. Az hajt, hogy megvalósítsam a gyermekkori álmaimat. Persze különleges dolog volt, amikor a Magyar Civil Társadalom abban a tiszteletben részesített, hogy a Magyar Kultúra Lovagja lettem. Meglepetésszerűen ért. Szép ünnepség, megható pillanat... De annak örülök igazán, amikor egy-egy tárlatra a közönség eljön, és az esetlegesen fáradt, szürke arcok felderülnek. Nekem sokkal többet számít, ha ilyenkor odajönnek hozzám és megölelnek.

– Kislánykorától dolgozik agyaggal, édesapja neves korondi keramikus, és az egyik bátyja is ezen a pályán maradt. Hogy kezdődött a „szerelem”?

– Korondon apáról fiúra száll a mesterség, nálunk a kisebbik bátyám, Jankó viszi tovább. Kiváló fazekasmester. A mintázást játékszerűen tanultam, az agyag kézzelfogható közelségben volt édeszüleim műhelyében. Először jöttek a domborművek, aztán ezek fokozatosan felemelkedtek a térben, három dimenzióban.

– Hosszúak lehettek a tanulóévek.

– Sosem éreztem hosszúnak őket. Tizenegy évesen mintáztam az első kispasztikámat. Mindig mindent komolyan vettem, a tanulóéveket is. Egészségügyi szakközépiskolát végeztem, hogy orvosként segíthessek az embereken, de amikor Székelyudvarhelyen meghalt egy betegünk, akkor tudatosult bennem, hogy nem tudom feldolgozni a halált. Nem volt kérdés, hogy a jó Isten visszavezérelt a családi tűzhez és a hagyományokhoz. Apai ágon mindenki fazekasmester volt, és én egész gyerekkoromban és a gimnáziumi évek alatt hétvégeente, amikor hazamentem, mindig besegítettem a munkába.

”

Örökségünk és hagyományaink,
kultúránk és erényeink
ismerete, szeretete nélkül
olyanok vagyunk, mint egy fa
gyökerek nélkül.

”

Józsa Judit: Magyar család

– A galériában, ahol beszélgetünk, szinte még alig száradt meg a festék, ragyog az üveg, új az ajtó, a berendezés... Rögös volt az idáig vezető út?

– Különös, de szerencsére a rossz tapasztalatokra nem emlékszem. Isten kegyelméből december 10-én, éppen Judit napon nyithattam meg a galériámat. Ez a helyiség 2008 óta üresen állt, egyre pusztult, és tulajdonosa, a Belváros-Lipótváros V. kerület Önkormányzata művészeti galéria létrehozására adta bérbe nekem. A működéshez nélkülözhetetlen műszaki, gépészeti felszerelések felújítását finanszírozták, viszont az építészeti felújítást és a művészeti galéria funkciójának megfelelő kialakítást önerőből valósítottam meg. Nem mondom, hogy nem volt rögös az út, különösen, ha a felújítás során felmerülő problémákra gondolok. Ordas Zoltán építésszel karöltve a teljes munkálatok végrehajtását én vezényeltem le. Így napközben az építkezésen voltam, míg éjszaka a műhelyben mintáztam... De jó tulajdonságom, hogy ha valami negatív történik, azon vagyok, hogy jobbra varázsoljam, és igyekszem, hogy többet ne kerüljek olyan helyzetbe. Ez igaz az egyetemre, a munkára, a kiállításokra. Azt hiszem, a székeltség legnagyobb részének a zsigereiben van ez a fajta élni vágyás. Ha valamit a fejembe veszek, akkor azt tűzön-vízen keresztülviszem. Nem mindenkin átgázolva, ahogy manapság szokás, hanem a magam módján. Ha kell, hetekig nem alszom, dolgozom akár ájulásig. Ez élet. Nem foglalkozom a rögös úttal. Határozott céljaim vannak, amiket tudom, hogyan fogok megvalósítani: szép lassan, sok-sok munkával, tudatosan keresve a kihívásokat.

– Mi a következő cél? Olvastam, hogy nagy tervei vannak a galériával. Szeretné, hogy kulturális központként működjön.

– Így van. Eddigi összes alkotásomat, több mint kétszáz munkát helyezek jelképesen a magyar társadalom asztalára, ingyenesen látogatható kiállítás formájában. A galéria földszintje lesz az időszakos kiállítások tere, ahol az évente megújuló nagy tárlataimat rendezzük meg, most többek között a Magyar Örökség első része látható. 2014-ben ennek folytatásaként a második részét is szeretném bemutatni. Az elkövetkező években más művészeknek is szerveznék kiállítást, nem csak a kerámia műfajában. Összművészetekben gondolkodom: időszakos, tematikus kiállításokon kapnak majd helyet textil-, ötvös, üveg-, szobrász-, grafikus- és festőművészek alkotásai. Szeretném összefogni azokat az alkotókat, akiknek fontos a hazaszeretet, a helyes önértékelés, az egészséges nemzeti öntudat, és ezt megfelelő színvonalon művelik. Távol áll tőlem a teljes nonfigurativitás vagy a konceptuális művészet, de művészettörténészként odafigyelek az aktuális trendekre. Ezeket ismernem is kell, de nem az én világom. A saját műveim közé csak olyan művészek alkotásait hoznám, akikkel „kiegészítjük egymást” és szellemiekben ugyanazt képviseljük.

Józsa Judit: Magyarország – Anyaország

- Mit látunk az emeleten?

- Az állandó kiállításomat, jelenleg a Magyar Nagyszonyokból egy szélesebb válogatást. Idővel szeretném elindítani a Józsa Judit Szalont is, amelynek keretében művészeti, művészettörténeti témájú előadásokon, komolyzenei és népzenei eseményeken, író-olvasó találkozókon, a magyar hagyományokon alapuló, kortárs viseletet megújító divatbemutatókon vehet részt a közönség. A galériában már arra is van lehetőség, hogy kihelyezett történelem- és irodalomórákat tartsanak. Ha időm engedi, magam is szívesen tartok tárlatvezetést a gyerekeknek, akik egy-egy szoborra, személyiségre rácsodálkozva közelebb érezhetik magukhoz történelmünket. Talán eljön az az idő, amikor gyerekfoglalkozásokon megoszthatom velük az agyagozás alapjait is, a fentiekhez hasonlóan ingyen. A saját anyagi forrás azonban egyelőre elfogyott, szükségszerűen pályázni kell. Hiányoznak még a székek, a foglalkozásokhoz az asztalok, nincs kivetítőtáblánk, projektorunk... Lépésről lépésre haladunk előre.

- Ezek szerint ez a kezdet kezdete.

- Egy művésznek nagyon nagy álom egy saját galéria. Általában egy galériát üzletemberek hoznak létre és működtetnek, de én mindig a magam útját jártam. Éppen ezért nem végeztem el a Képzőművészeti Egyetemet, egyedüli mesterem az édesapám. A technikai dolgok kilencven százalékát tőle tanultam, sok mindent magam kísérleteztem ki. És jó volt ez így, mert nem terelődtem el más stílusok irányába. Számomra nem az anatómiai precizitás a legfontosabb. Ugyan törekszem rá, és érzem, hogy folyamatosan fejlődöm, a mondani-való, a hitelesség és az ikonográfia mindennél lényegesebb. Ugyanakkor a művészettörténész szak a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen széles látókört és tudást biztosított, amiért nem győzők elég hálás lenni.

- A most kiállított alkotások közül ki tudna emelni egyet?

- Az emeleten látható kisméretű Árpádházi Szent Erzsébet szobor a szívem csücske. Korábban mintáztam a jelenleg a galériában kiállított nagyméretű Szent Erzsébet szobrot, amely a Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébániának készült, ahol Szent Erzsébet- és Szent László ereklyét is őriznek. Az olyan lelkiállapotban készült, hogy tudtam, megszentelt helyre fog kerülni. De a kisplasztikát magamnak készítettem. Tudtam, hogy soha, senki nem kaphatja meg, a műhelyben vagy a lakásban marad. De végül a legelső kiállításra készített Szent Erzsébet szállításkor összetört. A jó Isten úgy akarta, hogy az eredetileg magamnak készített szobrot másnak is látnia kell, hogy erőt merítsen belőle. Kiemelném még a 2011-ben, a Család évében készített Magyar család kompozícióját. Ezt ugyancsak a Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia templomnak adományoztam, ahol a keresztelőkápolnában áll.

Szülei Józsa János és Julianna, korondi keramikus népművészek. 1974-ben született Székelyudvarhelyen, két bátyja után szülei egyetlen leánygyermekévé.

Elemi iskoláit Korondon, a középiskolát Székelyudvarhelyen végezte el. 1994-től kétlaki életet él Budapesten és Erdélyben, Korondon. 2002-ben dicsérettel végezte el a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának művészettörténeti szakát.

2009-ben megkapta a **Magyar Kultúra Lovagja** címet. 2012-ben a **Világ Magyarágáért Művészeti díjat** vette át.

Szobrai tematikus kiállításaiért és a tárlatok alkalmával tartott tárlatvezetésért nem kér tiszteletdíjat. Célja, hogy ily módon minden érdeklődő megismerhesse történelmünk kiemelkedő alakjait, vagy egyszerűen élvezhesse a művészi alkotás gyümölcsét.

Kiállítási anyagaihoz kapcsolódóan kilenc könyvet adott ki, amelyek a magyar társadalom művelődéstörténetét gazdagítják.

A Józsa Judit Galéria címe:
Budapest V. kerület, Városház utca 1.

Honlapja és virtuális galériája a
www.jozsajudit.hu címen található.

- **Ez az aprólékosan kidolgozott nagy szobor itt a galériában szinte a fő helyen látható. Ön írta: „A kompozíció közép és átlós tengelye a keresztre utal, míg a gyermekek elrendezése, balról jobbra indulva, szabályos kört formáz. A kör a világmindenség, az egység, a teljesség, az eredeti tökéletesség jelképe.” Mi a szobor története?**

- Több mint tíz évig keresgéltem azt a gyökeres szilfatörzset, amelyre az édesapát, az édesanyát és a kisbabát komponáltam. Jobboldalon egy kisleány áll, míg baloldalon egy kisfiú ül pulikutyával – a kutya az antikvitástól a testvéri szeretet és a házastársi hűség szimbóluma. Egyébként a gyerekek is imádják, mindig megsimogatják... A középső kislány, imádkozásra kulcsolt kezecskéivel korondi székely ruhában a szülőfalumat idézi. Az összes többi alak magyaros viseletben van, így bárhonnán származzon a néző, a szobrot magáénak érezheti. És fontos, hogy a gyerekek négyen vannak. Egy a hazának, egy az egyháznak, egy az édesapának, egy az édesanyának. Nálunk, Erdélyben, ez a hagyomány. A picike gyermek pedig azért imádkozik, mert így tanították a nagyszülei. Lelki szemeinkkel el tudjuk képzelni, ahogy a kislány átszellemülten figyel, de azért izeg-mozog a lába. Ha pedig az ablakon át, kívülről nézzük, egy imát találunk a szobron. Nem mon-

dom el, inkább annak örülnék, ha erre járva mindenki maga olvasná el, hogy megálljon egy percre, megértse és átérezze az üzenetét.

– Óriási tudatosság kell egy ilyen összetett szimbólumrendszerrel bíró mű megépítéséhez. Mennyi ideig tartott?

– Egy ekkora szobor, ahol szinte életnagyságúak az alakok, nagy munka. Több hónapos. Külön-külön, belülről kiüregelve kell kiegészíteni az egyes részeket...

– A kis munkák is hasonlóképpen készülnek?

– Igen, de míg a nagy kompozíciókat több részből építem fel és mintázom meg, a kisplasztikákat egy sajátos hajtogatott technikai eljárással alkotom.

– Vonhatunk párhuzamot Kovács Margit és Józsa Judit között?

– Megtisztelő ez a gondolat, mert szeretem Kovács Margit munkáit, de ő teljesen más technikát használt. Herta Brüchnertől tanult Münchenben egy speciális korongozós eljárást, és a szobrait különféle matt, színes mázakkal díszítette. Munkásságában az a nagyszerű, hogy amit ott megtanult, hazahozta és a saját képére formálva gyönyörű magyar kerámiaművészetet hozott létre. Ez felbecsülhetetlen érték.

” A galériában arra is van lehetőség, hogy kihelyezett történelem- és irodalomórákat tartsanak. Ha időm engedi, magam is szívesen tartok tárlatvezetést a gyerekeknek, akik egy-egy szoborra rácsodálkozva közelebb érezhetik magukhoz történelmünket. ”

– Ön hol alkot?

– A műhelyemben, amely a pesti lakásom egyik szobája. A harmadik emeleten van, állandóan föl-le kell cipekedni, de a sors kegye, hogy a galériától tizenkét perc gyors sétára esik. A korábbi Tiszta Forrás Galéria a Budai Várban volt, a Fortuna Udvarban. Nagyon sokan szerettük ezt a helyet, de kicsike volt, kinőttem. Az új galériában egy falikúttal, a magyar tulipánokkal díszített Tiszta Forrás Kútjával állítottam emléket neki. Ez a tiszta forrás a magyar népművészet szimbóluma is.

– Gondolkodik külföldi tárlatokban is?

– Volt kiállításom Kanadában, Amerikában, Hollandiában, Bukarestben, Ausztráliában, Brüsszelben... Ha meghívják és biztonságos, valamint méltó körülmények között ki tudom állítani a munkáimat, szívesen megyek. Ahhoz, hogy nemzetközileg is elismerésben részesüljünk, nem várhatjuk, hogy a külföldiek mindig idejőjjenek. Hiába szeretnénk, hogy elismerjenek bennünket, ha azt se tudják, kik vagyunk. Éppen ezért a Magyar Nagyszonyok című könyvemben a nagyszonyok életrajza nemcsak magyarul, hanem angolul is szerepelt. Amikor külföldieknek tartok tárlatvezetést, és megértik a szobrok történetét, őszintén gratulálnak. Vagy például van egy tajvani gyűjtőm, aki elvitt egy Patrona Hungariae szobrot a tajvani irodájába, anélkül, hogy ismerné a magyar történelmet. Miután elmagyaráztam neki, ki „Magyarország patrónája”, egyszerűen elvarázsolta... Pedig még csak nem is katolikus.

– Jó, hogy ily módon a magyar kultúrát a határokon túlra is eljuttathatjuk.

– Igen, különösen jó érzés. Csak tudni kell úgy megosztani, hogy megértsék. Nem viselkedhetünk elutasítóan, a művészetnek ez nem is lehet a célja. A lényeg, hogy a néző rácsodálkozzon, érdeklődjön iránta, elgondolkozzon, örömet lelje benne és szeresse.

Jelképeink: a nemzeti kultúra mindennapos őrzői

Marton Árpád | Fotó: Marton Árpád

Dr. Nagy Ádám muzeológus 1965 óta gyűjti a nemzeti jelképeket: himnuszokat és címereket. Közel kétszáz nemzet himnuszáat megszámlálhatatlan változatban felölelő gyűjteménye birtokában határozottan állítja: Kölcsey és Erkel alkotásánál nem találni szebbet a világ himnusza között. Ám nemcsak Himnuszunk különleges, de a hozzá való viszonyulásunk éppígy. Kevés nemzet fia rendül meg annyira himnusza hallatán, mint a magyar, mégis ritka, hogy olyan húzódozva, szinte szégyenlősen énekelnek, mint mi. Az is „hungarikum”, hogy vérre menő vitákba bocsátkozunk a zenei változatok vagy épp címerformáink kérdésében.

➤ **A Móra Ferenc Múzeum nyugalmazott numizmatikusa szerint minden az iskolában dől el. Fontos a hagyomány tartalmának, értelmének megismertetése, de ami ennél is fontosabb: a pedagógus viszonya saját nemzeti jelképeinkhez. Nemzeti jelképeink fennmaradásának kulcsa a tudatos átörökítés.**

– Magam is apai, családi örökségképpen kaptam beavatást a Himnusz tiszteletébe. Amikor a hatvanas években lemezjátszót vettünk, az elsők között szereztük be a Himnuszt, 78-as fordulatszámú lemezen. A Himnuszt játszó, XIX. századi svájci falióra is családi hagyaték. A maga idejében igen divatos darab lehetett, annál is inkább, mivel az osztrákokkal szembeni ellenállásnak adott hangot, valahányszor megszólalt. Ez bizony csöndes, polgári rebellió volt nemzedékeken át a szalonban. Arra is remek példa, hogy a magyar Himnuszt egészen 1989-ig egyedül a közmegegyezés „kodifikálta”.

– **Mind a himnuszok, mind a címerek története meglepően rövid szakaszt fed le az emberiség történetében ahhoz viszonyítva, hogy minden emberi csoportosulás hajlamos jelképekkel fejezni ki identitását. Ez a törzsi társadalmak óta így lehetett. Mégis: a mai értelemben vett címereket csupán a lovagkorból, a nemzeti himnuszokat pedig az újkorból eredeztethetjük.**

– Ez persze attól függ, mit nevezünk himnusznak vagy címernek. A megkülönböztető szimbólumok története mindenképp jóval messzebbre vezet vissza az időben. A himnológia érdeklődése az ókori görög és római irodalomtól és liturgikus zenétől egészen a mai egyesületi himnuszokig ível.

Számomra a himnuszok azért érdekesek, mert nagyon erőteljesen utalnak az adott nép karakterére. Így gondoltam a gyűjtés kezdetén, de sok esetben csalódtam. Dallamuk, szövegük, érzelmi alapállásuk mind-mind elemezhető. Az indulóritmusú, katonai tónusú himnuszok például meglehetősen egyformák. Nem beszélve arról, hogy számos himnusz szövege rendkívül gyöngye. A magyar Himnusz mind a zene, mind a szöveg szempontjából magasan kiemelkedik közülük. Elsőrangú költemény egy magas rendű zenei alkotással ötvözve. Nem sok nemzet büszkélkedhet ilyen minőségű himnusszal.

– **Hisz két zseni alkotása. Kölcsey Ferenc verse 1823-ban készült el, Erkel Ferenc 1844-ben szerzte hozzá a zenét. Annál érdekesebb, hogy még az 1848/49-es szabadságharcban is inkább az Egressy-féle Szózat-megzenésítést énekeltek himnusz gyanánt.**

– A kettő közötti népszerűségi különbséget nem tudjuk pontosan a kezdetekkor. Mindenesetre különös és prófétai előrelátás, hogy Bartay Endre, a Nemzeti Színház igazgatója 1843-ban pályázatot írt ki Vörösmarty Szózata, majd 1844-ben Kölcsey Hymnusa megzenésítésére. Az utóbbi csak 1829-ben látott napvilágot az Auróra című irodalmi almanachban, a Szózatot pedig 1836-ban írta meg a költő, s még ebben az évben megjelent nyomtatásban, sőt első zenei változatában is. A korabeli lapokból ugyanakkor kitetszik, hogy a nemzet szívében elsőprő vágy élt, hogy legyen végre saját nemzeti himnuszunk.

A nemzeti himnuszok előzménye, a holland, az angol vagy a francia himnusz még a XVII-XVIII. században keletkezett, a német Gott erhalte Haydn zenéjével

pedig már a XIX. század szülötte, sok más ország első himnuszával egyetemben. Szerencsés történelmi egybeesésről beszélhetünk a mi himnuszunként énekelt dalaink esetében: mindkettőben a nemzeti öntudatra ébredés nyert kifejezést. Nem véletlen, hogy Párizsban a Szózatot énekelve úgy fogadták a magyar követeket, mint akik „a magyar Marseillaise-t” hozzák.

– Kölcsey nem érthette meg, hogy Hymnusa imává lett a nemzet ajkán. De vajon annak szánta-e az eredeti költeményt?

– Föltétlen benne volt mindaz, ami egy új korszakot fémjelez. Az Aurórában Kisfaludy Sándor is megjelentetett egy himnuszt. Kölcsey versében ellenben a tömör történelmi összegzés a zseniális. Érdemes egybevetni a görög himnusszal, amelynek szövege a mi himnuszunkhoz hasonlóan éppen 1823-ban, zenéje pedig 1844-ben keletkezett. A görög himnusz ugyancsak történelmi áttekintés, csak hogy 158 versszakra terjed. Kölcsey briliánsan megoldja nyolc szakaszban. Más példaként nézhetjük akár az indiaiak, akár a norvégok himnuszát – mindkettő irodalmi Nobel-díjas költő: Rabindranath Tagore, illetve Björnson Björnstjerne versére született –, mégis hiányérzetünk támad a Kölcsey-Erkel-remekhez viszonyítva.

– Herderi, történelemfilozófiai idők jártak. A nemzetek, kivált az elnyomottak, azon igyekeztek, hogy megmaradjanak, hogy meghatározzák saját helyüket a világban. S ha már Herdernél tartunk: köze lehet-e a Himnuszunk kimagasló minőségének valamiféle nemzetkarakterológiához?

– Épp ez a himnusz kutatás legfőbb szépsége. Egy-egy himnuszban bonyolult összefüggésekben nagyon sok minden megjelenik. Kezdve a keletkezés körülményeitől – hogy például harci indulónak íródott-e, mint a Marseillaise, vagy épp pályázati kiírás nyomában –, egészen addig, hogy egyén és társadalom viszonya, a történelmi hely és pillanat miként tükröződik benne. A döntő kérdés mindig az, hogy mennyire képes eltalálni egy-egy himnusz a nemzet lelkiségét, mennyire ragad meg a nemzet lelkében. Épp ez az a pont, amiben véleményem szerint a magyar Himnusz egyedülálló, én legalábbis elvéve találtam más nemzetek himnuszai között hasonlóan bravúros ráhangolódást a nemzet lelkületére. Csepeli György, aki a szociálpszichológus szemével vizsgálta a kérdést, maga is egész sor lehetséges magyarázatot fölvet, vajon miféle nemzeti identitástudat sűrűsödik egybe a Himnuszunkban. Tény, hogy évszázadokon át a Boldogasszony, anyánk fejezte ki a nemzet lelkét. Protestáns körökben a 90. zsoltár. Utóbb a Rákóczi-induló lett a Habsburg-ellenesség kifejezője. A mai Himnusz befogadtatása a legkülönfélébb tényezők ritka egybeesésének köszönhető, ez vitathatatlan.

– Lukácsy Sándor szerint az egyik magyarázat az lehet, hogy a Himnusz szövegében zseniálisan összegződik évszázadok nemzeti önreprezentációja: prédikációk, zsoltárok, nagyjaink számvetése sorskérdéseinkkel. Sárosi Bálint pedig oda nyilatkozott egy ízben, hogy mind a Himnusz, mind a Szózat a verbunkos lejtésének köszönheti népszerűségét.

– Bizonyos, hogy a népszerűséghez, az elterjedéshez elengedhetetlen volt a zene. Balassi, Tinódi vagy Csokonai idejében ez természetes velejárója volt még a költészetnek. Kölcsey is megemlíti, hogy figyelni „a nép zenéjének tónját”. Azt már, hogy a kettő közül miért a Himnusz kerekedett fölül, nemigen tudnám megindokolni. Tény, hogy a Himnuszt el lehet énekelni a Megismerni a kanaszt nótájára éppúgy, mint a reformátusok által énekelt 130. zsoltár dallamára. Mindmégannyi adalék arra, hogyan összegződik és tör fel egy sor nemzeti idióma két ilyen zseni tollán, mint Kölcsey és Erkel. Ha mindeme körülményeket figyelembe vesszük, egykönnyen megválaszolhatjuk az olyasféle vádakat, hogy a Himnusz pesszimista volna. Hogyan válhatott volna közkedveltté, ha így lenne? Az emberek lelkese-dést, lelki megnyugvást várnak egy himnusztól. Fischer Ádám karmester szerint sorozatos nemzeti tragédiáink – 1849, Trianon – tehetősek felelőssé amiatt, hogy „lelassult” a Himnuszunk. Nem hinném, hogy ez egycsapásra megoldódnék, ha a nemzet sorsa jobbra fordul. Szerintem épp ellenkezőleg: tudatosan kell

Ha az iskolában úgy tanítják, hogy a Himnusz pesszimista, felnőttkorban már nincs mit tennünk. Tudatosan kell dolgoznunk azon, hogy a benne lévő pozitív tartalmat szólaltassuk meg.

dolgoznunk azon, hogy a benne lévő pozitív tartalmat szólaltassuk meg a Himnuszunkban. 1982. március 15-re jelent meg a „nemzet nagylemeze”-ként hivatkozott korong, egyik oldalán a Himnusz, másikon a Szózat különböző előadásaival, szöveges irodalmi idézetekkel vegyítve. Lesír róla a búbánat. A baj az, hogy a 80-90-es években megindult CD-kiadásokon ma is ugyanez a le-targikus fölvétel használatos. A 30-as években Fricsay Richárd vezényletében van méltóság, mégsem vontatott. Az 1953-ban készült Erkel-filmben kifejezetten erőteljesen, lelkesülten szólal meg. Ferencsik János le tudta vezényelni két perc alatt. Legutóbb már két és fél percnél tartottunk.

Ha az iskolában úgy tanítják, hogy a Himnusz pesszimista, felnőttkorban már nincs mit tennünk. Elég megnézni, milyen mélabúsan szólal meg egyszerűen az Országházban. Lesújtó! Somogyvári Ákos karmester, aki egyébként Erkel-leszármazott, alaposan utánanézett, mielőtt előállt volna a Zeneakadémiai ünnepeken a hitelesen előadott változattal. Nem csupán élettelibb, de az eredeti verbunkos lüktetése is érződik belőle. Máskülönben úgy érzem, a Himnuszt a maga szimbolikus-költői-zenei komplexitásában még mindig nem kezeli az őt megillető rangon az alkotmány, hisz egy zenemű kottakép, netán autentikus hangfölvétel nélkül nem szolgálhat etalonképpen.

– Különösen viszonyulunk a Himnusz énekléséhez is. Néha az az érzésem, hogy mindazok, akik nem szoktak hozzá a közös templomi énekléshez, egész egyszerűen nem tudnak mit kezdeni nemzeti imánkkal.

– Nincs szomorúbb, mint a Himnuszt dűnnyögő és mormogó emberek látványa. Nézzük csak meg a hívős angolokat egy szeptember 9-i ünnepeken. Ováció tölti be az Albert Hallt. Nálunk lejátsszák a Himnuszt – néha még színházban is – egy bánatos hangfelvételtől, aztán méla csönd. A másik véglet, amikor futballdrukkerek ordítják, amiben legalább valamiféle közösségi összetartó erő azért mégiscsak megnyilvánul. Az viszont a szocializmus öröksége, hogy még ha Kodály-nak sikerült is szembeszegülnie Rákosi akarataival, és így a Himnusz megmaradt, az énekléséről leszoktatták a nemzetet. Napjaink képtelen divatja szerintem, hogy a Himnusz után elénekeljük a Székely himnuszt is.

Minden tisztelettel együtt, ami a Székely himnusz kohéziós erejét illeti, bizarrnak tartom. A magyar Himnusz az egész nemzetet szimbolizálja, az elszakított nemzetrészeket is külön-külön. Mindez jelzi azt az ideológiai zűrzavart, amely napjainkat jellemzi.

– Ami látványosan mutatkozik meg a címerhasználatunk körül rendre föllángoló vitáinkban is. Ha arra gondolunk, hogy 1848 az Anjou-ház idejétől fogva használatos uralkodócsaládi címerek elemeit tette meg nemzeti címerünkül, tetézzve mindez a Szent Korona jelképiségével, újabb ellentmondást találhatunk nemzeti identitásunk kérdéskörében.

– Nincs kellő tudásom arról, hogy egy nemzetet ehhez hasonlóan megosztana egy nemzeti jelkép használata. Mindazonáltal Bertényi Iván nézetét tartom követendőnek: mindez hagyományozás kérdése. Nincs értelme olyasmiről beszélni, mint „eredeti címer”. Ugyanaz a helyzet, mint a Himnusz esetében: az iskola nem tanítja meg, így a társadalom nincs tudatában, voltaképp mit is jelentenek számunkra a jelképeink. Ebben pedig nem az dönt, hogy milyen és hányféle tankönyvet használunk, hanem az, hogy maga a pedagógus mit szűr át az ismeretekből a maga nemzeti tudatává, és ezáltal mit hagyományoz át a diákságra. A kötődésen múlik az egész. Hallani olyan véleményeket, hogy miféle értelmetlen formáság vigyázzállásban énekelni a Himnuszt. A médiában számos esetben a riporter rábeszél a Himnusz hangjaira. Mindennek gyökere, hogy az egót istenítő világban nem számítanak a közös dolgok. Beláthatatlan, hová vezet, ha mindez így marad.

– Létezik a világban hivatalos kutató- illetve gyűjtőhelye a nemzeti jelképeknek: címereknek, himnuszoknak és a hozzájuk kapcsolódó tradícióknak?

– Egyetlen speciálisan himnuszokkal foglalkozó, stuttgarti intézményt ismertem, de az utóbbi időben nincs kapcsolatom velük. Egy angol kiadó öt évente megjelentet egy borsos árú kötetet a világ aktuális himnuszainak kottájával és nyersfordításával. A nemzeti könyvtárak nyilvánvalóan számon tartják a maguk e vonatkozású ismeretanyagát, de hivatalos fórumról, mondjuk valamilyen ENSZ-archívumról nem tudok. Amikor a Himnusz-kiállításommal az Erkel-évfordulón Gyulán szerepeltem, fölmerült az ötlet, hogy a gyulavári kastélyban bemutatott uniós himnusz-sorozat alapján érdemes volna kiszélesíteni a tematikát a világ himnuszirodalmának egészére. Milyen szép gesztus volna, ha Erkel szülővárosa a Világ Himnuszainak Fővárosa lenne! Sajnos a valóság szűkmarkúbb az álmodozásoknál. Nemrégiben szóba került egy vésztői gyűjtőtársam egyedülálló, nemzetközi gyűjtést reprezentáló hagyatékának köztulajdonba vétele. A helyiek forrásai minden jószándék ellenére sem bizonyultak elegendőnek, így talán örökre elveszett a nyilvánosság-nak egy unikális Himnusz-gyűjtemény.

Darabáru

Aczél Petra | Fotó: Nagy Gábor

> Egy karácsonyi zenei albumot kerestem a CD-k között, de nem találtam. Az ünnepi készülődés hevében meglehetősen ingerülten gyanúsítottam családom tagjait azzal, hogy előre megfontolt hanyagsággal eltették valahová az ünnepnek ezt a fontos kellékét. A fiam azonban nem hagyta, hogy a szemrehányások hulláma tovább gyűrűzzön, és egy tömör mondattal helyre rakott: Töltsd le a netről! Amikor pedig már csak egy megkönnyebbült kattintásnyira voltam attól, hogy valóban újra meglegyen az album, akkor megkérdezte: Kell róla minden? Nem elég csak a Csendes éj?

Korunk médiája nem kedveli a befejezett dolgokat, az egészet. Ma csupán az ingyencék értékelnek egy teljes komoly- vagy könnyűzenei albumot, a zenehallgatók nagy része inkább csak egy részletet, klipet, dalt tölt le vagy néz meg a videómegosztókon. Darabokat az egészről. Ma nem műveket idézünk, hanem idézeteket idézünk: olvastad azt a jó idézetet ettől és ettől? – kérdezzük. Az új média kora feldarabolós, kép helyett pixelben, egész helyett részekben tanít keresni, gondolkodni.

Ma már nem kell tartanunk a múzeumőr árgus tekintetétől és kérlelhetetlen szigorától, amikor egy műalkotáshoz közelebb lépve vizsgálgatnánk a mester kéznyomait. Elég csak a világ nagy képtárainak honlapjára látogatnunk, vagy egyszerűen a keresőbe beütnünk a remekmű címét (vagy egy szót belőle), és egészen aprólékosan vizsgálhatjuk – a képfelbontástól függően – az alkotást. A híres és népszerű festményekről készült digitális képekkel magunk is dolgozhatunk, például jókedvünkben Mona Lisa titokzatos arcának helyébe a szomszédunk dűsbajszú portréját helyezhetjük, és másodpercek alatt ezrekkel oszthatjuk meg. Ha ügyesek voltunk, igazi kulturális „járványt” (közkedveltebb nevén mémet) indítottunk el, amely majd végigterjed a digitális világban.

A filmeket a digitális televíziókról vagy a netről könnyedén és hivatalosan letölthetjük, különösen a művészi értékűeket, hiszen ott senki nem remélt nagy hasznot, így valóban a közé lehet. Klasszikusaink már elektronikus könyvtárakban elérhetőek, és Széchenyi műveiből vagy Weöres köteteből gombnyomással vágathatunk ki fontos gondolatokat, majd tehetünk be helyettük másikat. A szövegek tekintélye megváltozik, ahogy a szerzőké is. Ha egyáltalán tudjuk, ki a szerző, és valaki nem idézte rosszul azt a fránya idézetet. És ez még csak a jéghegy csúcsa.

Az új média nemcsak új készülékeket, új technikát, új gazdasági szereplőket jelent, hanem a kultúra megőrzésének, közreadásának, alkotásának és elérhetőségének új jelentésekkel teli módjait is. A kultúra ugyanis kódjával, médiumaival együtt jön létre és vesz körbe minket. Ez volt már a kérdés akkor is, amikor a klasszikusból filmet forgattak, és két óra alatt lement egy vastag Eötvös. Amikor fontosabb lett a zenei klip, mint maga a zene. És ez a kérdés ma is, amikor a digitális levesben (avagy kódban) egyszerre úszkál Munkácsy Krisztustrilógiájával a sátánista Marilyn Manson egyik velőtrázó koncertfelvétele. Ez a kérdés ma, amikor facebook-bejegyzésekből lesz bestseller irodalomtörténeti könyv. És nem fordítva. Ez volt a kérdése a fiamnak is, amikor azt kérdezte, elég-e a Csendes éj? Azt válaszoltam: Szerinted?

Mindennapi érintkezéskultúránk

Balázs Géza | Fotó: Nagy Gábor

> A hetvenes évek végén egy szociológus megállapította: a magas kultúra dolgában jól állunk, ám a mindennapi kultúra (viselkedéskultúra) hagy némi kívánnivalót maga után. Kiemelte az érintkezésformák, a szociális, gazdasági és politikai kultúra hiányosságait. S ezek fő okát a közösségek hiányában látta. Azóta megtörtént a politikai-gazdasági rendszerváltás, ennek voltak társadalmi következményei, alakulhattak közösségek. Itt az idő, hogy számot vessünk: hogyan állunk a mindennapi kultúra terén.

Jól állunk. A szociális, gazdasági és politikai kultúra virágzik, de most maradjunk csak az érintkezéskultúránál. A köszönéskultúra annyira fejlődött, hogy a Jó napot kívánok helyett ma már megteszi a Jó napot, a Viszontlátásra helyett a Viszlát, telefonon: Viszhall. Az egyetemi hallgató ímélt ír a tanárának, sajátos, egyedi helyesírással: „Jónapot tanárúr!, a professzorasszony-nak is: „Kedves Mária!” Egyre többen köszönnek a médiában és nyomán a hétköznapiakban is: Szép napot-tal, ami ugyebár hagyományos magyar köszönésforma.

Érintkezéskultúránk különösen biztos területe a nők megszólítása. Egy Kovácsné Kis Éva vagy Kovács Jánosné ügyintézőt asszonyomnak és hölgyemnek, esetleg Kovácsnének szólítunk. Ha ez nem sikerült, akkor sehogy. Ha valakit udvariasan „asszonyomnak” szólítanánk, örvend neki, bár lehet, hogy nem asszony. Ha „hölgyemnek”, akkor azért nem biztos, hogy „hölgy”. Szólítjuk még úrhölgynek és úrnőnek is, hogy teljes legyen a történelmi repertoár. Az úrnőt saját fülemmel hallottam egy nógrádi kastélyban, s egy röpke pillanatra úgy éreztem, hogy megértem a munkásmozgalmat.

A cső, csövi, csőváz, csumi, csákány, hali és egyéb köszönési formákat illethetné kritika, de hát ezek az ifúsági nyelv, a szleng elemei, komolyabban nem befolyásolják az érintkezéskultúrát. Főleg azért nem, mert a nyelvi mintaként is szolgáló médiában ilyen egyre kevésbé hallható.

A b. ú. é. k. rövidítést a 2014-ben tervezett megújított helyesírás búék formára rövidíti, mert fél évszázad alatt csak kevesen tudták megtanulni a szabályos formát. Ötven év múlva pedig ajánlható lesz a bujék forma is, mert a búék leírásával is lesznek gondok...

Hallottam valahol, hogy a politikai rendszerváltás lehet egy év, a gazdasági néhány év, a kulturális és mentalitásbeli viszont legalább egy nemzedéknyi idő. És ez nem is sok. Ráadásul már eltelt jó pár év. Még jó, hogy nem siettünk vele, mert lehet, hogy rossz irányba indultunk el!

Akit nem riaszt el néhány „kölyök a hátsó udvarból”

Mizsei Bernadett

Nagy pillanat a tanár szakmai életében, amikor olyan gyerekekkel találkozik, akiknek ő fedezheti fel a tehetségét, s megnyithat előttük egy-egy kaput – véli a Bonis Bona A nemzet tehetségeiért díjjal kitüntetett **Pozsonyiné Puskás Gabriella**. A Pécsi 500. Számú Angster József Szakképző Iskola pedagógusa kiemelkedő eredményeket ért el olyan nehéz sorsú diákokkal, akikről sokan egyszerűen lemondtak volna.

– **Mi a véleménye arról, hogy a szakmában „alulmotiváltak” nevezik azokat a diákokat, akikkel foglalkozik? Tapasztalatai szerint helyes ez a megfogalmazás?**

– Ha szakiskoláról esik szó, az embereknek általában csak negatív dolgok jutnak eszükbe: kontraszelektált, alulképzett pedagógusok, iskolai agresszió, idő előtti iskolaelhagyás, bukások tömkelege... Az alulmotivált kifejezést én nem használnám, hiszen ezeket a gyerekeket valójában nincs, aki ösztönözze, de erről nem ők tehetnek. Helyettük a deprivált szóval érzékeltetem azt a kérdéskört, ami egyébként igen összetett társadalmi jelenséget takar.

Azt észleltem, hogy a közoktatásba kerülő gyermekek nagy részének szülei – akik pusztán már csak az egy főre jutó havi jövedelem alapján is a depriváltak (azaz a hátrányos helyzetűek, ezen belül a jövedelmi szegények) osztályába tartoznak – általában nem képesek a gyermekeik tanulmányi teljesítményéért és magatartásáért felelősséget vállalni. Holott ezt nemcsak az érvényben lévő családjogi és közoktatási törvény írja elő számukra, hanem – mint szülőknél – elemi kötelességük lenne gyermekeik effajta felügyelete, irányítása.

A rossz, előnytelen élethelyzetek, életkörülmények általában valamiképpen összefüggenek, hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű, halmozódó társadalmi egyenlőtlenséggé szerveződnek, és többnyire újratermelődnek az új nemzedékekben. A depriváció nemcsak az anyagi javak hiánya, hanem a tisztességes emberi kapcsolatokhoz, szolgáltatásokhoz, esélyekhez való hozzáférés kirívó egyenlőtlensége is. Ez a tudományos megközelítése a kérdésnek. A mindennapokban számomra ők a „Kölykök a hátsó udvarból” – ahogy ezt a Korál együttes megénekelte.

– **Mióta foglalkozik nehéz sorsú gyermekekkel?**

– Lényegében mióta a tanári pályámat elkezdtem.

– **Mikor került az Angster József Szakképző Iskolába?**

– 1980 óta tanítok és nevelek. A pályámat falusi iskolákban kezdtem. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy Mozsgón megismerkedhettem két néptanítóval: *Legyeltóti Jánossal* és *Péteri Ferencsel*. Mindketten szerepeltek *Sára Sándor Krónika* című filmjében, sokat meséltek a Don-kanyari eseményekről. Történeteikből megtudtam, hogy a néptanító kulcsfontosságú ember volt a faluban, afféle szellemi mindenés, akinek a tanácsát mindenki kikérte és meghallgatta. A velük való találkozás nagyban befolyásolta a pályámat.

32 éve ugyanabban az iskolaépületben dolgozom. 1995-ig általános iskolai tanárként, onnantól a szakképző iskolában. Mindig törekedtem arra, hogy a hátrányos helyze-

tű tanulókra nagyobb gondot fordítsak. A szakképző iskola tele van hátrányos helyzetű vidéki és városi gyerekekkel.

Időközben – történelem-ország szakos lévén – elvesztettem az egyik szakomat. A középiskolában latin nyelvet tanultam, a nulláról indulva kellett felkészülnöm a német középfokú nyelvvizsgára. Elvégeztem a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a romológia szakot, beás nyelvből alapfokú vizsgát tettem. Azt, hogy maradtam, megmaradtam a szakiskolában, nagyrészt ezeknek a tanulmányaimnak köszönhetem.

Az *Útravaló* program keretében folyamatosan mentórálok tanulókat. Részt vettem a szakiskolai fejlesztési programban (SZFP) is annak megszűnéséig. Rendszeresen járok szakmai továbbképzésekre, konferenciákra. A szakiskolai tanulók történelem versenyre való felkészítésében egyre eredményesebbek vagyunk. Igazából ez nemcsak szaktantárgyi felkészítése a gyerekeknek, hanem lelki támogatás is. 2013-ban az iskolámban megkaptam *Az év pedagógusa* címet.

– Miért választja egy tanár ezt a nehéz területet, mi ösztönözte?

– Nem választottam: együtt jár a pedagógiai munkával az, hogy nehéz sorsú gyerekekkel kell foglalkoznunk. Nagy pillanat a tanár szakmai életében, amikor olyan gyerekekkel találkozik, akiknek ő fedezheti fel a tehetségét. Megnyithat egy-egy kaput, ahonnan a hátrányos helyzetű tanulóknak új perspektívát tud mutatni. Apró sikereknek együtt örülni a tanítványokkal – ezekből építkezve lehet ezen a pályán maradni.

– Milyen eredményeket ért el a diákjaival?

– 2009 óta hat alkalommal jutottak be diákjaink az Országos Szakiskolai Közismereti Tanulmányi Verseny országos döntőjébe történelem tantárgyból. Két első, egy harmadik, egy negyedik, egy ötödik, egy tizenötödik, egy tizenkilencedik helyezést sikerült elérnünk. A regionális döntőben már korábban is részt vettünk, általában két-három tanulóval. Ezek a számszerű eredmények. Azt gondolom, hatalmas sikernek tekinthető, hogy a gyerekek át tudták lépni saját határaikat, el merték hinni magukról, hogy képesek helytállni egy ilyen versenyen.

– Mire a legbüszkébb?

– Az idei tanév ismét kihívásokat hozott. Elindult az új szakiskolai közismereti képzés a 9. évfolyamon, a HÍD-program, tizenegy osztályban tanítok, osztályfőnöke vagyok egy karosszerialakatos-villanyszerelő szakmás osztálynak. Még állom a sarat! Az élet sokszor nehéz helyzet elé állított, azonban minden engem ért csapásból fel tudtam állni, és megértőbbé váltam mások szenvedése iránt.

”

2009 óta hat alkalommal jutottak be diákjaink az Országos Szakiskolai Közismereti Tanulmányi Verseny országos döntőjébe. Hatalmas sikernek tekinthető, hogy a gyerekek át tudták lépni saját határaikat, el merték hinni magukról, hogy képesek helytállni egy ilyen versenyen.

”

– Mi a legnehezebb az anyagi és lelki értelemben is hátrányos helyzetűnek mondható diákok tanítása-nevelése során?

– A tanulókkal való foglalkozás erős érzelmi bevonással is jár, ami a tanárt is megviseli lelkileg. Nem csoda, hogy a pedagógusok lelki egészsége olyan gyatra. Az ilyen kamaszokat szelídíteni nehéz, és mégis könnyű. Vágynak a törődésre, mert abból kevés jut nekik. De az emberi kapcsolatokban suták, kommunikációs és magatartási nehézségeik vannak. Egyéb devianciáik elnyomják az esélyeiket. Megtalálni a kiváltó okot, oldani a gátakat, rávenni őket a normák követésére, ez a nehéz.

– Milyen saját módszerei, praktikái vannak?

– Sok pedagógus-továbbképzési programon vettem részt. Voltam integrációra érzékenyítő tréningen, tanultam tanórai differenciálást, tanulói teljesítmémmérést, hatékony projektoktatást, iskolai jogokat, foglalkoztam az érzelmi intelligencia fejlesztésének lehetőségeivel. Kollegáim eljutottak Hejőkeresztúrra, megosztották velem tapasztalataikat. De jártunk Gyarmecskén is, ahonnan több tanuló kerül az iskolánkba. Legutóbb *Gyarmati Éva* előadása volt rám nagy hatással. Az így szerzett ismereteket, módszereket beépítem a tanórákba. *(A hejőkeresztúri modellel, illetve a H2O Programmal az Új Köznevelés 2013. évi 2. számában foglalkoztunk. A magyarmecskői Általános Iskola helyi hátránykompenzáló és fejlesztő programjáról pedig az OFI honlapján találnak tanulmányt. – A szerk.)* Igazából praktika nincs; a folyamatos tanulás és a nyitottság az, amivel egy pedagógusnak rendelkeznie kell. Az eltelt 34 év megtanított arra is, hogy nincs egyedül üdvözítő módszer. Mindenki maga kell, hogy rátaláljon arra, mivel tudja lekötni a gyerekek figyelmét. Rengeteget kell dicsérni őket, elhítni, hogy képesek

megfelelni a követelményeknek, és kellő munkával és kitarással elérhetik céljaikat. Természetesen a történelmet is úgy lehet érdekesebbé tenni, ha a tanár jól ismeri egy-egy osztály képességeit, tantárgyi diagnózist készít, egy tanévben nyilván többször, és a diagnózisra alapozza a tanítást. A tanulókkal való célzott beszélgetések révén is szerzünk információkat a pedagógiai munkánk javításához.

– Honnan marad energiája a tanórák utáni foglalkozásokra?

– A versenyfelkészítésen részt vevő tanulók rendkívül nyitottak, érdeklődőek. Ezért ez igazi feltöltődést, „örömenélést” jelent számomra.

” Családommal sok időt töltünk együtt, rengeteg programot szervezünk, a lányaimmal nagyon bensőséges a viszonyunk. A biztos családi háttér és támogatás az, ami nélkül nem tudnék helytállni a munkámban. És az iskolában is nagyon jó csapat vesz körül. A kollégáimmal rendszeresen esetmegbeszéléseket tartunk, egy-egy kimerítő pedagógiai feladatot többen is segítünk egymásnak megoldani. ”

– A családjára marad idő?

– A család mindig az első helyen állt. Lányaim felnőttek, mindketten a PTE Közgazdaságtudományi Karán végeztek. Érdekes, hogy egyikük sem készült pedagógus pályára, mégis úgy látom, hogy örökölték a „tanári vénát”. Nagybibik lányom tréningeket tart, a kisebbik pedig néhány alkalommal segítségemre volt a vállalkozási ismeretek tantárgy tanításánál, és azt mondta, nagyon élvezte az előadói szerepet.

Családommal sok időt töltünk együtt, rengeteg programot szervezünk, úgy gondolom, hogy lányaimmal nagyon bensőséges, baráti viszony van köztünk. Szívesen járunk együtt színházba, moziba, koncertekre, sokat sétálunk. Ez az idő számomra a legfontosabb, hiszen a biztos családi háttér és támogatás az, ami nélkül nem tudnék helytállni a munkámban.

A Bonis bona díj átvétele

– Milyen visszajelzéseket, elismeréseket kap a diákjaitól, a szülőktől?

– A tanár munkájának aranyfedezete a bizalom. Amikor a segítségemet kérik egyéb ügyekben is, nem csak a tanulásban, tudom, számítanak rám. Ez az elismerés a számomra.

– Érezte már úgy egy-egy diák esetében, hogy a helyzete reménytelen? Megesett már, hogy majdnem feladta?

– Igen. Számos reménytelennek tűnő diákom volt, persze csak a velük való pedagógiai munka kezdetekor. Aztán szép lassan összeszoktunk, és elindultunk a kitűzött cél felé. Sok-sok esettanulmányban rögzíthettem volna a nehézségeimet, a tanácsstalanságomat a tanulóimmal és a szülőikkel, de esettanulmányok írására már nem maradt erőm.

– A nehéz kihívások után hogyan lép tovább?

– Nem vagyok egyedül az iskolában, nagyon jó csapat vesz körül. A kollégáimmal rendszeresen esetmegbeszéléseket tartunk, egy-egy kimerítő pedagógiai feladatot többen is segítünk egymásnak megoldani.

– Milyen érzés volt átvenni a Bonis bona díjat, mit jelent Önnek ez az elismerés?

– A szakiskolában a közismereti tantárgy amolyan „ráadás”, hiszen a szakmai tárgyak számítanak igazán. A díjjal „rangot” kapott a tantárgyam, az iskolám. A Nemzeti Színház színpadára fellépve tényleg azt éreztem, a pedagógusé a főszerep. Visszajelzést kaptam a munkámról.

Dr. Dobos Krisztinára emlékezünk

Cziráki Szabina | Fotó: Fischer Edina

Emberség, bölcsesség, tisztesség és tisztelet, szakmai tudás, humor, alázat, kedvesség, hitelesség, és még sok pozitív szó, gondolat és kifejezés, amelyekkel le lehetne írni Dobos Krisztinát és munkásságát.

Azét a Dobos Krisztinát, aki az elmúlt három évtized egyik kiemelkedő oktatáspolitikusa volt, akinek pedagógusként, egyetemi oktatóként és szakmai közéleti személyiségként végzett munkássága meghatározó részét képezte a magyar oktatásügynek. Szakmai tudása és embersége, hitelessége egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy minden közegben elfogadták, meghallgatták a véleményét.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben 2011-től volt jelen rendszeresen. A Nat Bizottság tagjaként részt vett a Nemzeti alaptanterv kidolgozásában, emellett főigazgatói tanácsadóként kulcsszerepet játszott a Nemzeti Tehetség Program szakmai irányításában.

A pályázókat, az együttműködő szervezeteket és saját munkatársait mindig partnerként kezelte. Optimizmusa és bölcsessége sokak számára jelentett útmutatást és segítséget saját fejlődésükben. Az oktatás és a tehetségügy iránti alázata példaértékű volt nemcsak környezetében, hanem mindazok számára, akik megismerhették munkásságát. Közvetlensége mentes volt minden manírtól, kedvessége pedig sokak számára okozott kellemes és vidám perceket. Mindemellett szakmai kérdésekben, ha kellett, keményen képviselte a véleményét, arra azonban mindig figyelt, hogy ezzel másokat ne minősítsen és ne sértsen meg. Kritikai észrevételeit konstruktívan fogalmazta meg, ami lehetőséget teremtett mindenki számára arra, hogy tanulhasson belőle.

Vezetőként kiérdemelte a munkatársak tiszteletét, humorával pedig gyakran oldott fel feszült helyzeteket. Számára mindig a feladat lehető legjobb elvégzése volt a cél, aminek érdekében keményen dolgozott.

Fantasztikus ember, az unokája „hőstetteit” lelkesen mesélő nagymama, elkötelezett pedagógus, felkészült, nyitott és pozitívan kommunikáló szakember, az értékeket mindig képviselő őszinte politikus, az egyensúlyt megteremtő és megtartó vezető, odafigyelő barát, a tehetségeikért folyamatosan dolgozó tanár – ő volt Dobos Krisztina, aki így él majd tovább az emlékeinkben.

Dr. Dobos Krisztina

1949. július 18-án született, 1967-ben érettségizett a Szent István Gimnáziumban. Az ELTE Természettudományi Karán diplomázott 1972-ben matematika-fizika szakos középiskolai tanárként, majd 1979-ben doktorált, disszertációját a sztochasztikus modellek témakörében írta. Ezt követően a GATE-n és a Szent István Gimnáziumban tanított. 1991–1993 között közoktatásért felelős helyettes államtitkárként dolgozott a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban. 1998–2005 között a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány (KOMA) kuratóriumának elnökeként tevékenykedett, 2005 őszétől pedig a Fasori Evangélikus Gimnáziumban volt matematikatanár és igazgatóhelyettes. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben főigazgatói tanácsadóként, majd 2012-ben a Nemzeti Tehetségfejlesztési Központ megbízott igazgatójaként dolgozott.

1998-ban Pázmány Péter-díjat, 2002-ben Graphisoft matematikatanár-díjat kapott, a 2012. március 15-i nemzeti ünnep alkalmából a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetésben részesült.

Hernádi Sándor

(1927-2013)

Váczy Zsuzsa

„Volt emberek.
Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.
Nem téve semmit, nem akarva semmit,
hatnak tovább.”

(Kosztolányi Dezső)

Lassan a velünk élő ifjúkori példaképek is elmennek. Hiába tudjuk, hogy ez elkövetkezik, mégis egyre jobban érezzük a betöltetlen űrt, amit maguk után hagynak. Ha volt biztos igazodási pontja életemnek, Hernádi Sándor tanár úr sok évtizeden keresztül az volt. A múlt idő használata persze ebben az esetben nem is helyes, hiszen amit tőle tanultam, az ő általa nyújtott példa, minta egész életemre meghatározó volt és az is marad.

Hernádi tanár úr pedagógusok generációit tanította több évtizeden át a középfokú tanítóképzéstől a főiskolai, majd egyetemi szintű magyar szakos tanári képzésig nyelvművelésre, nyelvtanra, nyelvhasználatra, szép magyar beszédre. Ha egy tanár munkája hatását, eredményeit mérni lehetne, biztosra vehetnénk, hogy az ő tanítványai, a nála végzett pedagógusok szakmai munkájukban, az anyanyelvi nevelésben igényesek, a helyesírás és a szép magyar beszéd tanításában az átlagnál többet tettek, hatékonyabbak voltak. Következtesen, kitarató munkával érte el, hogy hallgatói felkészülten, a nevelés, az anyanyelvi kultúra és irodalom iránt elkötelezetten lépjenek a katedrára.

A tanítványok közül néhányan pályaelhagyókká lettünk. A pedagógiai szakmai területen, a közéletben, a sajtóban, sőt az üzleti világban is sokan találtak hivatást, sokszor sikereket is azok közül, akik Hernádi Sándortól – a leckeönyvek tanúsága szerint – nyelvtant, beszéd-, illetve nyelvművelést tanultunk. A tőle kapott értékek – a szaktárgyi ismeretek, tudás mellett – az iskola falain túl is hasznosulni tudtak.

Amikor a hetvenes évek elején a budai képzőben megismertük, még nagyon fiatal volt, „korai negyvenes”. Ezt persze csak utólag számoltam ki, mert akkor első benyomásaink, tapasztalataink nem az életkorára vonatkoztak. Szokatlan, kissé régimódi eleganciája mellett a határozottság, következetesség és igen, a szigorúság voltak akkoriban a legjellemzőbb tulajdonságok, amelyeket érzékelünk, és az a szokatlan titokzatosság, különbözőség, távolságtartás, a bennünket körülvevő világtól, emberektől, amihez hasonlót nem nagyon ismerhettünk. Hosszú időbe telt, amíg az órát igazán élvezni tudtuk. Az óra eleji – többségében lesújtóan eredménytelen – tízmondatos tollbamondások, a következetes számonkérés és szigorú kritériumokon alapuló értékelés eleinte bizony nem mindenki számára tette vonzóvá az órát és a vizsgákat. Sokan közülünk csak később, a katedrán állva vagy a hivatás, a szakma más területein tevékenykedve tudták igazán értékelni azt a tudást, szemléletet, emberi tartást, amit tőle kaptak.

Személyes életéről nem sokat tudtunk. Az órákon vagy ritka beszélgetéseken azonban lassan megismertük irodalmi ízlését, pedagógiai, emberi hitvallását. Kemény, szorgalmas munka, szakmai igényesség, tisztelet a tanítványok és egymás iránt. Csak jóval később, amikor már felnőtt gondjainkat, örömeinket is megoszthattuk vele, kérhettük

EMLÉKEZÜNK EWΓEKESΩMK

véleményét, tanácsát, sőt néha közös munkákban is dolgozhattunk néhányan vele, derültek ki életéről, pályájáról olyan részletek, amelyek magyarázatul szolgáltak a diákkorunkban különösnek talált titokzatosságra, szigorúságra, belső erőre és kívülállásra.

A Szapárfalun született, szorgalmas és jó eszű kisfiú Szolnokon, a jó nevű Versegly Gimnáziumban tanulhatott tovább. Nem kis erőfeszítésébe került, hogy az egyszerű falusi iskolából hozott tudással a gimnáziumi években a legelsőkhöz emelkedjék. Tanulmányait azonban a háború más irányba kényszerítette. Ahogy egyszer később, már túl a nyolcvanon elmesélte, egy napon, az utcán orosz katonák gyűjtötték be a tizenhét éves diákot sokadmagával „malenkij robotra”. Így került a Szovjetunióba, ukrán bányába, fogolytáborba. Túlélte a tífuszt, a járványokat, a hideget, a durvaságot, a megaláztatást, az éhezést. Hamar megtanult oroszul, tolmácként használták tudását a táborban, elkísérhette rabtartóit, a tiszteket a közeli településekre, városokba. Közélről láthatta, tapasztalhatta, hogy a fogolytábor szögesdrót kerítésén túl sem sokkal jobb a világ, s a rabság közel öt éve alatt korán férfivá érett fiatalember már tudta: ezzel a rendszerrel, ezzel a hatalommal soha nem vállalhat semmiféle közösséget. Ehhez tartotta magát egész életében. Hazatérve aztán tanulmányait befejezve, tanári diplomával tanítani kezdte a pedagógusjelölteket.

Tanári munkája mellett gazdag szakmai életművet hagyott ránk megjelent tankönyveivel, nyelvi, irodalmi, nyelvészeti munkáival. Sokan csak ezekből, a több kiadást megélt könyveiből ismerik. Sok iskolában láttam kollégák kezében, polcain egyebek mellett a Nyelvédesanyánk, a Helyesírási önképző, a Stílusiskola, az anyanyelvi órákon kézikönyvként használt Észtekergető helyesírási játékok, a Helyesírási (verseny)edzés, a Játsszunk nyelvtant! vagy a Szórakoztató szóra készítő című köteteit is.

A nyolcvanas években néhány évig együtt dolgozhattam vele a pedagógusoknak rendezett

anyanyelvi táborokban. Akkoriban még nem léteztek hivatalos, akkreditált továbbképzések, ezekben a nyári kéthetes táborokban több száz tanító, tanár ismerkedett meg az akkor még forradalmian új pedagógiai módszerekkel, eszközökkel, szemlélettel. Hernádi tanár úr kurzusai rendkívül népszerűek voltak. Értett hozzá, hogyan lehet a nyelvtant, a nyelv- és beszédművelést élvezetesen, játékosan „tanítani”, megszerettetni. Szípkázó nyelvi lelemények, irodalmi példák, játékok, mondat-, szó- és feladatgyűjtemények adtak használható, értékes muníciót a kollégáknak. A közös munka során kollégáimmal együtt megismerhettünk egy másik, oldott és derűs Hernádi Sándort is, aki türelemmel tanított, szeretettel, humorral ötvözte foglalkozásait. Csakúgy, mint családi körben, szűk baráti körben is jól tudott mulatni a világ és az emberek furcsaságain. Erkölcsi tartása, értékítélete azonban nem változott, politikai változások nem befolyásolták véleményét. Az elmúlt évtizedekben, haláláig nem kapott állami elismerést, kitüntetést. Ha adták volna is a Kádár-korszak idején, nem fogadta el. Attól a hatalomtól? Nem. Nem tartozott semmilyen csoporthoz, még szakmai szövetséghez sem, mert nem akart. Tudta, hogy az önként vállalt belső ellenállás előbb-utóbb véleménykülönbséghez vezetne. Nem harcolt, nem keveredett konfliktushelyzetekbe, csak dolgozott lelkiismeretesen. Magányos volt és maradt egész életében. Pedig lettek volna lehetőségek kiemelkedni. Egészen ifjan például a Nyelvművelő Munkabizottságban együtt dolgozhatott Kodály Zoltánnal és Illyés Gyulával. Az ő útjukat járta ő is. Amikor elhatározták, hogy nyelvi folyóiratot indítanak, Hernádi tanár úr dolgozta ki az első számot, amit aztán Szó-beszéd címmel ki is adott a Gondolat Kiadó.

Január 22-én lett volna 87 éves. A magyar kultúra napján. Nekünk, tanítványoknak mostantól az ünnepelés mellé a megemlékezés is társul. Az ő életét, példáját és munkásságát is ünnepeljük. Nyugodjék békében!

Szabolcs Ottó (1927–2013)

Katona András

Elment történelemtanításunk nagy öregje, *Dr. Szabolcs Ottó*. Meghatározó és megkerülhetetlen személyiség volt, aki egész életét a történelemtanítás ügyének, a történelemdidaktika oktatása, tanárnemzedékek nevelése és továbbképzése feladatának szentelte. Fáradhatatlan tudományszervező volt, konferenciák sorát szervezte, közéleti tevékenységének sokoldalúsága páratlan. Tanszéket, főosztályt vezetett az Országos Pedagógiai Intézetben jó húsz évig, az ELTE BTK történelemdidaktikusa volt negyed századon át. Az itt általa szervezett és vezetett tanártovábbképzéseken pedagógus nemzedékek tudása bővült, szemlélete formálódott. Aligha volt történelemtanár e hazában, aki nem ismerte legalább a nevét, ne olvasta volna írását, hiszen publikációs tevékenysége is utolérhetetlen volt. Ezernél jóval több írása jelent meg, önállóan írt és szerkesztett kötetei is százas nagyságrendűek, a maga után hagyott vastag kéziratanyag szinte kimeríthetetlen forrása az utóbbi bő fél évszázad oktatástörténete kutatásának.

Unger Mátyással együtt elkészített *Magyarország története* című munkája több évtizeden keresztül az egyetlen és agyonolvasott népszerűsítő országtörténetünk volt. Több évtizeden át nagy szakértelemmel szerkesztette egyetlen történelemmódszertani folyóiratunkat, a *Történelemtanítást*. Haláláig tiszteletbeli elnöke maradt a jelenleg online változatban működő szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának, akárcsak az évtizedeken keresztül általa irányított Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozatának. A Magyar Történelmi Társulat fáradhatatlan munkása – egy évtizedig főtítkára – volt pályája kezdetétől szinte haláláig.

Szabolcs Ottó nemzetközileg is ismert, megbecsült szakember volt. Még a '70-es években elsőként hívott történelemtanári továbbképzésekre nem csupán külföldi, de nyugati előadókat is. Rendszeres résztvevője volt a különböző, többnyire kétoldali nemzetközi történelemtankönyv egyeztetéseknek. Az 1980-as évek elejétől fokozatosan bevezette hazánkat a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaságba, melynek alelnöke is volt. Ő volt az első, aki hazánkat képviselte a Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet tankönyvegyeztető konferenciáin, valamint megszervezte a magyar történelem, földrajz és állampolgári ismeretek tankönyvek rendszeres Braunschweigbe szállítását. Kevés embernek adatott meg a volt szocialista országok módszertanosai közül, akinek oly nagy tisztelettel és elismeréssel adóztak történelemdidaktikusi munkásságáról a nemzetközi társaság nyugat-európai képviselői. Szinte a kezdetektől felkarolta a határon túli (felvidéki, kárpátaljai, vajdasági) magyar történelemoktatás ügyét is.

Szabolcs Ottó szakmai egyedülállósága talán éppen abban rejlett, hogy munkásságában szervesen kapcsolódott egybe múlt és jövő, elmélet és gyakorlat, a tudós történész, az oktatási szakember és a történelemtanár habitusa. Halála pótolhatatlan veszteség. Vele egy nagy generáció egyik utolsó tagja ment el. Köszönjük, Szabolcs tanár úr, búcsúzunk, kedves Ottó, nagyon fogsz hiányozni!

■ VERSENYFELHÍVÁS

Az Európai Bizottság versenyt hirdet a fogyasztóvédelmi oktatás területén. 12-től 18-éves korú diákcsoportok, osztályok interaktív projektmunkáit várjuk az online vásárlás témakörében. Ez lehet videó, képsorozat, vagy bármilyen multimédiás tananyag. A projektre középiskolai tanárok nevezhetik be osztályaikat 2014. ápr. 2-áig. Eredményhirdetés május 20-án. A projekt az online vásárlás bármely aspektusával foglalkozhat, lényeg, hogy csapatmunkában készüljön és kreatív legyen. A versenyre való felkészülés során lehetőség nyílik együttműködni más európai iskolákkal is. A győztes osztály jutalma egy brüsszeli kirándulás, a második helyezett, választása szerint, projektort, interaktív táblát, számítógépet vagy könyveket nyerhet. Bővebb információkért kérjük látogasson el honlapunkra: <http://www.consumerclassroom.eu/hu/content/iskolák-közötti-verseny>

Az ELTE BTK

Erkölcstan, etika szakos pedagógus szakirányú továbbképzési szakot

indít egyéb diplomával rendelkező tanároknak a 2014-es őszi szemesztertől.

A program célja az etika és erkölcstan tárgy oktatásához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek átadása, a tárgy tanításához kapcsolódó szakmai és pedagógiai kompetenciák fejlesztése. A képzés két féléves; a hallgatónak félévenként 4-5 kurzust kell teljesítenie. Az oktatás szombati napokon zajlik.

További információ:

http://www.btk.elte.hu/file/ER_tanegys_glista.docx

FELHÍVÁS

Elsősorban az oktatási intézmények pedagógusai figyelmébe ajánljuk, hogy a MABÉOSZ – programjának megfelelően – ismételt megrendezi a

BÉLYEGSZAKKÖR VEZETŐI TANFOLYAMÁT.

A program ideje és helye:

2014. március 22. (szombat) és március 29. (szombat) 9 és 17 óra között a MABÉOSZ Székházban (1064 Budapest, Vörösmarty u. 65.)

Jelentkezni lehet:

dr. Berke Imrénél: berke.imre@freemail.com, mabeosz@invitel.hu
Telefon: 06-1 33-28-359

Pedagógusok számára a részvétel ingyenes.

A MI KÜLDETÉSÜNK,
HOGY FELKÉSZÍTSÜNK
KÜLDETÉSRE.

TANÁROKNAK TOVÁBBKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK
A SAPIENTIA FŐISKOLÁN

MESTERFOKOZATTAL ZÁRULÓ TANÁRKÉPZÉSEK

- ▶ Etikatanár (erkölcstanár)
- ▶ Hittanár-nevelő tanár
- ▶ Család- és gyermekvédő tanár

Szakmai bemeneti feltételek megléte esetén pedagógusoknak 2-3 félév képzési idővel megszerezhető szakképzettségek.

SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉS

- ▶ Gyakorlatvezető mentortanár

Mentori munka ellátására hittanári és etikatanári területen 2, illetve – az ELTE-vel együttműködésben – szakvizsgára felkészítő 4 féléves formában is.

PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉSI PROGRAMOK

- ▶ Erkölcstan oktatására felkészítő

Tanároknak 60 óras, tanítóknak 30 óras képzés.
Erkölcstan oktatására és az osztályfőnöki munka segítésére.

KÉPZÉSEK HELYSZÍNE:

A belvárosban, a Piarista köz 1-ben.

RÉSZLETEK:

www.sapientia.hu

ÉRDEKLŐDNI LEHET:

tanulmanyi.osztaly@sapientia.hu;

tel: (+36-1) 486-4484

cím: 1052 Budapest, Piarista köz 1.

MENTÁLHIGIÉNÉS ÉS SZERVEZETFEJLESZTŐ SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK

A Semmelweis Egyetem Egészségügyi
Közszolgálati Kar Mentálhigiéné Intézete
2014. szeptemberétől

*akkreditált mentálhigiénés és szervezetfejlesztő
szakirányú továbbképzést hirdet*

humán segítő foglalkozású szakemberek (pedagógusok, szociális területen dolgozók, lelkészek, orvosok, ápolók, stb.) részére.

Felvétel kritériuma:

főiskolai vagy egyetemi végzettség,
személyes alkalmasság.

A képzés időtartama:

4 félév, 387 óra, havonta 2 nap (péntek, szombat)

A jelentkezés és további információ:

www.mental.usn.hu

FAZEKAS MIHÁLY

> január 6.

A Hazai Tudósítások című folyóirat egy 207 évvel ezelőtti számában a következő híradás jelent meg: „a magyar flórának vagy inkább a Magyar füvészkönyvnek első része, mely a fő tudományra való bevezetést és a 13 elsőbb seregeket foglalja magába, már kinyomtatódott. Találhatni fog a könyv a tipográfiában és a Református Kollégiumban. Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály.” Fazekas Mihály: ismerős név. A legtöbb ember számára csak a Lúdas Matyi szerzője, pedig mennyi mással is foglalkozott!

1766. január 6-án született, Debrecenben. Ősei vagyontalan katona-nemesek voltak, apja pedig állatorvos és gyógykovács, vagyis korabeli fogorvos. Nem véletlen tehát, hogy már debreceni kollégista korában vonzódni kezdett a természettudományokhoz és a katonai hivatáshoz. 16 éves korában otthagyta az iskolát, és beállt huszárnak. Míg lassan – 14 év alatt – a főhadnagyi rangig vitte, bejárta fél Európát, egy csatában elvesztette egyik ujját. Két nagy szerelméről írt versei ma is őrzik Ruzsánda, a moldvai parasztlány és Ámeli, talán francia vagy flamand lány emlékét. Főleg az utóbbitól való elszakadás rázta meg olyan mélyen, hogy sosem nősült meg.

Hazatérve belevetette magát a közéletbe. Csokonai baráti köréhez tartozott, miatta és lokálpatriotizmusa miatt még Kazinczy Ferencsel is összekülönbözött.

Gazdasági vezetője lett a kollégiumnak, majd a város főpénztárnokának nevezték ki. Később ún. polgárkatonaságot, vagyis rendőrséget szervezett, melynek ő lett a kapitánya. Közben verseket írogatott, és rendszerezte, illetve tudományosan is elnevezte a hazai növényeket, mert ahogy a Lúdas Matyiban mondja: „akkor a füvek neve csak barom, ördög s szent vala; Füvészkönyv még nem lévén.” 1807-ben aztán azt is megírta sógorával, Diószegi Sámuellel együtt; élete utolsó éveiben pedig megtervezte és előkészítette a debreceni füvészkert kialakítását.

Még katonai szolgálata, vándorlásai idején ismerkedett meg egy Európa-szerte elterjedt mesével, mely már időszámításunk előtt 700 évvel is népszerű volt Asszíriában. Az uraság eszén túljáró szegény ember története őt is megihlette, s 1804-ben, 38 éves korában, ízes magyar nyelvezettel és furcsa mód, antik hexameteres formában megírta a maga Lúdas Matyiját. A kézirat egy évtizedig vándorolt kézzől kézre, s így jutott el egy

bécsi magyar orvostanhallgatóhoz, Kerekes Ferenchez, aki 1815-ben – a szerző tudta nélkül – kiadta a művet. Nyomban népszerű lett; azóta már 9 nyelvre lefordították, és számos kiadást megért.

Fazekas Mihály főhadnagyi, botanikus és költő 1828-ban halt meg. Életének mottója akár a Lúdas Matyi utolsó két sora is lehetne: „Törvénytelenül nem bánnt, hanem úgy ahogy illik, embertársaival; jól is végezte világát.”

MIKSZÁTH KÁLMÁN

> január 16.

167 éve, 1847. január 16-án született Mikszáth Kálmán. *Különös házasság* című regénye arra ihletett bennünket, hogy levelei alapján felidézzük az ő „különös házasságát.”

1870 nyarán Mikszáth szolgabíróvá esküdött lett Balassagyarmaton. Itt ismerkedett meg főnöke lányával, Mauks Ilonával. Első levelét 1871 őszén írta hozzá: „Legyen szíves Nagysád két ócska selyemkendőt vagy akármféle tárgyat (csak nagy ne legyen) selyemből kölcsön küldeni egy fél órára.”

Egy év múlva már többet sejtetően nyilatkozott:

„Tegnap arról gondolkoztam, hogy ugyan mit szeretnék én a világon legjobban? Először azt gondoltam, hogy jó volna burkus császárnak lenni; de később aztán egészen komolyan azt sütöttem ki, hogy az lenne a legnagyobb boldogságom, ha én itt ülnék, ahol most ezeket a sorokat írom, maga meg itt ugrálna, pajkoskodna vidám, örömteli arccal mellettem...”

Mikszáthnak már csak a zord apósjelölt beleegyezését kellett megszerezni a házassághoz. Egy előre megfogalmazott szülői engedélyt csempészett az aláírandó akták közé; Mauks Mátyás azonban precíz hivatalnok volt: elolvasás nélkül semmit nem írt alá. Így hát kitért a botrányra.

„Író! Szép dolog lenne, ha ezer holdja lenne hozzá, de szegény embernek ez nem pálya, nem kenyérkereset. Ebből is látszik, mennyire nem normális gondolkodású ember.”

A fiatalok számára egyetlen megoldás maradt. Ilona Pestre szökött vőlegénye után, és 1883. július 13-án titokban összeházasodtak. Az idill azonban nem tartott sokáig. Mikszáth fizetése kevés volt a család eltartásához, íróként pedig akkor még meg sem közelítette az ünnepelt bálvány, Jókai szintjét. 1875 novemberében döntő lépésre szánta el magát.

„Kedves Ilonkám! Lelkem mélyéig meghatva, elboruló szívvel és a legnagyobb hálával írom e sorokat, hogy azt a boldog két esztendő, amit együtt töltöttünk, magának megköszönjem. Nekem mennem kell a megkezdett úton, mely vagy felvezet a magasba, vagy le a mélységbe. Magát azonban jó szívvel nem ránthatom magammal, ha ez az út lefele vezet. Nagy fájdalommal mondom le magáról, de becsületes ember vagyok, hát ennek meg kell lenni. Ki kell mondanom a nagy szót: váljunk el.”

Az őszinteség kevés volt a válóper beadásához. Mikszáth kénytelen volt azt hazudni, hogy más nőt szeret. A válasz után hét évig nem találkoztak. De ahogy hét szűk esztendő után lenni szokott, elérkezett a bőség ideje Mikszáth életében is.

A tót atyafiak és A jó palócok című novellásköteteivel egyszer csak berobbant az irodalomba. Nem késlekedett sokáig. 1882. február 16-án levelet írt volt feleségének:

„Kedves Ilonka! Mikor ezelőtt sok évvel elváltunk, föltettem magamban, hogyha valaha vinni tudom valamire, s ha lehetséges lesz még, hibámat jóvá fogom tenni.

Bent ülök 34 évvel az akadémiában, kiköszörültem minden csorbát, nevemet magasztalólag említi az ország és a külföld, szeretet vesz körül, ahová lépek, s jövedelmem hatszor akkora, mint amennyiről valamikor ábrándozhattam. Valószínű, hogy már elkéstem Önnel szemben. De mert bizonyosat nem tudok, tartozom Önnek azzal a regarddal, hogyha még nem ment férjhez, én most még egyszer elveszem magát. Ha Ön elfogulva ellenem haragtól, gyűlölettől, nem fogja

is (talán joggal) méltányolni e kérésemet, az irodalomtörténet figyelembe veszi ez őszinte határozásomat, s mikor jellemem ferdeségeiről írni fog, odateszi súlynak a másik mérlegbe.”

1883. január elsején egy Mikszáth-regénybe illő jelenet játszódott le a mohorai evangélikus templomban: sok viszontagság után másodszor is egybekelt Mikszáth Kálmán a feleségével. És ezután közel három évtizedig boldogan éltek, míg Mikszáth meg nem halt.

MADÁCH IMRE

> január 20.

Madách Imre nemcsak kora egyik legnagyobb drámaírója, hanem mellel még újságíró, aljegyző, képviselő és költő is volt. Talán nem véletlen, hogy a drámához vonzódott leginkább, hiszen élete 41 éve alatt épp elég drámai eseményt élt át.

Hiába küldözgetett Lantvirágokat Lónyay Etelkának és Fagyvirágokat Dacsó Lujzának, a szerelemben nem volt szerencséje. Legfőképpen feleségével, Fráter Erzsébettel járt rosszul, aki ugyan három gyerekkel ajándékozta meg – Jolánnal, Aladárral és a különleges nevű Árával –, nagyon is tisztában volt azzal, hogy férjén kívül más férfiak is élnek a világon.

A nevezetes férjet 1852-ben bebörtönözték egy '48-as bujdosó rejtegetéséért, s egy év múlva nemcsak a börtönből, de feleségétől is szabadult.

Ettől kezdve a nők csak mint színpadi alakok foglalkoztatták. S aki ismeri leghíresebb „filozófiai költeményét”, Az ember tragédiáját, benne könnyen nyomon követheti a nők 15 féle színváltozását is.

Alsósztrégovai ünnepeltünk – Madách Imre – 191 éve január 20-án született.

BARABÁS MIKLÓS

> február 10.

1810. február 10-én született Barabás Miklós, a reformkori festészet vezéralakja.

Kortársai egyenesen a „nemzet festőjének” nevezték. Életműve egyedülálló a magyar művészetben, több mint ötezer képet alkotott.

Erdélyből indult, de fiatal éveiben egész Európát bejárta, s nemcsak a különböző országok múzeumaival ismerkedett meg, hanem azok nyelvvel is. Jól beszélt németül, olaszul, franciául és angolul, ezáltal pedig sok ismeretséget kötött külföldi művészkörökben.

Tehetségét már 13 éves korában felfedezték a nagyenyedi kollégiumban. Mivel tandíjra nem futotta a családnak, tanáraitól engedélyt kapott, hogy némi honorárium fejében megrajzolja diáktársait és oktatóit. Hamarosan híre ment jól sikerült portréinak, s egyre szélesebb körben rendeltek tőle képeket megyei előkelőségek és nemesi családok egyaránt. Különösen akkor kápráztatta el az embereket, amikor emlékezetből készített megszólalásig élethű arcmásokat.

A XIX. század 40-es éveiben ő lett az első számú magyar festő. S bár készített tájképeket barátja, Markó Károly ösztönzésére, életképeket a korabeli Pest eseményeiről, például az 1838-as árvíz pusztításairól, vagy gyerekkönyv-illusztrációkat, illetve humoros rajzokat és divatképeket különböző újságok számára, igazi területe mindvégig a portré maradt. Nem volt olyan alakja a közéletnek, akit ne örökített volna meg, a politikusoktól a költőig, a zeneszerzőktől az első felelős minisztérium tagjaiig, vagy az aradi vértanúig. Ezekből a híres portrékból 1884-ben össze is állította a Nemzeti Múzeum számára a Történelmi Arcképcsarnok kiállítását. Népszerűségére jellemző, hogy még akkor is elhalmozták munkával, amikor egy üdülőhelyre utazott, hogy kúrálja magát. A pihenésből végül semmi sem lett: három hónap alatt 32 festményt készített el. Értéket és megbecsülést jelentett, ha valaki modellt ültetett neki.

Barabás Miklós „egyeduralma” az 1860-as évektől rendült csak meg, amikor olyan új tehetségek tűntek fel, mint Madarász Viktor, Székely Bertalan, Munkácsy Mihály, Lotz Károly és Benczúr Gyula. Hogy anyagi helyzetén javítson, két évig egy fényképészműhelyt is fenntartott, közben pedig tevékenykedett az Akadémián és a Képzőművészeti Társulatban. S végre elkészült fő művével, húsz éve dédelgetett nagy tervével: ez a kép a *Lánchíd alapkövetétele* című festmény, melyen a korabeli magyar közélet minden számottevő alakja szerepel.

FEBRUÁR

1877-ben országszerte megünnepelték 50 éves festői jubileumát. A lelkes köszöntők így üdvözölték: „Már nekünk is van veterán képírónk!” Barabás Miklós még 21 évig élt ezután, s ha fel is tűntek új egyéniségek, népszerűsége élete végéig nem csökkent.

CSÁTH GÉZA

> február 13.

127 éve – bár egyes lexikonok szerint csak 126 esztendeje – február 13-án született a Nyugat-nemzedék egyik üstökösaként feltűnt, ám éppoly gyorsan ellobbant életű írója. Brenner Józsefként keresztelték meg, mi azonban Csáth Géza néven ismerjük.

Gyermekkorát a Vajdaságban, Szabadkán töltötte. Hamar feltűnt tehetsége a hegedüléshez és a festészethez, amikor pedig látta unokabátyja, Kosztolányi Dezső első szárnypróbálgatásait, az íráshoz is kedvet kapott. Már 14 éves korától be is küldte zenekritikáit a Bácskai Hírlaphoz, négy évvel később pedig Bródy Sándort kereste fel egy novellájával.

Ettől kezdve egyre-másra jelentek meg elbeszélései és cikkei a Nyugatban, a Budapesti Naplóban és a Népszavában. Közben megpróbálkozott a Zeneakadémiával is, de mivel oda nem vették fel, beiratkozott az orvosi egyetemre. Ott aztán kiderült, hogy az ideggyógyászat-hoz is rendkívüli érzéke van. Diplomája megszerzése után öt évig praktizált a nagy hírű Moravcsik Klinikán, tanulmányokat írt a freudi pszichológiáról, Pucciniról és Bartókról, valamint hét könyvet különcökről, zaklatott lelkivilágú és beteges hajlamú emberekről. Aztán az ő életébe is belegázolt az első világháború. Eleinte csak orvosi kíváncsiságból próbálta ki a morfiumot, a fronton azonban menthetetlenül rászokott. Hiába ünnepelték „A varázsló kertje” és a „A varázsló halála” kötetbe gyűjtött novelláit, vagy a „Janika” és a „Hamvazószerda” színházi bemutatóját, a depresszióból már semmi nem tudta kiemelni. 1919 nyarán aztán bekövetkezett a tragédia: lelőtte feleségét, majd öngyilkosságot kísérelt meg. Csak a második adag méreggel sikerült meghalnia. Manapság viszont mintha éppen második életét élné: több évtizedes feledés után ismét felfedezte a könyvkiadás és a filmgyártás Csáth Géza műveit.

CSAJÁGHY LAURA

> február 15.

Februárban egy nagy költő múzsájára emlékezhetünk, halála 132. évfordulóján. Őhöz szólt az a vers, melynek két legismertebb sorát ma is gyakran idézzük: „Ábrándozás az élet megrontója, / Mely kancsalul festett egekbe néz.”

Az ábránd az ő esetükben valósággá vált, és Csajághy Laura Vörösmarty Mihály feleségéeként bevonult az irodalomtörténetbe. 1842-ben ismerkedtek meg: a költő 42 éves agglegény volt, Laura pedig 17 éves ifjú hölgy. Vörösmarty akkoriban Bajza József szomszédságában lakott, a mai Kossuth Lajos utca 3-ban. Egy napon – csak úgy, házikabátban – átnézett barátjához egy kis beszélgetésre; ott pillantott meg egy elegáns fiatal lányt, akitől úgy zavarba jött, hogy azonnal hazarohant átöltözni. Legszebb zsinóros kabátjában tért vissza, és akkor már megtörténhetett a bemutatkozás.

Kiderült, hogy a lány Bajza feleségének a húga, aki vidékről érkezett látogatóba. Vörösmartynek egy pillanat elég volt, hogy beleszeressen Laurába, akit a kortársak így jellemeztek: „Szép szeme, hollófekete haja, könnyed, karcsú termete jó ízléssel párosulva, de legfőbb bája mégis vidám szellemében nyilatkozott meg.”

Vörösmarty először Bajzát avatta be érzelmeibe, ő pedig nyomban elárulta a titkot sógornőjének. Végül a költő is összeszedte bátorságát, és szóbeli vallomás helyett átnyújtotta A merengőhöz című versét. Laura boldogan kiáltott fel: „Kapott-e valaha leány ennél szebb nászajándékot?” Vörösmarty is boldog volt, de még az eljegyzés után is furdalta a lelkiismeret, amint arról egyik levele tanúskodik: „Édes Lórikám, kedves kis barátném, szeretóm, kedvesem, te menyasszonyom vagy, kire eddig nem ismert örömmel s most már mondhatom, megnyugvással gondolok. S mégis gyakran szemrehányást teszek magamnak, hogy téged szeretni mertelek, oly fiatal, kinek még annyi kilátása volt fényesebb életre. Boldog vagy-e te is, kedvesem? Megnyugszol-e sorsodban, melyet választottál?”

1843. május 9-én esküdtek meg. Házasságuk a nagy korkülönbség és a nehézségek ellenére harmonikus volt. Két fiuk és két lányuk született, akiket apjuk sajnos alig ismert: a szabadságharc leverése után évekig bujdosni kényszerült, s mire végleg hazatérhetett, már nem sok időt adott neki az élet. Halála előtt azt mondta feleségé-

nek: „Nem tudom, mi lesz belőletek, de bármi sors érne, forduljatok Deák Ferenchez, ő nem fog elhagyni!”

Így is lett: Deák gyűjtést indított a család megsegítésére, és vállalta a gyerekek gyámságát. Lauráról mindössze annyit tudunk, hogy férje elvesztése után még 26 évig élt, a Reáltanoda utca 19-ben lakott, és ott is halt meg 1882. február 15-én.

ASBÓTH OSZKÁR

> február 27.

1960. február 27-én halt meg Asbóth Oszkár, a helikopter feltalálója. Asbóth Oszkár ugyanabban az esztendőben született, amikor maga a repülés: Otto Lilienthal 1891-ben szállt fel siklógépével, és ezzel új fejezet nyílt az emberiség történetében. A repülés szenvedélye hamar megérintette Asbóthot is, aki a gimnázium elvégzése után Aradon, majd Szabadkán és Wiener Neustadtban lett géptervező.

Az első világháború idején sokakat foglalkoztatott a gondolat, miképpen lehetne olyan repülőt alkotni, mely kifutópálya nélkül, vagyis egy helyből fel tud szállni. Bár az ötlet újnak látszott, valójában nagyon régi volt, hiszen már Leonardo és Lomonoszov is foglalkozott vele. Végül három magyar tervezőnek sikerült építeni egy tűzérési megfigyelésekre alkalmas gépet, de ez még elég kezdetleges volt: mivel a kormányzását nem tudták megoldani, három merevítő kötélén mozgatták. Asbóth Oszkár ebben az időben egy ausztriai intézetben végzett légszavar-kísérleteket, hazatérve pedig megalapította az Első Magyar Légcszavar Gyárat. Másfél évtizedes próbálkozás után végre elérkezett a nagy pillanat: 1928. szeptember 9-én, Budapesten a levegőbe emelkedett a világ első helikoptere, Hosszú István pilóta vezetésével.

Az első helikopter persze közel sem úgy nézett ki, mint a maiak: csővázakból álló nyitott szerkezet volt, melynek tetején fából készült, ellentétes forgású légszavarok biztosították a függőleges felszállást. Ezzel a típussal összesen 182 kísérletet hajtottak végre, melyek között egyórás lebegés is előfordult.

Asbóth Oszkár találmányával világhírű lett, üzleti sikereket azonban nem tudott elérni. A 30-as években külföldön próbálta kamatoztatni a tehetségét, de – máig ismeretlen ok miatt – már a második világháború előtt hazatért. A Nemzetközi Repülőszövetség azonban nem feledkezett meg róla: az elsők között jutalmazta azzal a diplomával, melyet azok számára alapított, akik a legtöbbet tették a repülés fejlődéséért.

Programajánló

összeállította: **Gyimesné Szekeres Ágnes**

Tavaszi hérics és kökőrcsin túra

Aggtelek, március 15.

A tavaszi fáradság egyik legjobb ellenszere a friss levegő. Elő hát a túracipőkkel! A tavasz első hírnökeit kutathatjuk fel a Baradla-barlang aggteleki Fogadóközpontjától induló túrán a Baradla-tanösvényen, és még az e vidékre jellemző régi mesterség, a mészégetés nyomait, a mészkemencéket is megtekinthetjük. (A táv 5 km, 3 óra; a túra előzetes bejelentkezéssel, minimum 10 fővel indul). <http://www.anp.hu/events/site/show/166>

Tavaszcímő Szigligeten

Szigligeti vár, Kézműves udvar, Avasi-templomrom, március 15–16.

A várban és környékén harcászati és íjászati bemutatókkal, versenyekkel, apródatával várják az érdeklődőket. Megnyitja kapuit a „Korok fegyverei” kiállítás, ahol az országban egyedülálló darabszámban tekinthetünk meg vérteszteket, fegyvereket az őskortól egészen napjainkig, s huszárokkal is találkozhatunk. Itt is várják a túrázni vágyókat, akik Szigliget szépségeit ismerhetik meg. <http://www.szigliget.hu>

Budapesti Tavaszi Fesztivál

március 21–április 6.

A tavaszi túrák mellett igazi felüdülést hozhat, ha részt veszünk az ország legnagyobb kulturális eseményén – nemcsak Budapesten: több vidéki helyszínen is válogathatunk a színházi előadások, hangversenyek, kiállítások között. www.btf.hu

Víz- és Meteorológiai Világnap

Jósvafő, Kúria Oktatóközpont, március 25.

A világnapok alkalmából ingyenes programokkal várják az érdeklődőket. Előzetes jelentkezés szükséges, határidő: március 20. <http://www.anp.hu/events/site/show/169>

Gyulai kolbász és sódar mustra

Gyula, március 28–30.

Jó előre kiválaszthatjuk a húsvéti finomságokat: a Gyulai Hentesek Hagyományörző Egyesülete idén is megrendezi a kolbász- és füstölt termékek nemzetközi kiállítását, versenyét és vásárát. A várkertben kolbászok és sonkák csatáznak, a versenyre bárki ingyen benevezhet. Gasztronómiai bemutatók, kirakodóvásár mellett felvonulás, kulturális és szórakoztató programok várják a látogatókat. <http://www.sodarmustra.hu/>

Pécsi Pszichológus Napok – PSZIESZTA

Pécs, április 3–5.

A Pécsi Tudományegyetem pszichológia szakos hallgatói 1996 óta szerveznek hallgatóknak és a laikus érdeklődőknek is tudományos előadásokat és programokat a pszichológia különböző területeiről. Az előző években például az agresszió, a kultúra és a függőség kérdéseit tárgyalták. A program 2014-es témája a boldogság, amire bárki rálelhet – csak nézőpont kérdése. Az elismert szakemberek mellett a fiatal tudós-palánták is bemutatkozhatnak. www.pszieszta.hu

VII. Hercegi Mandulás Napok

Vonyarcvashegy, április 5–6.

A település egykoron a keszthelyi Festetics-család birtoka volt, s a mostani nagyközség nyugati területén helyezkedett el a család mandulás kertje. A helyi kötődésű, a helyi hagyományok ápolását erősítő program a mai, egyre uniformizálódó világban segít megőrizni a közösség saját identitását. A kulturális műsorok mellett a mandulás receptek versenyét is megrendezik, és a Helikon szellemiségét idézve a különböző művészeti ágak is bemutatkozási lehetőséget kapnak. <http://vonyarcvashegy.hu/programok/v-hercegi-mandulas-napok>

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

„A nemzet közös ihlet.”
(József Attila)

Lapról lapra a színház forgatókönyvét írjuk.

Kapható az egész országban az újságárusoknál és a Nemzeti Színház Andrassy úti jegy- és bérletirodájában, valamint a színház pénztárában. www.nemzetisinhaz.hu

www.internethotline.hu
internethotline@internethotline.hu

Kiadja:
nmh
 NEMZETI MÉDIA- ÉS HIRKÖZLÉSI HATÓSÁG
 1015 Budapest, Ostrom utca 23-25.
 Telefon: (+36 1) 457 7300 • Fax: (+36 1) 356 5520 • E-mail: info@nmh.hu
 www.nmh.hu • www.mediatanacs.hu
 www.facebook.com/nmhholdata • www.facebook.com/mediatanacs
 www.youtube.com/nmh • www.youtube.com/mediatanacs

Internet
Hotline

Internet hotline NEM VAGY EGYEDÜL!

Ugye te sem tudod elképzelni az életedet internet nélkül?

Ákár arról van szó, hogy tájékozódj a világban történő eseményekről vagy az esti mozimásorról, akár valamelyik közösségi oldalon tartod a kapcsolatot a barátaiddal, esetleg otthonról rendelsz egy könyvet a világ másik végéről: mindehhez a világháló használható.

Mindenképpen nem árt tisztában lenned azzal, hogy vitathatatlan előnye mellett az interneten sajnos egyre több visszaélés, bűncselekmény is történik. ráadásul az elkövetőket nagyon nehéz felkutatni. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy valakinek a személyes adatait, nevét, lakcímét, telefonszámát vagy éppen fényképét teszik közzé idegenek az illető hozzájárulása és tudta nélkül. Egyre több hozzáad hasonló fiatal eskü adatait az internetes zaklatásnak, amikről ismeretlenektől vagy éppen a haveroktól kap fenyegető, gúnyolódó üzeneteket.

ELŐZD MEG A BAJT

Mindenképp próbáld megelőzni a kellemetlenségeket. Mindig alaposan gondold át, hogy mit és hogyan teszel közzé magadról a különböző nyilvános oldalakon. A magánéleted a tiéd, ne ossz meg magadról mindent. Felhasználóneveidet, jelszavaidat gondosan tartsd titokban. Ha egy neten megismert személlyel találkozol, légy óvatos: a való életben mások a jártékosabályok.

Ha mégis visszaélnék az adataiddal, vagy káros tartaloma bukkansz a világhálón, a legokosabb, ha először egy olyan felnőtthöz fordulsz, akiben megbízol, és együtt próbáljátok megoldani a problémát. Ebben segít a www.internethotline.hu címen elérhető bejelentő oldal is.

INTERNET HOTLINE – NEM VAGY EGYEDÜL

Ezt a honlapot a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság azért hozta létre, hogy segítsen neked az olyan internetes tartalmak eltávolításában, amelyek megkeserítik a mindennapjaidat, és jogsértőek. Bejelentésedet minden esetben bizalmasan kezeljük, adataidat beleegyezésed nélkül senkinek nem adjuk ki, és kérésre hotline-szolgálatunk munkatársa részletesen tájékoztat téged arról, hogy a panaszod kivizsgálásának mi lett az eredménye. Közös célunk, hogy a káros, személyiségedet sértő és jogellenes tartalom mihamarabb lekerüljön a világhálóról.

VESSZÜK AZ ADÁST

Mi történik azután, hogy a káros tartalmat bejelentetted? A www.internethotline.hu oldalon bejelentett panaszodat a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság csapata fogadja, elemzi, és megpróbál segíteni neked abban, hogy a kifogásolt tartalom minél hamarabb eltűnjön az internetről.

Először is felszólítjuk a vélhetően jogellenes, általad bejelentett tartalmat közreadó honlap szerkesztőjét vagy a tartalmat tároló szerver üzemeltetőjét, hogy távolítsa el a kifogásolt oldalt, fotót vagy adatot. A törést a szervertulajdonos a közte és a tartalom feltöltője között létrejött szerződés alapján teszi meg: ezekben a szerződésekből szerepel, hogy a szerveren csak olyan anyagot, honlapot lehet elhelyezni, amelynek nem része jogellenes tartalom. A külföldi szerveren lévő tartalom esetén tájékoztatjuk az adott országban működő hotline-os munkatársainkat is. Járjuk közben annak érdekében, hogy a sértő tartalom elérhetetlenné váljon. Ha a jogsértő tartalom bűncselekményt vagy annak előkészületét is megvalósíthatja, akkor a rendőrséget is értesítjük. A kiskorúakra káros, illetve veszélyes, ugyanakkor nem jogsértő tartalmak esetén arra hívjuk fel a honlap szerkesztőjét vagy a szerver üzemeltetőjét, hogy a honlapon egyértelműen jelezze, az oldalon lévő tartalom a kiskorúak számára káros lehet. Mindezzel elősegíthetjük, hogy a káros, sértő és jogellenes tartalom mihamarabb lekerüljön a világhálóról.

HASZNOS TIPPEK

Az internet nem felejt!

Légy tisztában azzal, hogy bármi, amit valaha közzéteszel a világhálón (fényképeket, videókat, bármilyen adatot) magadról vagy másról, azt többé nemigen lehet eltávolítani.

interneten, akinek mutatja magát. Ha egy neten megismert személlyel találkozol, mindig kellő óvatossággal járj el!

Ne légy átlátszó!

A közösségi oldalak használata fontos, hasznos és szórakoztató része az életünknek. Figyeld ugyanakkor arra, hogy az összes írt közzétett adatod és meggyőződésed könnyűszerrel jut el az ismerőseidhez kívül bárkihez. Rosszindulatú személyek ezekkel az adatokkal vissza is élhetnek!

Védd magad!

Ugye te sem szeretnéd, ha az e-májeleidet más is olvasná, vagy egy idegen lépne be a nevedben valamelyik közösségi portálra, esetleg valaki netes banki tranzakciókat végezne helyetted? A világhálón használt jelszavaink olyanok, mint testünk immunrendszere: védik a magánéletünket, az adatainkat, a biztonságunkat. Ezeket soha ne áruld el senkinek, és ne is rögzítsd őket mások számára hozzáférhető helyen. Jelszavad ne legyen könnyen kitalálható, például ne legyen a neved és a születési dátumod. Jó megoldás, ha a jelszavad karaktereit úgy válogatod össze, hogy számot, kis- és nagybetűt egyaránt tartalmazzon.

Nem minden ismerős barát!

Soha nem volt ilyen könnyű ismerkedni, a különböző chatszobákban, fórumokon és blogokon sok ismerősre, barátira tehetesz szert. Azonban nem mindenki az az

KAPCSOLAT

Látogass el a www.internethotline.hu oldalunkra, ahol további ötleteket kapsz a biztonságos internetezéshez és a tudatos médiahasználathoz, valamint bővebben olvashatsz a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Internet Hotline szolgálatáról is.

